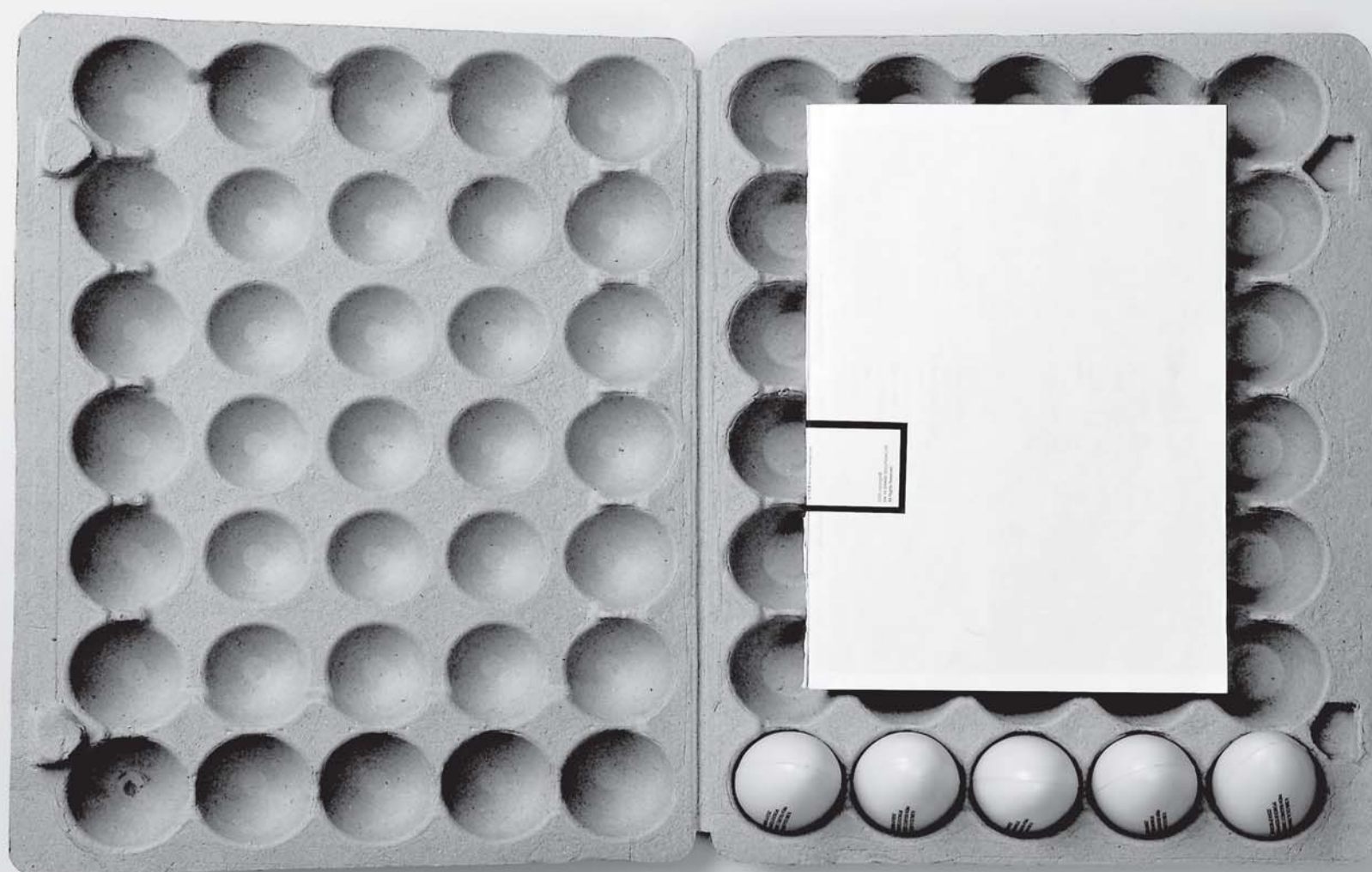

kauza Radio Wave / designér Abbott Miller / co se líbí Ivanu Wernischovi

Wilson Heng Aik Soon – katalog CDC05, 2005
© Moravská galerie Brno
ISSN 1801-4542

I'm lovin' it

Na okraj Bienále grafického designu Brno 2008

Za necelé dva měsíce končí 23. ročník Mezinárodního bienále grafického designu v Brně. Jaký je náš grafický design dvacet let po pádu komunismu? V mnoha ohledech takový, jaký je náš kapitalismus: pragmatický, efektní, přizpůsobivý, klientelistický, lhostejný k reflexi a téměř neschopný diskuse. A v jiných ohledech?

MICHAL RYDVAL

Bienále uvádí české umělce do mezinárodního kontextu, ale jediný, kdo si jich v tomto kontextu všimne, budou oni sami. Bienále vytváří podmínky pro dialog mezi domácí scénou a hosty, ale ani jedni, ani druzí o žádný dialog nestojí.

Václav Magid: Stín pochybnosti

Samotný koncept výstavy grafického designu je dnes již poněkud archaický; určit obecné téma, na které se grafici snaží našroubovat své práce, vybrat z přihlášených *to nejlepší*, jaksi to uspořádat, plakáty rozvěsit po galerii, knihy, časopisy a ostatní nosiče designu naaranžovat do vitrín, opatřit popisky, vyhlásit vítěze kategorií. Vybrat, poskládat a profesionálně odprezentovat. Pokus o vymanění se z tíže této tradice formátu *soutěžní přehlídky* pak představují stále inspirativější a odvážnější doprovodné a autorské výstavní projekty a vlastně i úvodní konference, které si příště nenechte ujít.

Vybavte si ale přehlídky aktuálního výtvarného umění, nových médií nebo hudební a divadelní festivaly, jejich vstup do veřejného prostoru, důraz na sociální a kulturní kontext a až urputnou snahu o diskusi, interaktivitu a jasně pochopíte, jak jiný je svět současného českého grafického designu, jaké jsou jeho ambice a jak chce být vnímán. Plakáty vytržené z kontextu ulice, poskládané v nepochopitelný barevný rastr, publikace, kterými nelze zalistovat, nemá CD a DVD, narovnané vizitky; vše bez šance dozvědět se, na co se díváme. Tento druh prezentace nám implicitně říká: Takto se to teď dělá, ale neptejte se proč.

Bienále je tak věrným obrazem samotného oboru, nacházejícího se v zajetí dominantní představy o *profesionalitě* jako *zprodukování* a *vykomunikování*. Pak nepřekvapí, že tématem diskusí nebývá vlastní formát bienále, ale především jeho vizuální prezentace; motiv, plakát, potah panelů. Je až fascinující,

jak se tak velkému podniku daří vyhýbat reflexi; v katalogu téměř absentuje text, jako by už nebylo co říci, nebylo to nutné nebo možné. Co také dodat k tak roztržitému výběru, k pracím, s kterými se nelze ztotožnit, o kterých příliš nevíme a jejichž autory ani neznáme? Vytrácení textu je společným rysem vlastně všech aktuálních akcí a publikací věnujících se (nejen grafickému) designu, a přímo absurdní je to u katalogu pozoruhodných prací Petra Babáka a jeho Laboratoře, vyznačujících se konceptuálním přístupem, který ale bez interpretace připomíná změť zaměnitelných realizací. Není co říct, ale je stále co ukázat. Výběr a ocenění letošního bienále odkazují také na obecnější situaci v domácí produkci; zájem vyvolávají jednak tuzemské studentské práce, konceptuální nebo reagující na společenská témata, vznikající bez limitu zadavatele nebo producenta, a také výrazně estetizované práce elitních světových grafiků.

Pokračování na s. 16

obsah téma čísla: grafický design

- 1

I'm lovin' it. Na okraj Bienále grafického designu Brno 2008 / Michal Rydval
- 12

Brno a světová grafická produkce. Bienále grafického designu jako program / Marek Pokorný
- 13

Současný filmový plakát. Česká produkce proti zahraniční komerci? / Marta Sylvestrová
- 14

Jak uskutečňovat současnost. S Abbottem Millerem o teorii designu odsunuté praxí / Michal Nanoru
- komentář
- 5

Ve stínu loga. Hip-hop kemp s atmosférou hudby a reklamy / Lukáš Rychetský
- báseň
- 5

Rybník / Elke Erbová
- literatura
- 6

S růžovou mašličkou na údu. Ten náš Vladimír Novotný / Petr Šimák
- 7

Pýcha předchází pád. Cesta Jaroslava Formánka / Kryštof Špidla
- 7

Ve tmách mezi kříži. Bernanosovo poselství o španělské občanské válce / Karel Kolařík
- hudba
- 8

Pražské zálety Johnnyho Griffina. Zemřel legendární jazzový saxofonista / Vladimír Kouřil
- 9

Místo magnetofonových kazet CDR. Ruční výroba vydavatelství Polí pět / Petr Ferenc
- 9

Válka proti hipsterům / hudební zápisník Karla Veselého
- divadlo
- 10

Herectví se naučit dá. Jaký má být herec a jeho cíl? / Zdeněk Bartoš
- film
- 11

Jaké je to Po svatbě? / Otto Bohuš
- 11

A co děti? Mají si kde hrát? / Lukáš Gregor

- média
- 18

Tahle rada přišla draho. Radio Wave už pije krev radním jen digitálně / František Věrný
- společnost
- 19

Co přinesl rok 1968 českým Romům. Malá historie romských organizací v Československu / Pavel Pečínka
- 19

Poučení z dvojí normalizace / veřejné osvětlení Petra Fischera
- 21

Akce Kulak. Kniha Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy / Michal Kubálek
- 22

Naším jménem? Několik otázek pro českého ministra zahraničí / Ondřej Slačálek
- 23

Most přes devět let. Kosovo očima poražených / Lenka Kučerová
- současní světoví spisovatelé
- 25

Nepatrné výšinutí. Lotyšský lunatik Semjon Chanin a jeho Orbíta / Libuše Bělunková
- beletrie
- 26

Nezvládnuté pohyby / Semjon Chanin
- galerie
- 27

Vladimír Věla / připravil Petr Vaňous
- nové knihy
- 30

DVD a CD
- recenze týdne
- 31

Capartizace velké literatury. Quodlibet aneb Jak se co líbí Ivanu Wernischovi / Vladimír Borecký
- rubriky
- 3

tipy – A2 doporučuje zhlédnout či vypoслеchnout
- 5

zkrátka – jednou větou z domova i ze zahraničí
- 18

přešlap – Tání totalitních ledovců? / Jiří G. Růžička
- 22

par avion – z čínského tisku vybrala Anna Zádrapová
- 24

letní komiksový seriál – Przemysław Truściński (Trust)
- 29

odjinud – o literárním dění v českých časopisech / František Knopp
- 29

soutěž
- 32

ovšem – glosy

editorial

Dámy a pánové!
„Představa, že samotný grafický design vytvoří nebo iniciuje kvalitní veřejný prostor, je utopií, smutně ilustrovanou kvalitním designem letošních olympijských her v Pekingu,“ píše ve svém kritickém eseji Michal Rydval a klade na studium a prezentaci obalu pochopitelné (avšak pozapomenuté) nároky – jako na každý mohutný kulturní jev. K tématu čísla (připravil Petr Vaňous) nás inspirovalo Mezinárodní bienále grafického designu, jež je k vidění do 19. října v Brně. V čísle se dozvíte, co je pop design, co nejsou design junkies a že tři barvy jsou pro děti na kreslení málo. – Ráda bych se tu věnovala recenzi Vladimíra Boreckého na novou antologii Ivana Wernische (s. 31), ale pozornost mi „z ruky kradou“ (s. 26) jiné věci. Přesuny vedoucích pracovníků v kulturních institucích ovládaných státem. Zisk či ztráta pozice asi záleží na kvalitě stravování rozhodujících činitelů, na počasí, na náladách novinářů, energií petičníků a především na vzpomínkách úředníků (na školní léta, hokej, první schůze). To jsme zažili v tancích kolem Národního divadla či Divadelního ústavu. Nová rošáda na poli ředitele Národní knihovny, na něž „může“ (ČTK) přijít nynější ředitel znovu uspaného Památníku národního písemnictví, není udivující. Je necitlivá a ustrašená. Vlastně může být. Třeba nebude. Čtení v trojbalu! Libuše Bělunková

došlo

Ad Krize české literatury (A2 č. 13/2008)
„Zaplat Pánbůh, že to někdo vyslovill!“ říkali jsme si s přáteli, když k nám dolehla zpráva o článku Štefana Švece Krize české literatury. Po jeho přečtení musím přiznat, že je štěpně napsaný, ale přece jen trochu připomíná „nadávání na všechny a na všechno“, které je v Čechách velmi populární. Ale téma bylo nastoleno – a dobře tak.
Jak píše Štefan Švec, některé smutné rysy postihují jak literární kritiku, tak autory – neběží asi o nedostatek témat, ale rozhodně o nejasnost v hierarchii, o otázku smyslu literatury samé a o základní kritéria jejího hodnocení. V širším kontextu možná o samu kulturu a její kritéria.
Jak známo, za minulého režimu byla literatura rozdělena na dvě základní větve – literaturu režimní a literaturu samizdatovou (literatura exilová bohužel pozdější vývoj moc neovlivnila). Kritéria literatury režimní asi netřeba rozebírat, samizdatová literatura si vystačila s kamarády kamarádů (někdy to bylo i nutné, publikovat kritiku někoho, kdo zrovna seděl ve vězení nebo mu to akutně hrozilo, se prostě nedělá, pozdější léta však ukázala, že tento základní postoj vynucené solidarity zrušil diskusi a kritický přístup na další dvě desetiletí). Po pádu „komunistického“ režimu zača-

la shánka po autorech do čítanek, po „literátech“, kteří zaštití českou literaturu. Tím se do popředí dostala díla, která snad měla průměrnou kvalitu, ale rozhodně nebyla připravena pro mezinárodní scénu (Jáchym Topol, Jan Pelc...). Za nejdůležitější kvalitu literatury byla považována jakási „autentičnost“, která se ukázala být spíš pseudoautentičností, výpověď o životě protirežimních vrstev, snaha o narušení image fungujícího státu.
Vzniklo několik literárních časopisů, které čerpaly z podstatné míry opět z „kamarádů kamarádů“, většina se však vyhnula teoretické diskusi o kritériích či smyslu literárních děl. Pochopitelným důvodem této absence byla pravděpodobně nechuť k teorii jako takové, nedůvěra a vystupňování zdánlivého konfliktu „slovo kontra čin“, pocit, že teorie ruší autentičnost a zbytečně problematizuje jasné a dané základy věci (tato zvláštní kontraverze se dodnes objevuje v české kultuře jako celku, a to od politiky až k jejím jednotlivým odvětvím; co nenabízí okamžité řešení, je jaksi podezřelé a považováno automaticky za nicotné).
I když geniální spisovatel, který rázem překročí všechna úskalí, se může zrodit v jakémkoliv prostředí, literární zázemí se vytváří léta, vyžaduje spoustu drobné práce lidí ve stínu a fungující mechanismus vztahů. To vše bylo narušeno a obnovení si vyžádá opět práci mnoha lidí, tím i peníze (téma, které pohotově vytáhnou redaktori literárních časopisů). Jak píše Štefan Švec, chybí však také rozhled a já dodávám – z nějakého důvodu i vůle.
Česká uzavřenost (kterou Švec velmi trefně popisuje) zůstává stále živá. Původní nedosta-

tek informací a uzavřenost diktovaná zvnějšíku přerostla v uzavírání vnitřní. Kritik, který si odmítá vystačit s docela zábavným textem spojeným s povrchní kritikou prostředí oficiálně prohlášených za asociální (drogy, kriminalita) je ihned v podezření ze „zločinu“ levičáctví a toto podezírání nabralo velmi rychle z minulého režimu dobře známou podobu autocenzury. Svět fantazie, kultivace a soucítění, který je jednou z hlavních domén literatury, je jakýmsi „nadbytečným“ světem zábavy. Literáti mají veliké potíže s tím, aby brali sebe a své poslání vážně. V minulosti jim tuto vážnost dodával společný nepřítel. Tato přehlednost rolí zmizela a nebyla nahrazena hlubším či širším kontextem.
Světové literatuře nyní z veliké většiny vévodí díla, která se různými způsoby vypořádávají s tématem odcizenosti člověka v současném světě, se změnami v prožívání náboženských témat, s tématy odlidštěnosti a hledání alternativ sociálního uspořádání světa. Svět se globalizuje i v tomto ohledu, domovem literáta dnes často není konkrétní země, ale svět a člověk a jeho vztah k vesmíru. To jsou všechno témata, která zdejší komunita ještě není schopna příliš vnímat, natož zpracovávat, neboť stále ještě, trochu povinně pod tlakem médií, „tvrdneme“ v nadšení nad tím, co jsme vydobyli.
Veliké ideje a veliká díla nevznikají jen zášlehem bezčasovosti, ale vyrůstají též z inspirativní atmosféry a společné víry, z kritického přístupu a nadšené důvěry v budoucnost. Renesance těchto hodnot má poněkud dlouhodobější charakter než jakás takás obnova průmyslu či vybudování „chrámů konzumu“

a vyžaduje si hlubokou sebereflexi, společné vize (nebo touhu po nich) a diskusi, která třeba nikam nesměruje, ale inspiruje různorodost myšlení a citění. To všechno jako by v Čechách odumřelo. Český básník či prozaik má být v první řadě „bavičem“ a v druhé řadě tak trochu moralistou nebo naopak s moralismem bojujícím ikonoklastem, hlubinná témata se nenosí. To zasahuje i náš vztah k jazyku. Vše, co dosahuje hlubinné reflexe, nám zavání „kliše“, hrozí, že podtrhne nohy naší hrdosti na sebe samé.
Stejná atmosféra vládne i v literárních periodikách a v akademickém prostředí. Literární kritika je jakýmsi podivným odvětvím, které je vlastně zbytečné (ostatně i Švec pro jistotu za svůj článek doplnil větu „Autor všechno zná, všude byl a všemu rozumí“ – obranu proti předpokládanému útoku), rozjímání či nezacílené uvažování upadají automaticky do podezření z pouhého nic neřešícího exhibicionismu.
Markéta Hrbková, redakčně kráceno

Opravy
V A2 č. 34/2008 jsme otiskli u fotografie Ladislava Klímy na s. 16 chybné datum. Fotografie od Miloše Srba vznikla v roce 1923 nebo 1924, jak nás upozornila Erika Abrams.
V článku Potýkání vlajek (A2 č. 35/2008) je špatně uveden rok zahájení operace Oluja jako 1992 a doba kulminace vyhánění Srbů z Kraji-ny jako léta 1994–1995. Správně má být operace datována rokem 1995, vyhánění kulminovalo v následujících dnech. Omlouváme se.
–red–

literatura

Svět knihy dětem

Součástí jičínské prodejní výstavy knih určených dětským čtenářům bude Knihovnická dílna, jejíž letošní 13. vydání ponese podtitul Když se čerti rojili aneb Literární a čtenářská hostina v ráji. Mimo jiné nabídne autorské čtení a setkání s výtvarníkem a spisovatelem Petrem Sísem a dalšími autory, uvedení Almanachu Literárního spolku autorů Jičínska a výstavu vítězných prací soutěže Čtenář v objektivu aneb Momentka s knihou. Info a program na www.rostemesknihou.cz.

Velké nádvoří jičínského zámku – Obřadní síň (Jičín), od úterý **9. 9.** do neděle **14. 9.**
Dílna: **Knihovna Václava Čtvrtka** v Jičíně (Denisova 400, **Jičín**), od středy **10. 9.** do pátku **12. 9.**

Ortenova Kutná Hora

15. ročník literárního festivalu spojeného s vyhlášením soutěže mladých básníků bude trvat tři dny. Po zahájení zazní v sále Základní umělecké školy (pátek 12. 9. v 17.45, Vladislavova 376) pořad **Jiří Orten a jeho současníci**, sestavený ze vzpomínek rozhlasového režiséra, herce a překladatele Josefa Schwarze-Červinky a textů Jiřího Ortena; účinkují Jiří Ornest a Hana Kofránková. O den později opět v sále ZUŠ od 16.00 představí Hana Kofránková kompozici **První stránky Babičky přes pelest padají** z díla a dopisů Boženy Němcové a z veršů Františka Halase; na klavír doprovodí Lukáš Klánský. V chrámu sv. Barbory vystoupí v neděli 14. 9. od 19.30 s programem klasického výběru světoznámé pěvecké těleso Bambini di Praga. Program a info na www.okh.cz.

Kutná Hora, od pátku **12. 9.** do neděle **14. 9.**

–**pa**–

divadlo

Rokokové čarování

Zámecké divadlo v Mnichově Hradišti ožívá hudbou a tancem. Hudebníci z Musica Florea a tanečníci ze souboru Hartig, který vede Helena Kazárová z katedry tance HAMU, připravili třídlílný večer pod názvem Rokokové čarování. Na programu je Nesmrtelný Harlekýn J. B. Lullyho, M. A. Charpentiera a G. Lambranziho, Wassermusik – Flut und Ebbe od Georga Philippa Telemanna a baletní pantomima Čarovná girlanda Josepha Starzera z poloviny 18. století, která se dočkala novodobého uvedení již v Českém Krumlově. **Zámecké divadlo** (V Lipkách 148, **Mnichovo Hradiště**), v neděli **14. 9.** v 17.00.

Ballet Dortmund v Česku

Jediný večer bude v Praze a poté jedinkrát v Brně hostovat Ballet Dortmund s inscenací Stars and Steps. Pod tímto názvem přiváží dvě choreografie. **Who cares?** od George Balanchina z roku 1970 na hudbu George Gershwina, a **Rossini Cards** od Maura Bigonzettiho z roku 2004 na hudbu Gioacchina Rossiniho. Pravidelní diváci pražského národního baletu mají ještě v paměti Amerikanu II, komponovaný večer, jehož jednou částí (vedle The River,

Sphinx a Tarantelly) byla právě také choreografie Who cares?. Bude tedy s čím srovnávat. České hostování patří do projektu Tanzbrücke a organizátoři upozorňují, že se pro česká uvedení podařilo výrazně snížit cenu vstupenek. Jiné představení Tanečního mostu bude k vidění 18. 9. v Budapešti a 21. 9. v Bratislavě: Romeo a Julie v choreografii šéfa dortmundského baletu Xin Peng Wanga.

Národní divadlo v Praze, v neděli **14. 9.** v 19.00, **Janáčkovo divadlo** (Rooseveltova 7, **Brno**), v úterý **16. 9.** v 19.00.

Políbila Dubčka (1968 – čas utopie)
Studio Továrna v otevřeném prostoru **La Fabrika** věnuje roku 1968 první premiéru nové sezony. Pod názvem Políbila Dubčka (1968 – čas utopie) se skrývá třídlílná inscenace. První část, Hoří už Paříž, zachycuje vznik studentských bouří pomocí montáže z dobových textů, komunistického manifestu ap. Režisérka **Viktorie Čermáková** do první části obsadila studenty Vyšší odborné školy herecké v Praze. V druhé části, Políbila Dubčka, se věnuje Dubčkovu zatčení a jednání v Moskvě. Hrají herečky, které jsou již s La Fabrikou spojené s předchozími inscenacemi – Lucie Roznětínská, Eva Salzmannová, Zdena Hadrboľcová, a herci Ondřej Pavelka, David Prachař, Martin Pechlát ad. Obě části napsal **Karel Steigerwald**. Třetí částí inscenace je Zrychlené srdce španělského dramatika Franciska Nievy. Veřejná generálka: **La Fabrika** (Komunardů 30, **Praha 7**) ve středu **17. 9.**, první a druhé provedení v pondělí **22. 9.** a v neděli **28. 9.** ve 20.00.
–**jb**–

film

Slepé lásky

Celovečerní dokument slovenského režiséra **Juraje Lehotského** Slepé lásky pátrá po možných podobách milostného vztahu mezi nevidomými lidmi. V centru snímku stojí čtyři výrazné (a nevidomé) hlavní postavy. Učitel hudby Petr žije

šťastně se svou ženou, Rom Miro prožívá vášnivou a zdánlivě nenaplnitelnou lásku k bílé dívce, Elena se co nevidět stane matkou a inženýrka Zuzka zuřivě hledá první lásku… V druhém plánu filmu je hlavní téma nenápadně konfrontováno s realitou milostných peripetií těch, kteří vidí. Celovečerní debut vrací prestiž slovenské kinematografii – Slepé lásky mají úspěch na festivalech u nás i v zahraničí (Cannes). Festivaloví diváci vyzdvihují především silnou a uvěřitelnou emocionalitu celého díla, zároveň dovedně propojenou s humorem a podanou v dynamické formě. **Premiéra v ČR 4. 9.**
–**jj**–

Jahodový jam
Již **třetí ročník přehlídky amatérského divadla a filmu** Jahodový jam se uskuteční v prostorách Modřanského biografu, ležícího přímo na cyklo-bruslostezce A2. Vystoupí tu tradiční **Neomluvené divadlo** se třemi Čechovovými aktovkami, divadlo **Exce(e)s** s představením Krasochlast (v původní verzi šlo o krátký film, také zde uvedený)

a performer **Jaromil Uhlíř**. Filmová část bude rozdělena do tří bloků. Jeden představí animované snímky studentů a absolventů Ateliéru Filmové a televizní grafiky Vysoké školy umělecko-průmyslové, druhý vybrané amatérské filmy a třetí je každoročně soutěžní. V přestávkách mohou diváci zhlédnout výstavu obrazů Lubomíra Typlta. Závěr zpestří undergroundová hiphopová kapela **WCK** z Vínohrad. Více na www.jahodovjam.cz. **Modřanský biograf** (U kina 1/44, **Praha 4**), v sobotu **6. 9.** od 14.00.
–**jgr**–

Filmová hudba naživo
Pražští filharmonici mají s nahráváním filmové hudby dost zkušeností, vždyť jejich nástroje zní například v Lynchově Mulholland Drive (2001), v Životech těch druhých (2006) Floriana Henckela von Donnersmarck či ve Faunově labyrintu (2006) Guillerma del Tora. Pod taktovkou **Nica Raina** se tentokrát představí na tematickém večeru v pražském Rudolfinu. Filmoví fanoušci uslyší výběr z mnoha velkofilmů, jejichž tóny znají pouze z domácích nahrávek. Slyšet naživo ústřední melodii z **Indiana Jonese a poslední křížové výpravy, Pána prstenů, Lawrence z Arábie, Pirátů z Karibiku** či **Gladiátora** v podání velkého orchestru je často až (příjemně) mrazivý zážitek. **Rudolfinum** (nám. Jana Palacha 1, **Praha 1**), v sobotu **6. 9.** od 20.00.
–**ph**–

hudba

Nosí víly z komiksů manga tanga?

Večírek cyklu Recyclit Night v Praze po roce přivítá švédské syntezátoristy a punkery v jedněch osobách **Bondage Fairies**. Kapela nesoucí jméno japonské manga série je posedlá syntetickým sexem, pivem a videohrami a punk je pro ni víc přístup než žánr. Zvuk svázaných a svazujících víl je gulášem rozostřených kytar a nesmrtelného Atari, jehož retroestetika rozčeřila stuchlé vody čím dál dokonalejších digitálních technologií. Své koncerty hrají Elvis Creep, Deus Receptor v charakteristických maskách muších robotů, sekunduje jim kolegyně, třetí člen kapely počítáč Bee-Bee. Bizarní kabaret 8bitového punku, popových refrénů a nintendových melodií tentokrát uslyšíme na propagační turné k chystanému druhému albu, které by mělo vyjít do konce letošního roku. Na kapelním myspace si můžete poslechnout nový singl s výmluvným, pořouchlým a trefným názvem Garbage Indiebands.

Palác Akropolis (Kubelíkova 27, **Praha 3**), ve čtvrtek **4. 9.** v 19.30.

Mumie tištěných spojů
Střekovská mumie je poněkud neadekvátní jméno pro festival elektronické hudby, která se tak ráda vidí na samém vrcholu progresivního přístupu. Možná jde o sarkasmus, možná o vzácné ukročení z piedestalu, jisté je, že na severočeském hradě zahrájí přední tuzemští představitelé taneční elektronické hudby, jež by se ráda honosila přívlastkem inteligentní. Zahrájí kraftwerkovští vtípálci **Midi lidi** (A2 č. 25/2007), brněnští **Bullerbyne**, Mojmír Papalescu v rámci svého projektu **Magnetik**, hiphoper **Wladimir 518** či noví

miláčci popových publicistů **Cartonnage**, kteří prý jsou odpovědí na Mobyho chytlavý kolážovaný pop. A povyrazit se bude lze i s DJi. **Hrad Střekov** (u **Ústí nad Labem**), v sobotu **6. 9.** v 17.00.
–**př**–

Tříštivá smřšť se sladkým syntezátorem
Z okruhu německého labelu Tomlab, oblíbeného promotéry A. M. 180, přijede jeden z jeho nečerstvějších přírůstků s koncertní pověstí slibující samá divoká spojení. Dvoje bicí, casio, post-punk-pop i melodramatické indie, brutální nasazení, těžko odposlouchatelné texty, žánrové přesmyčky a kvalitní party nářez, který se však popu nezbaví… ale co? Thomas, Richard, Jack a Sarah si říkají **Munch Munch** a média je přirovnávají k nu-ravovým Klaxons, burácivým The Mae Shi, k barvitému veselí v podání Architecture In Helsinki či k experimentálním králům psychedelie, kteří se k nám také chystají, Animal Collective (A2 č. 6/2005). Takže tenhle večer bude pěkně zapoceno. **Klub 007 Strahov** (Areál kolejí ČVUT, Chaloupeckého 7, **Praha 6**), ve středu **10. 9.** ve 20.00.
Pash*

výtvarné umění

Transfer

Výstavní projekt **Transfer**, určený pro mnichovský prostor White BOX Gallery, představuje průřez malířskou tvorbou, která se pěstuje na pražské Akademii výtvarných umění. „Expozice,“ uvádějí organizátoři, „shrnuje malbu v horizontu posledního dvacetiletí, jak se formovala na akademické půdě v rozpětí vztahů učitel a žák: základním tématem výstavy je pomyslné předání tradice v podobě principů, které žáci přebírají od svých učitelů a jako poselství výrazu je nesou dál.“ Za výběrem je patrný silný vliv hlavního kurátora projektu **Michaela Rittsteina** (1949), který je zároveň vystavujícím umělcem a jedním z profesorů AVU. Počet absolventů, kteří prošli jeho ateliérem, je tu velmi výrazný. Prezentují se tu i další tři vedoucí malířských ateliérů, **Jiří Sopko**, **Vladimír Skrepl** a **Zdeněk Beran**, společně se svými „generačními nástupci“. Výstavu doplňuje dvojazyčný česko-německý katalog. Lze navštívit na adrese **White BOX Gallery**, Grafinger Strasse 6, **Mnichov**, do **12. 10.**
–**pev**–

televize

Hnus

Šedesátá a sedmdesátá léta 20. století představovala v tvorbě režiséra **Romana Polanského** vrchol kritického i diváckého úspěchu. Ještě v Polsku natočený Nůž ve vodě (1962) mu otevřel cestu k mezinárodnímu publiku, **Hnusem** (1965) jej spolehlivě šokoval a poté vytvořil nestárnoucí satanistický horor Rosemary má děťátko (1968) či skvělý film noir Čínská čtvrt (1974). Černobílý filmový materiál, **Catherine Deneuveová** v hlavní roli a přesná práce s diegetickým (tj. vycházejícím z prostředí záběru) zvukem tvořily hlavní prvky snímku Hnus, studie rozpadu osobnosti mladé dívky. Carol Ledouxová se straní všech lidí, zejména mužů, kteří ji na jedné straně sexuálně přitahují, ale zároveň maniakálně děsí. Zatímco její sestra odjíždí s milencem na dovolenou, Carol se uzavře v bytě a postupně ji pohlcejí vypjaté sexuální sny. Polanski se zaměřuje pouze na eskalaci

hrdinčina šilenství a příliš nestuduje důvody, jež mu předcházely. V jeho pojetí se však hrdinčin stav převrací do metaforické choroby celé společnosti. **ČT 2**, ve čtvrtek **4. 9.** od 23.25.

Collateral

K výjimečnému filmu stačí zpočátku prostý nápad – nájemný vrah donutí taxikáře, aby s ním absolvoval jeho noční šichtu. Námět skvěle zužitkoval režisér **Michael Mann**, autor Nelítostného souboje (1995), taktéž stojícího na polaritě dvou výrazných osobností. Taxikář Max (**Jamie Foxx**) si v průběhu noci jistě mnohokrát přál, aby si zabíják Vincent (první záporná role pro **Toma Cruise**) vybral jiný vůz. Ten jej ale vozí od jednoho zákazníka k druhému, přičemž za nimi zůstávají jen vychládající mrtvoly. Je jasné, že se původně nehrdinský Max svému sokovi postaví. Mann vše ale inscenuje přesně proti srsti žánru thrilleru. Očekávanému vyústění se cynicky vysměje a záhy nás překvapí závěrečným řešením. Collateral (2004) je vynikající snímek s hutnou atmosférou velkoměsta. **Nova**, v sobotu **6. 9.** od 20.00.

–**ph**–

rozhlas

Jitka a Květa Válový
Významné české malířky, sestry Válový, se narodily v Kladně roku 1922 a tamtéž, bydlíce ve společné domácnosti, strávily valnou část svého života. Společně v letech 1945–1950 studovaly VŠUP u Emila Filly, společně vystavovaly – jako členky umělecké skupiny Trasa (od 1954). Když před deseti lety, v září 1998, Květa zemřela, pro Jitku na určitý čas přestalo malování existovat. K tvorbě se nakonec vrátila z důvodů do určité míry psychicky sebezáchovných. Důraz na linie a sklon k monochromnímu ladění (obě dámy se věnovaly též grafice) sblížuje robustní a „objímavé“ figury zesnulé umělkyně se subtilními, vratkými a úzkostnými postavami, jež nacházíme na plátnech a leptech její pozůstalé sestry. Ji především je věnován **dokument Karla Oujezdského Válovky**, natočený v roce 2006. **ČRo 3 – Vltava**, ve středu **10. 9.** ve 21.45.

Proces Ezry Pounda

Tématem stejnojmenné dokumentární rozhlasové hry od německého spisovatele **Fritze Joachima Radatze** (1931) je soudní přelíčení konané roku 1946 se slavným americkým básníkem. Pound je autorem velkolepých Cantos, propagoval však též před západní veřejností (zejména v rozhlasových projevech) Mussoliniho. Výsledkem tehdejšího „boje“ právníků, intelektuálů a lékařů byla Poundova dvanáct let trvající internace na psychiatrii. Pozoruhodný případ „dramatiky faktu“, mezi německými autory svého času (v 60. letech) docela oblíbené, přeložila **Michaela Jacobsenová** a v roce 1994 natočil režisér Josef Henke. Titulní roli hraje Otomar Krejča. **ČRo 3 – Vltava**, v sobotu **13. 9.** ve 14.00.

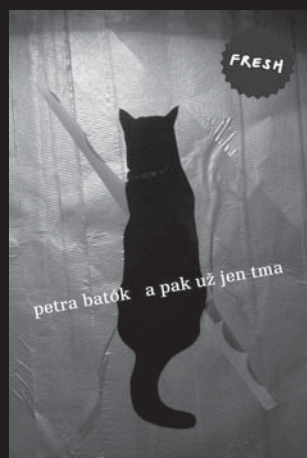
jb – Jana Bohutínská / **jgr** – Jiří G. Růžicka / **jj** – Jan Jílek / **pash*** / **pa** – Petr Andreas / **pev** – Petr Vaňous / **pf** – Petr Ferenc / **ph** – Petr Hamšík

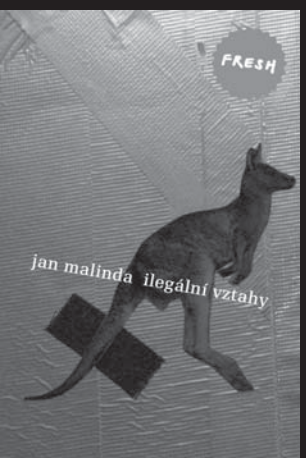
ZAPOMENUTÍ HRDINOVÉ

EXPOZICE OTEVŘENA OD 12. ZÁŘÍ 2008
VELKÁ HRADEBNÍ 15, ÚSTÍ NAD LABEM
www.zapomenutihrdinove.cz

LABYRINT FRESH UVÁDÍ MLADÉ ČESKÉ AUTORY

3 NOVÉ PRÓZY – PETRA BATÓK *1979 • BÁRA GREGOROVÁ *1988 • JAN MALINDA *1982
U VAŠEHO KNIHKUPCE • NEBO SE SLEVOU NA WWW.LABYRINT.NET/LABSHOP • TEL. 224 922 422

Filmová nadace
RWE & Barrandov Studio

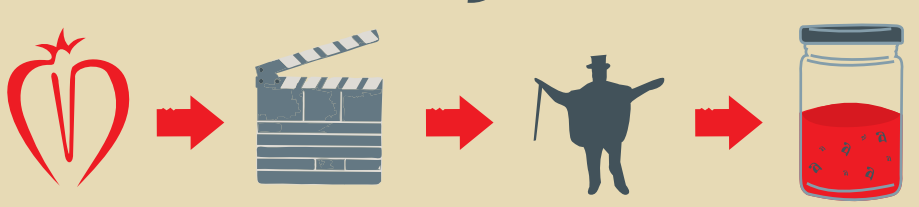
HLEDÁME ZAJÍMAVÉ FILMOVÉ NÁMĚTY

Přihlaste svou původní filmovou povídku nebo scénář celovečerního hraného filmu a získáte finanční příspěvek. Nejbližší uzávěrka je 30. září 2008.

- Již třetím rokem systematicky hledáme a podporujeme tvůrčí talenty
- Vybíráme projekty podle rozhodnutí nezávislé odborné komise
- Letos rozdělíme mezi vybrané autory minimálně 800 tisíc korun
- Zabezpečíme realizaci nejlepších projektů

Detailní informace naleznete na: www.barrandov.cz/nadace a www.rwe.cz
Filmová nadace RWE & Barrandov Studio, Kříženeckého nám. 322, 152 00 Praha 5 – Barrandov
T 267 072 012, F 267 072 013, E nadace@barrandov.cz

Jahodový jam/08

sdužení Skandál jahoda uvádí festival amaterského filmu a divadla Jahodový jam

6.9.2008

v morřanském biografu

www.jahodovyjam.cz

V KINECH OD 4. ZÁŘÍ

ANNIE LEIBOVITZ

Život objektivem

Hlavní distribuční partner:
Instinkt

Mediální partneři:
colour, Foto, dolcevita, FotoVideo, likim.se.li.cz, VLASTA, XANTYPA

Film podporují:
GENDER STUDIES, MESSENGER

Premiéra podporují:
AEROFILM9.CZ

nanohach
& nigel charnock /uk/

miluj mě love me

tanečně-divadelní představení
dance and theatre
performance

NANOHACH

premiéry 12. & 13. 9. 2008 20:00
divadlo Ponoc

koncept, choreografie a kostýmy concept, choreography and costumes
Nigel Charnock tančí performed by Eliška Kašparová,
Marta Trpišová, Honza Malik, Michael Vodenka
světelný design light design Jan Beneš-McGadie
www.nanohach.cz

koproducenti coproducers
TERRA MADODA, 25. ZÁŘÍ 2008

vznik projektu podpořili supported by
NOVÁ SÍŤ, KONKRETNĚ

mediální partneři media partners
haus, TANEČNÍK, PRAHA TV, A2 kulturní týdeník, TANEČNÍK PRAHA

Praha
Berlin
Bratislava
Budapešť
Lublán
Varšava
Viedeň

URBANITY

Twenty
Years
Later

ZAPOJTE SE!

FOTOGRAFOVÉ,
chcete se podílet na projektu Urbanita?
V centru zadání stojí středoevropské hlavní
město jako fenomén, v němž se zrcadlí
současný životní styl globalizované Evropy.
Projekt je kritickou zprávou o stavu města
dnes. Odborná porota vybere z každého
participujícího státu dva zástupce, kterým
bude umožněno rozvinout zadané téma
v samostatné sérii velkoformátových
fotografií. Výsledná série fotografií bude
– jako součást projektu Urbanita – dvacet
let poté – představena v ulicích evropských
hlavních měst.

Zašlete své portfolio na:
urbanity@ccea.cz
do 1. 10. 2008

sledujte: www.ccea.cz

iniciátor: MOBA, platforma pro architekturu
projekt organizuje: Centre for Central European Architecture
hlavní spoluorganizátor: Goethe-Institut Prague
podpora v roce 2008: International Visegrad Fund
European Cultural Foundation
Hlavní město Praha
Ministerstvo kultury České republiky

Ve stínu loga

Hip-hop kemp s atmosférou hudby a reklamy

Jedním z největších, ne-li největším hudebním festivalem léta byl opět ryze subkulturní hip-hop kemp, jenž léta naoko rozděluje místní scénu, ale nepřestává být největším svátkem černé muziky v Evropě. Neduhý, kterými trpí, jsou neodmyslitelně spjatý se současnou podobou hip-hopu, ale i obecně se světem, kde je naprostým vládcem značka. Značka oblečení, kuřiva, limonády, prostě všeho.

LUKÁŠ RYCHETSKÝ

Nikoliv náhodou se kanadská novinářka Naomi Kleinová ve své detailní knižní analýze role značky v dnešním světě (No logo) zaměřila na zneužívání alternativních subkultur a hip-hopu zvláště. Kontrast původní, takřka chudinské hudby ulice s leskem značkových hadrů a nezbytných zlatých řetězů je nejpatrnější. I když se dnes loga snaží okupovat veškerý alternativní prostor, nelze nevidět, že hip-hop je pro svůj charakter jednou z hlavních obětí. Původní obrovská, čistě bílá a hlavně bezejmenná trika nahradilo oblečení rapujících idolů, kteří rychle pochopili, že když své fanoušky neoblečou sami, obleče je někdo jiný, třeba firma Nike.

Nábytek Wu-Tang?

Letiště u Hradce Králové se na několik dnů proměnilo v místo, jež přetévalo nabídkou nejen hudební. Hlavní ranvej připomínala klasický oděvní trh – s tím rozdílem, že

na tomhle najdete jen některé značky a za tričko zaplatíte aspoň 1000 korun. Můžete si ale být jisti, že něco podobného, ne-li stejného visí i ve skříni 50Centa. Už dávno se to netýká jen muziky a peněz z jejího prodeje. Rapeři v Americe, ale už třeba i v Polsku zjistili, že když jde o životní styl, nejde jen o hudební nosiče, a tak se z nich stali majitelé oděvních firem, kteří vás obléknou od spodního prádla až po boty a ještě vám to vnutí prostřednictvím vlastního časopisu. Člen legendární skupiny Wu-Tang clan Raekwon nebyl daleko od pravdy, když předpovídal, že „v roce 2005 by se mohl prodávat nábytek Wu-Tang“.

Logo hraje prim i na hudebních stagích, kterých je na hip-hop kempu požehnaně. Hlavní stage je pod patronátem T-mobile operátora, a tedy se tak samozřejmě i jmenuje, jinde se zase do prostor stanu, jenž je pojmenován „český domeczech“, pouští jen mládež nad 18 let. Člověk by čekal, že tam poběží nějaké porno z produkce Snoop dog (i to je součástí rapové hry), ale jde o hudební stan pod patronátem a přísným dohledem značky cigaret Petra. Samotný stan je jedna velká reklama, mnoho drsně se tvářících sekuritáků a hostesek s krabičkami těch pravých cigaret. Tohle je vážně jen pro dospělé. Cena, která se platí za výjimečnou rozmanitost a vpravdě zajímavé interprety, kteří by bez sponzorských peněz zůstali sedět doma.

Trhliny propouštějí světlo

Naštěstí jsou to v mnoha případech samotní rapeři, kteří narušují reklamní obraz a skrze vzniklé trhliny nastavují zrcadlo sobě i návštěvníkům. A tak uvědoměli rapeři ze Švédska Looptroop rockers v osobě vyložené

Živé uskupení The Roots, nikoho nenechá na pochybách, že kořeny hip-hopu vězí v půdě, z níž vyrostly.

neraperského frontmana Promoe – jenž se svým vzezřením zcela vymyká hiphopovým klišé, neboť připomíná spíše bílého rastafariána v ošuntělém triku a opraných džínách – donutí několikatisícový dav za deště vyslechnout řadu angažovaných songů a hromadně skandovat punkerské „Fuck the police!“. Jindy zase jihlavský raper Eurodel reflektuje prostředí českého domeczechu, v němž vystupuje, a tak začne rapovat rýmy, jež útočí na jedny výše jmenované cigarety a nadnárodní společnost, jež je vyrábí. Za chvíli ale není slyšet nic krom podkladu. Mikrofon mu totiž vypnou. A proč? „Nemůžu s tím nic dělat, to je příkaz shora,“ vysvětluje zvukař, proč

zabránil spontánní a free stylem podané kritice, která k rapu vždy patřila.

I když je prostředí hip-hop kempu poznamenáno konzumem v té nejtvrdší podobě, tak jsou chvíle, kdy člověk ví, že to všechno stojí za to. Chvíle, kdy je rád za volbu interpretů, kteří odhalují schizofrennost situace a výbornou muzikou a mnohdy i radikálními názory ospravedlňují existenci průmyslu zvaného hip-hop. O hudbu tu snad stále jde především, což člověku dojde ve chvíli, kdy poslední koncert kempu rozezvučí legendární živé uskupení The Roots, které nikoho nenechá na pochybách, že kořeny hip-hopu stále vězí pevně v půdě, z níž vyrostly.

zkrátka

Na anglo-americkém trhu se na podzim objeví nové romány Philipa Rotha (Indignation), Johna Updikea (The Widows of Eastwick), Toni Morrisonové (A Mercy), Amitava Goshe (Sea of Poppies – jenž je nominován na Bookerovu cenu), Willa Selfa (The Butt) nebo komiksové autorky Alison Bechdelové (The Essential Dykes to Watch Out For). / Literární cenu James Tait Black Memorial v kategorii beletrie získala Rosalind Belbenová za román Our Horses in Egypt, kniha Rosemary Hillové God's Architect: Pugin and the Building of Romantic Britain byla oceněna jako nejlepší životopis. / V zahraničních knihovnách se začíná objevovat přístroj The GoLibrary, který byl vynalezen ve Švédsku a vyrábí se v Itálii. Ten do sebe pojme asi 500 knižních svazků, z nichž si uživatel může vybírat na dotykové obrazovce. Provozní doba je nepřetržitá. / Francouzský mediální úřad CSA zakázal vysílání televizních programů pro děti do tří let. / Zemřel herec Michal Dočolomanský. / V Guggenheimově muzeu v New Yorku nainstaluje v říjnu Carsten Höller hotelový pokoj, který budou moci využít návštěvníci muzea. Za možnost noční prohlídky vystavených děl budou muset nejen zaplatit, ale také být přes den součástí instalace. / Pražský radní pro kulturu Milan Richter se stal předsedou představenstva Kongresového

centra Praha. / Parlamentní komise pro ekonomiku a poplatky ve Švýcarsku odhlasovala znovuzavedení pevných cen knih, které mají zabránit masovým výprodejům. / Kaplického knihovnou se bude zabývat ombudsman. / Režisér Miloš Forman začal natáčet filmový záznam divadelní hry Dobře placená procházka. / Režisér Mathieu Kassovitz se pustil do kritiky vlastního filmu Babylon AD a prohlásil, že je plný „násilí a hlouposti“. / „Jestli chceme být v budoucnosti konkurenceschopní v těžkém souboji sportovních velmocí, musíme naši sbírku medailí ještě rozšířit,“ prohlásil čínský ministr sportu Liou Pcheng po olympiádě, na níž Čína získala 100 medailí. / Kolaudace benátského mostu nazývaného Světelný přechod přes Velký kanál, jehož autorem je španělský architekt Santiago Calatrava, se odkládá. Most totiž není bezbariérový. / Pořadatelé olympiády v Sydney se přiznali, že podváděli podobně jako jejich kolegové v Peking. Hudební vystoupení se nejen nekonala naživo, ale některé pasáže nahráli jiní hudebníci než ti, kteří vystupovali na stadionu. / Novou desku, nazvanou Now We Can See, ohlásila skupina Thermalš, EP Another World pak zpěvák Anthony. / Česká televize chce na webové stránce fotbalzive.cz vysílat všechny zápasy první fotbalové Gambrinus ligy v přímých přenosech.

–jgr–

Elke Erbová

RYBNÍK

V puchýřcích otisk skokanů a vážek, zelené, jasnoskvrné snění;

ulitka nosík nahoru
drolí se sotva přiblížím ruku,
ale ostrý okraj palci vzdoruje:

zní to jak soví vábnička,
když s tím nástrojem vkráčím
do letního lesa, mezi sovy.

Přeložil Hynek Stecher

S růžovou mašličkou na údu

Ten náš Vladimír Novotný

Nová kniha o současné české literatuře Ta naše postmoderna česká z pera rusisty a bohemisty Vladimíra Novotného se stala základem pro pronikavý pamflet, který se snaží analyzovat podstatu autorova myšlení, respektive chatrnost jeho odborných východisek.

PETR ŠIMÁK

Kdo je Vladimír Novotný, ví každý. Svě vítězné tažení českou literární vědou zahájil roku 1968 (připomínáme si tedy letos 40. výročí jeho vstupu do literatury), od té doby publikoval tisíce recenzí a odborných studií, roku 2002 se stal šéfredaktorem měsíčníku Plž. V dnešní době nejpronikavěji působí na Portálu české literatury (www.czlit.cz), kde především jeho pravidelná rubrika Pondělík je pro každého českého intelektuála pravidelnou dávkou emocí. Je skvělé, že naši literaturu ve světě propagují (takový je totiž cíl zmíněného webu) texty tohoto významného badatele a pedagoga.

Terminologický manýrismus

Kniha analyzuje tvorbu současných českých spisovatelů různě. Například odkazy k dílům dnes již klasických tvůrců, což umožňuje přesvědčivě postihnout nejen specifika interpretovaného textu, ale rozkrýt i nové charakteristiky autorů tradičních: „haklovský svět, k jehož skrytým sudičkám (!) patří stejnou měrou (!) Babel, Hrabal a Zábrana stejně jako každá jiná trojice (!) podobně umělecky orientovaných autorů“. Vykřičníkem si dovoluji poznačit pasáže, kterými Novotný zpřesňuje význam svých tvrzení a dává tak svým myšlenkám pevný tvar, neumožňující mluvit o literárním textu planě, ve vágně vyznívajících tezích.

Podobně je tomu i při práci s termíny. Vladimír Novotný se nespokojuje s jejich běžnými významy, originálně je naplňuje vlastním obsahem a zpřesňuje jejich již konvenčně stanovenou hodnotu. Udrží se tak pozornost čtenářovu, neboť vnímatel je nucen v každé větě význam slova nově promýšlet. Jedna knížka je tak „téměř (!) autobiografická“, její „základní osou se ponejvíce stává systémová kolážovitost“ a tím „bohulibě usiluje o čtivost“ a hermeneut ji zařazuje do známého proudu „myšlenkově neslyšné vyznívajícího manýrismu“. Jinde interpret názorně předvádí, jak by se v próze měla analyzovat přímá řeč: „odpočátku se prostupující dialogy, ono krouživě vystupňované a obloukovitě vyvrcholované sbydlení všech promluv a hovorů...“.

Tělesné, netělesné i mimotělesné maxilibido

Čím byl Nietzsche pro němčinu nebo Shakespeare pro angličtinu, tím se zdá být Vladimír Novotný pro češtinu. Napíná vyjadřovací možnosti naší mateřštiny na samou mez únosnosti, pátrá po jejích nových vyjadřovacích možnostech, pod jeho rvavou touhou po přesném výrazu padají syntaktická omezení kladená jazykovým systémem a řeč se mění v živoucí, tepající proud prorážející si vlastní sémantická koryta. „Svět kolem nás i v nás se tu stává nikoli časoprostorem duchovní geneze, nýbrž experimentálním

rejdištěm monstrózního matečnicku, světem tělesného, netělesného i mimotělesného maxilibida, v němž veškeré ‚ano‘ se promítá do podoby ječivého ‚ne‘...“ Radim Kopáč si v závěrečném rozhovoru správně všimá: „tvé [Novotného] kritiky jsou velmi zdobné, plné až manýristicky vršených epitet“. Vladimír Novotný se ukazuje být brilantním stylistou, navíc výtečným znalcem bratrské češtiny; jeho texty jsou nesený archaizující patinou a patosem, který, poněvadž je vázán v krásně klenutých větách, připomíná zvuk orfických hymnů. Omšelé výrazy dnešní mluvy suverénně odhazuje a užívá slova jako *netoliko, tuze záhodno, veršopravec pythický*; stejně tak syntax se pružně přizpůsobuje náročnému obsahu interpretových vět: „typické postmoderní dílko, oscilující mezi pokleslou a ještě pokleslejší literaturou za oučelem umně působiti“.

Postmoderna – skutečnost nejskutečnější

Prejžděžmež nyní k interpretovým znalostem filosofie, které jsou rovněž nedostižné – řada textů obsahuje jméno Nietzsche, což je vynikající samo o sobě. A ještě překonaného filosofa sám domýšlí: „ve skutečnosti však (!), což filosof Nietzsche nedomyslel, věre stále ještě v mozek a intelekt, nejde o tělesnost celkovou, nýbrž pouze o tělesnost orgánů vyměšujících a rozplozujících“. Často cituje nejzásadnější okamžiky dějin

filosofie, například při dalším ostrém průniku k Haklově knize „onu nejednou tolik zdůrazňovanou zásadu Ludwiga Wittgensteina, podle níž ‚etika je transcendentní‘...“. Nesmí však vzniknout dojem, že jsou Novotného texty čtenářsky nepřístupné, naopak. Autor srozumitelně a přitom s elegancí vnáší světlo do zásadních problémů dnešní doby. Například se stěžejním a pro řadu tvůrců neuchopitelným termínem *postmodernismus* se vypořádává s lehkostí jemu vlastní, chápe ho „jako dominantní tendenci ve vývoji soudobého světového písemnictví, která (...) se snaží po svém reflektovat skutečnost nejskutečnější“.

Křest svatého Vladimíra

Z toho, co shora ukazujeme, je snadné pochopit, proč se závěrečný rozhovor s dalším příkladným kritikem, Radimem Kopáčem, zcela po právu žánrově blíží hagiografické literatuře (jen s tou odlišností, že zde hagiograf mluví sám o sobě – jedná se tedy o hagiografii postmoderní). Osoba byla dokonalá již v raném mládí: když se Novotný hlásil na Filosofickou fakultu UK („to mi bylo pouhých šestnáct a půl“), zavrhl zbytečné studium češtiny: „proč bych to dělal, říkal jsem si dlouho (!) před maturitou, když celou českou literaturu dobře znám, mám ji zevrubně přečtenou a důkladně načtenou“; pod vlivem velikých autorit přesto prochází v dospělosti vnitřní konverzí, když se „doslova

a do písmene (!) nechal Vladimírem Macurou přemluvit (či umluvit (!) ke konverzi (!) na bohemistiku (!)“; s jeho osobou se pojí zázraky: když dělal konkurs na Západočeskou univerzitu na katedru českého jazyka, „bylo zle“ – neměl „papír“, že je bohemista, ale naštěstí „prošel jsem jen o fousek, prý díky hlasu mladého odboráře nefilologa“; jeho existence posiluje v ostatních naději: „Není se čeho bát, v jiných oborech to bývá mnohem, mnohem, mnohem horší!“ odpovídá na otázku Radima Kopáče, kterému se „zdá“, že „literární kritika je dost ošemetné řemeslo“.

Na samostatnou monografii by vystačilo pojednání o tom, jak Novotný píše závěry svých textů. Představují poslední tah ve výstavbě celé kritiky, jsou pravým závěrem korunujícím dílo interpretovo. Uvedme jeden za všechny: „Proč si potom na znamení, že svět nám patří, po vzoru románových postav Svatavy Antošové s gustem a bezmyšlenkovitě nepřipevňovat na úd růžovou mašličku? Budeme to přece my – konečně ryzí my!“ Rozhovor s literárním dílem se mění v úvahu nad krásou lidského života a smyslu naší existence. Ano, v takovém závěru se zhlížíme – literární věda v kritikách Vladimíra Novotného dostává sílu nejen přesvědčivě interpretovat, ale také ukazovat, v čem je pravé lidství, v čem jsme konečně my, *ryzí my!*

Autor je bohemista.

Vladimír Novotný: Ta naše postmoderna česká.

Protis, Praha 2008, 194 stran.

Paul McCarthy: Zahrada, 1992, detail

Pýcha předchází pád

V nové knize Jaroslava Formánka se tři emigranti vracejí po letech zpět do vlasti. Podaří se jim vypořádat se s minulostí?

KRYŠTOF ŠPIDLA

Jaroslav Formánek nazval svoji poslední novelu ambiciózně *Cesta*. Proč ambiciózně? Takový název v našem kulturním prostředí působí jako aluze na minimálně dvě kano-nická díla světové literatury: jednak na Jos-kův překlad názvu románu Jacka Kerouaka *On the road*, jednak na hojně používaný pře-vod čínského Tao z knihy *Tao te ťing*. Má právo se Formánkova *Cesta* řadit do tak vzneše-né společnosti?

Jack Kerouac, Lao-c' i Hrabal

Záměrná souvislost s těmito díly se roz-hodně nezdá být pouhou spekulací. Dějo-vou osnovu novely lze nazvat, podobně jako román *Na cestě*, road-movie, což ostatně činí i text na záložce. Zápletkou je cesta tří mužů, bohémských, životem pochroumaných kum-pánů – malíře (Malíře), bývalého žurnalisty (Majitele) a chlapíka nesoucího rysy autora (v textu je označen jako „on“ a plní v něm roli fokalizátora) –, automobilem z Paříže do Prahy, zpět z emigrace. Cesta se stává pří-ležitostí jak k úvahám, tak k verbálním pro-jevům protagonistů. Skrze jejich promlu-vy pak můžeme odkrývat jejich dramatické osudy, jež je dovedly až k opuštění socialis-tického Československa. Zároveň se v nich setkáváme s hojně využívaným principem prolínání velkých a malých dějin.

S dílem čínského mudrce Formánkův text spojuje zejména ráz úvah a lze říci též poje-tí světa jako věčného vzníkání a zanikání, cyk-ličnosti, neustálé proměny, ale zároveň trvá-ní: „a jemu (...), došlo, že přesně tím samým okýnkem, kterým teď sleduje zelenohnědou Seinu v proudech deště, bude za pár hodin

Charles Ray: Chicago, IL, 1953, 1997

sledovat tmavou Vltavu a parníky zakotvené před Železničním mostem. Že se vlastně něco změní, ale zároveň se nezmění nic, když bude sledovat parníky na tmavé Vltavě přes totéž okýnko.“ Koneckonců též postava Majitele hovoří o svém plánu napsat knihu Doživotní smrt, jejímž cílem bude poznat osvobo-zující hodnotu Nic, nulové hodnoty. Dojem cyk-ličnosti navozuje též časté opakování motivů či celých slovních spojení a posiluje, řekně-me, augustiniánské pojetí času jako přítom-nosti, v níž je obsažena zároveň minulost i budoucnost.

Příbuznost bychom však mohli nalézt i s díly Hrabalovými – nejde jen o stylistic-

ké postupy, například užívání dlouhých sou-větí s převažující parataxí, orální charakter promluv postav, ale též o určité motivické výpůjčky. Scéna, v níž si Majitel s Malířem otvorem ve zdi podávají láhev, nápadně při-pomíná situaci z Něžného barbara, vlastně i ona trojice vzdělaných outsiderů je trojici přátel z Hrabalových textů více než podob-ná. Samozřejmě, aluze, citace, výpůjčky, to vše je legitimní součástí literatury, avšak zůstanou-li pouze jimi, je to málo.

Příliš mnoho slov

Formánkův text bohužel vykazuje řadu nedo-statků. Chabá je zejména dějová osnova. Nejde

samozřejmě o samotnou cestu autem, o první plán příběhu, tam zřejmě nic nového vymyslet nelze, ale spíše o příběhy v pozadí. Ač se autor snaží o důmyslné propojení dávných událostí z totalitní minulosti se současnos-tí, ač otevírá otázky viny, zbabělosti, odva-hy, zkrátka to, co naše společnost nedoká-zala dosud uspokojivě vyřešit, působí pří-běh oněch tří poněkud lacině. Rozuzlení této dějové linie nepřekvapí, potvrzuje spí-še určitý stereotyp ve vnímání polistopado-vého vývoje u nás. Otevřený konec textu pak vypadá jako vyklizení pozic.

Opakování motivů obvykle prózu lyrizu-je, pomáhá posilovat dojem vnitřního ryt-mu, má výrazně estetický účinek. V *Cestě* bohužel po čase začíná nudit – jako by bylo příliš chtěné. Nevrací nás v čase, ale zdržu-je. Jde zejména o úvahy hlavního hrdiny, jež vypadají, jako by svoji hloubku pouze před-stíraly. Jejich výsledkem je často bezradnost. Autorská hra s digresemi, popřípadě s růz-nými verzemi příběhu funguje jen výjimečně, například v okamžiku, kdy se hrdinové blíží k českým hranicím. Tam se Formánkovi sku-tečně daří udržet napětí – snad právě proto, že není jasné, kudy se děj bude dále ubírat.

Škoda, že se silná místa v textu ztrácejí v přílišné verbalizaci, jak se někdy říká užva-něnosti, škoda, že vtip jednotlivých historek, povzdechů či komentářů často upozaduje zjevná snaha o závažnou prózu.

Snad kdyby text nenesl název přetížený významy, nevzbuzoval by tak silná očekáva-ní. Snad by jej pak bylo možné přijmout. Ces-ta je však titul natolik pyšný, že si vynucuje srovnání s texty, na které nestačí. Zákonitě pak začíná jeho pád.

Autor je bohemista.

Jaroslav Formánek: Cesta. Revolver Revue, Praha 2008, 112 stran.

Ve tmách mezi kříži

Vychází Bernanosovo poselství o španělské občanské válce.

KAREL KOLAŘÍK

Nakladatelství Vetus via a Dauphin vyda-la letošního roku – do češtiny dosud nepře-ložený – knižní esej Georgese Bernanose *Velké hřbitovy v měsíčním svitu* z roku 1938. Východiskem této práce je kritická reflexe španělské občanské války, již se stal Bernanos svědkem při svém několikaletém pobytu na ostrově Mallorca. Na pozadí tragických udá-lostí se postupně otevírá pozoruhodný auto-rův náboženský a filosofický systém, radikál-ně se distancující od frankovského totalitní-ho režimu a od jemu posluhujících odrůd katolicismu.

Svědkovy vyznání i varování

Pro Bernanosův text je příznačné spojení interpretovaného svědectví, ústícího v morál-ní žalobu a tázavý apel, s osobním – duchov-ním, filosofickým i politickým – vyznáním. Bernanos líčí totalitní praktiky, dehumaniza-ci křesťanství i selhání krátkozrakých před-stavitelů katolické církve ve španělském regio-

nu a vnímavě je začleňuje do dějinného obrazu moderní společnosti, jejímž hlavním vývojovým rysem je rozklad tradičních systé-mů elit, ústící ve společenskou destabilizaci, která napomáhá bujení tzv. buržoazního pro-letariátu, davu prospěchářů a překupníků.

Zapomenutí tradice stojí podle Bernanose na počátku úpadku každého národa, který se v takovém případě rozkládá v dav měšťá-ků. Tato destabilizovaná společnost, uzáko-ňující stereotypní návyky namísto přiroze-ných morálních pravidel, může být snadno manipulována, a evropská situace třetí deká-dy 20. století to potvrzuje. Bernanos coby stoupenec monarchismu a odpůrce levico-vých i pravicových totalit se ostře vymezu-je vůči povrchnímu demokratismu a apeluje na přehodnocení nových etických standardů i v církevní praxi.

Politický stav Evropy vidí neoddělitelný od její světonázorové a spirituální situa-ce. V četných pasážích se obrací napří-klad k věřícím a katolickým duchovním a porovnává jejich chování s prvokřesťan-ským ideálem. V řadě svých tezí také nava-zuje na některé starší katolické myslite-le. V poznámkách o kacířství jsou patrné

analogie s Barbeyem d'Aurevilly a k Léo-nu Bloyovi má blízko například při fatalis-tickém čtení francouzské přítomnosti, při výkladu chudoby nebo v mistrné úvodní kritice hlupáků, jejichž vztek roztáčí zká-zonosná kola.

Dialogy o Bohu a válce

S Bloyem ovšem Bernanos nespojuje pou-ze jistá myšlenková afinita, případně schop-nost pronikavě analyzovat evropskou histo-rickou zkušenost a vyvodit z ní obecnější závěry. Jsou si blízcí i stylisticky. *Velké hřbi-tovy* jsou kompletně pojaty jako adresná pro-mluva, vytrvale se obracející ke čtenářům a obsahující četné umělé či vzorové dialo-gy s předpokládanými autorovými oponen-ty. Osobitá skladba tohoto díla, oscilujícího mezi historicko-politickou analýzou, pro-hlubovanou osobní zkušeností, a intimní kritikou zprostředkovanou básnickým dra-matem, vzniká právě soustavným vrstvením argumentů a protiargumentů, souhlasných či svárlivých rozhovorů a odvážnou distribu-cí různých témat.

Pro Bernanosův jazyk je charakteristická silná expresivita, posilující naléhavost textu:

namísto k chladné rétoričnosti, již předpo-kládá ve stylu svých odpůrců, se přiklání k improvizaci, hovorovosti a fragmentárnos-ti, nerezignující ovšem na argumentační pro-myšlenost. Úlomky dialogů, konfrontované s mallorskými zážitky či výčty historických faktů, nebo důvěrné oslovování čtenáře se objevuje s nevyzpytatelnou četností a vždy zesiluje akutnost poselství.

Suverénnost, s níž Bernanos zachází s nej-různějšími reáliemi, které konfrontuje a zapo-juje do stylisticky precizního útvaru, svědčí o jeho zasvěceném proniknutí do politické a filosofické přítomnosti Evropy (především francouzského a španělského regionu) třicá-tých let, jejíž znalost předpokládá i u svého čtenáře. Bohužel, to, co bylo obecně známým faktem pro francouzského občana Léta Páně 1938, se může stát poněkud neprůhledným pro středoevropského čtenáře dnešních dnů. Absenci podrobného vysvětlivkového apará-tu považuji z tohoto důvodu za jediný vážný nedostatek knihy.

Autor je bohemista.

Georges Bernanos: Hřbitovy v měsíčním svitu.

Dauphin & Vetus via, Praha & Brno 2008, 272 stran.

Pražské zálety Johnnyho Griffina

Zemřel legendární jazzový saxofonista

Čtvrt století poté, co tenorsaxofonista Johnny Griffin projevili zájem nahrávat se zdejšími muzikanty, vyšlo album zaznamenávající koncert jeho kvarteta ve Španělském sále Pražského hradu 19. září 2007. Před sebou měl už jen deset měsíců života.

VLADIMÍR KOUŘIL

Johnny Griffin. Foto hopper-management.com

Je výjimečné, že osobnost jazzové moderny přímo se podílejší na její mnohotvárnosti se objevila vícekrát na pódiu pražského mezinárodního festivalu a dokonce v diskografii Supraphonu „normalizační“ éry po boku našich jazzmanů. Johnny Griffin přijel do Prahy na festival v letech 1967 a 1969 s Francy Boland-Kenny Clarke Big Bandem. Tento orchestr světového renomé založil belgický pianista s americkým bubeníkem a tvořili jej evropští muzikanti s americkými jazzovými špičkami působícími v Evropě. Ti se však na starém kontinentu nezabydlovali proto, že by o ně nebyl doma zájem, ale proto, že zde objevili centra se silným jazzovým zázemím. V bigbandu se tak sešli Američané z Bruselu, Mnichova, Kodaně, Londýna a Kenny Clarke s Griffinem dorazili z Paříže. Orchestr působil v letech 1959 až 1973 a LP s licenčním výběrem vydal v roce 1969 Supraphon.

V roce 1973 byl Johnny Griffin přizván do dalšího orchestru, zrozeného z ideje, jež se skladateli a dirigentovi Václavu Zahradníkovi a supraphonskému producentovi Antonínu Matznerovi honila hlavou od roku 1969. V prostředí nastávající normalizace nebylo představitelné, že by se z tuzemského

lůna mohl vyklubat mezinárodní orchestr pro trvalé angažmá, proto se rozhodli těšit domácí publikum alespoň příležitostně. Tak vznikl v roce 1971 Slide Hampton & Václav Zahradník Big Band, který v dubnu 1971 natočil výborné LP *B&S* (mezi členy bylo například kompletní slavné freejazzové trio Johna Surmana) a o rok později se v novém obsazení představil jednak na Mezinárodním jazzovém festivalu v Lucerně, jednak na albu řady Interjazz pod pořadovým číslem 2. Tak se Griffin opět ocitl na naší scéně. A právě tehdy, po zkušenosti se sóluujícími hornisty a dechovými sekcemi, zatoužil natočit se zdejšími muzikanty a smyčcovým orchestrem, v Hamptonově a Zahradníkově aranžmá, desku jazzových balad. Úmysl však odletěl s ozvěnou labutí písně orchestru hned po skončení festivalu.

Osmdesát let vprostřed hlučícího jazzu

Jestliže Johnny Griffin rád pronášel, že být jazzovým muzikantem bylo jeho tužbou odjakživa, měl k tomu dobré předpoklady v rodině. Otec hrál na piccolo kornet, matka na klavír, doma měli velkou sbírku desek. Žili v Chicagu, kde se Johnny narodil 24. dubna 1928. Ve třinácti se učil na klarinet,

o rok později už na saxofon a poslouchal Bena Webstera, Johnnyho Hodgese, Dona Byase, Colemanu Hawkinse, Lestera Younga. V sedmnácti získal profesionální angažmá v orchestru vibrafonisty Lionela Hamptona. V padesátých letech nabíral zkušenosti v kapelách Jazz Messengers bubeníka Arta Blakeyho a pianisty Theloniousa Monka. Roku 1958 jej kritici *Down Beatu* dosazují na první místo v kategorii vycházejících hvězd. Od roku 1962 žije převážně v Evropě, účinkuje však na obou jazzových kontinentech. Nahrává se swingaři Counta Basieho i s bebopovou legendou Dizzym Gillespiem. Po Griffinově smrti značka Blue Note okamžitě vydala výbornou nahrávku *Blowing Session* z roku 1957, na níž s ním hraje John Coltrane. Ke klasickým deskám moderního jazzu se ještě řadí výběr z let 1958–62, vydaný pod jeho přezdívkou *Little Giant* (Milestone), a *The Big Soul-Band* (Riverside) z roku 1960. Johnny Griffin, dravý bopový improvizátor se schopností chrlit chytlavé melodické nápady a sršet osobitým muzikantským humorem, se ocitá mezi spolutvárci hard bopu přelomu let padesátých a šedesátých a z něj vycházejícího soulového proudu. Tím se nahrávky jeho soulového bandu stávají navýsost aktuální, neboť zde se rodil funk, dnes silně převažující na postmoderní jazzové scéně. V tomto období přišli aranžéři se záměrným zesílením účinku hudební energie pomocí zdvojení dechových instrumentů v kapele. Griffin takovou tenorsaxofonovou dvojici stvořil s Eddiem „Lockjawem“ Davisem. V Griffinově hře se snoubí to nejvýraznější z pozdního swingu, ze západopobřežního bopu ovlivňovaného moderním *rhythm&blues*. Zemřel letošního 25. července v Mauprevoir, kde byl doma posledních osmnáct let svého života.

Poslední pražské chrusy

Loňského září přivezl Johnny Griffin kvarteto s pianistou Kirkem Lightseyem, kontrabasistou Gilem Naturelem a bubeníkem Douglasem Sidesem. Multisoniku, který dokumentuje cyklus Jazz na Hradě, pokud tomu nebrání licenční podmínky, se díky dobré studijní práci střihače Zdeňka Klementa podařilo vytvořit slušný dokument kariérní cody této saxofonové legendy. Jako účastník vím, že vystoupení měla svá hlušší místa, při nichž se čekalo na Griffina, než si zformuluje nějakou vtípnost pro obecnost, než se rozhodne, kdy spustí sólo, než se vydýchá. Zahájení patřilo skladbě Lester Leaps In od otce moderního tenorsaxofonu „Prese“ Younga, v němž se doprovázející trio předvedlo jako nabitý akumolátor k již klidnějšímu, zkraje dokonce rozpačitému sólování starého pána. Totéž lze říci o zlidovělém popěvku Back Home Again In Indiana. V nádherné baladě operetního původu If I Should Lose You či v duši vždy budící melancholii Body And Soul pak všichni předvedli, čím a proč je mimořádná atmosféra jazzové hudby. Závěr patří Gillespieho A Night In Tunisia, skladbě staré jak sám moderní jazz, se strhujícím sólem Kirkea Lightseye. Kacířsky se mi chce říci, že pro mě byl hlavní hvězdou večera právě on. Ale divoký i bolný tón Griffinovala nástroje, doznívajících z minulosti, ze srdce nevymažete.

Autor je jazzový publicista.

Johnny Griffin Quartet. Multisonic; 2008.

Místo magnetofonových kazet CDR

Ruční výroba vydavatelství Polí pět

Klímovsky nazvaná prodejna desek a knih Polí pět, sídlící na pražském Novém Městě, je rájem sběratelů nahrávek alternativní a experimentální hudby. Jejich množství majitel obchodu a hudebník Josef Jindrák navíc obohacuje produkcí svého jednomužného vydavatelství.

PETR FERENC

Produkce značky Polí pět je vydávána na vypalovaných médiích v nízkých, čísloných nákladech, pohlednou tvář edici dodává lepenková krabička s vysouvacím „šuplíkem“ a samolepkou s obrázkem – album či film z Polí pěti si nespletete.

Co pomine

CDR už dávno není médiem určeným pro demonahrávky začínajících kapel toužících zaujmout vydavatele, kteří jim posléze připraví „opravdové“ album. Stovky malých vydavatelství všude na světě oceňují finanční dostupnost vydání vypalovaného alba a především nezávislost, kterou s sebou médium nese. Lze vydat malý náklad pouhých několika desítek kusů nebo dle poptávky neustále přidělovat další.

Pamětníci kazetových udělej-si-sám vydavatelství si CDR pochvalují coby ekvivalent kazety, který je ale podstatně levnější a umožňuje dosáhnout lepší zvukové kvality. Podobně jako kazeta v sobě CDR má jistou poezii pomíjivosti. Zatímco kazety, které si jednotliví drobní vydavatelé vyměňovali, mohly být v případě estetického nesouhlasu s obsahem přemazány a znovu použity (a zbyl jen xeroxovaný obal), pálené kompakty jsou tak levné, že se zkrátka – pokud samy časem nepřestanou hrát – vyhodí,

případně prohlásí za nepřeživší svůj čas. Omezená životnost digitálních dat s sebou nese zálibu ve skicách, nedokončenosti, pomíjivosti a ručních pracích. Nenákladná alba netouží být věčným pomníkem a mnohem víc popularity se dostává záznamům nahodilých setkání, atmosféře naznačené nedokonalosti, lo-fi zvukovým deníčkům atd. CDR album často vypovídá o tom, jak umělec zněl a žil v ten který měsíc, týden či dokonce den, rozhodně nepředstavuje shrnutí činnosti za předcházející roky. V rámci roků totiž lze vydat desítky CDR „záznamů duševního rozpoložení“. (Jiná věc je, že nejrůznější experimentální nefolkaři, hlukaři a další, kterých se to týká, pokud dosáhli určité popularity, samozřejmě vydávají na stejných nosičích jako „opravdické“ pop hvězdy. „Velký“ formát stále táhne.)

Květoslav a další

Josef Jindrák, baskytarista undergroundového Skrytého půvabu byrokracie, už jedno malé vydavatelství měl, jeho činnost však musel z časových důvodů nerad ukončit. Stav se majitelem prodejny, usoudil, že je čas pro novou značku coby drobnou doplňkovou aktivitu k prodeji. O formátu měl od začátku jasno: „V mém případě není mnoho možností volby. Dělat to standardně, tedy nechat lisovat CD a LP, je nereálné. Třeba u Jakubových [Jakub Žid alias Jude, zpěvák SPB, který na DVD vydal u Polí pěti tři filmy – pozn. red.] filmů je pravděpodobné, že se neprodá více než třicet kusů, a já nemám peníze na ten luxus, aby mi doma leželo 470 neprodaných DVD. Takže založení hand made edice byla jediná možná volba. Samozřejmě i to se dá dělat tak, že se to skoro nepozná od normálně vydaného CD. Mně jde ale o to, aby ruční výroba byla přiznaná – proto alba ručně razítkuji. Na druhé straně, aby to mělo jistou „profesionální“ úroveň, nechal jsem si v jedné továrně na zakázku vyrobit ediční

Josef Jindrák. Foto Josef Jindrák

lepenkovou krabičku, která se pak titul od titulu podle potřeb upravuje. A pouze vlastní ruční výrobou dokážu snížit náklady tak, aby se to dalo prodávat co nejlevněji (69–99 Kč).“

Umělci vydávající u Polí pěti jsou každý pes jiná ves, většinou se rekrutují z okruhu přátel vydavatele. Zvukové rozpětí vydavatelství sahá od romantického folku mladičkého, upřímného a trochu naivního Cermaqua přes chadimovské ohlasy skupiny Postižená oblast (jíž by prospělo nezhudebňovat verše Ivana Wernische), fúzi industrialu a čtení poezie skupiny 01 (v níž se sešli členové SPB a Děti deště a která debutovala rovnou na dvojCDR), elektroniku mladičkého cynika Silly Filipa až k sarkastickému lo-fi popu Květoslava Dolejšího, muže, kterému není

opravdu nic svaté. „Květoslav Dolejší je pro mě naprosto klíčová osobnost – solitér autodidakt s originální poetikou a v neposlední řadě svérázným humorem, takoví lidé jsou pro mě nejdůležitější a dám za ně ruku do ohně. Tady šlo i o otázku cti, mít někoho takového ve svém katalogu,“ říká hrdě Jindrák a shrnuje: „Mne nezajímají ‚normální‘ věci. Normálnosti je všude dost, to ať si dělají jiní. Myslím, že především u podivínů lze nalézt něco nového, že realitu odrážejí lépe než většina, protože mají lepší úhel pohledu. Divnost je otázka míry, těžko se tu asi na malém prostoru dobereme nějakého jednoduchého závěru.“

www.polipet.cz

hudební zápisník

Válka proti hipsterům

KAREL VESELÝ

Je vám mezi 20 a 30 lety? Sledujete nejnovější hudební trendy? Chodíte na koncerty kapel, které vaši kamarádi neznají? A kapely, které vaši kamarádi znají, pro změnu zcela ignorujete? Jste ještě k tomu posedlí módou a kluby měníte podle toho, který zrovna letí? Diagnóza je jasná: jste hipster! Žádný strach, dá se to léčit. Je ale jen na vás, jestli se náklady chcete zbavit nebo ne. O její škodlivosti či prospěšnosti pro hudbu se právě vede debata.

Slovo hipster má v češtině vcelku přesný ekvivalent – trendař. V angličtině má ale bohatou historii. Hipster byl ve třicátých letech bělošský fanoušek progresivních podob jazzu, který se snažil napodobit způsob oblékání, mluvy či celkový životní styl svých hrdinů. Po celý zbytek 20. století se slovo stalo synonymem příznivců alternativní kultury, zároveň v sobě ale obsahovalo trochu pohrdivý nádech, který zní i z jeho čes-

kého překladu. Ten evokuje nestálost, přelétavost a podléhání módním vlnám podle hesla kam vítr, tam plášt.

Zatímco v devadesátých letech se trendy v populární kultuře šířily díky MTV, v naší době nabralo střídání mód a vkusů závratnou rychlost díky internetu. Hudební bloggeři či trendařská média typu Pitchfork jsou schopní vytvořit humbuk kolem nového hudebního stylu či talentované kapely během několika málo dní. Obyčejně stačí dvě či tři skladby ve formátu MP3, pár fotek a přízeň několika klíčových *tastemakersů* a z neznámé kapely je přes noc hvězda. Alespoň na internetu, dopad takového statutu v reálném světě je trochu pochybný. O to více, že sotva se hipsterské hvězdy dostanou k natočení debutové desky, už nikoho nezajímají. Jejich pozici totiž dávno zaujal jiný objev.

Na vlastní kůži to nedávno zažila kapela The Black Kids. Vloni na podzim časopisy NME nebo Vice a stovky bloggerů nadšeně aplaudovaly jejich demonahrávce Wizard of Ahhhs. Když však „největší naděje indie rocku“ vydala letos v červenci dlouhohrající album *Partie Traumatic*, novináři ho přijali velmi vlažně. Pitchfork, který kapelu všemožně podporoval, desku dokonce ohodnotil podprůměrnými 3,3/10 a místo recenze zveřejnil pouze obrázek dvou roztomilých štěňátek a nápisem: „Omlouváme se.“ Kape-

la z Floridy nemusí věšet hlavu. Nejsou první ani poslední, kdo se stal obětí přelétavého vkusu hudebních hipsterů. Ti už z principu své existence musí popírat svůj včerejší vkus.

Populární kultura funguje na principu (či alespoň vytváření zdání) inovací a jejím primárním motorem je oidipovský odpor proti statu quo předchozí generace. Rychlost, kterou při střídání kulturních modelů nabrali hipsteri, už ale nemá nic společného s vymezováním se proti generaci rodičů. Z generačního střídání se stal nikdy nekonečný proud redefinování svého statutu výjimečnosti. Je to vina kulturního průmyslu, který musí zas a znovu hledat způsoby, jak prodávat zdání autenticity? Anebo těch, kteří mu nepřestávají věřit? „Jsme ztracená generace, která se zoufale snaží chytit něčeho, co je skutečné, ale zároveň se bojí to přijmout za své. Je to dědictví pokrytectví těch před námi, kteří kdysi zpívali písně rebelie a teď nám je prodávají,“ konstatuje hořce Douglas Haddow v článku *Trendaři: Slepá ulička západní civilizace* z antikonsumerského časopisu Adbusters.

Trochu jinou diagnózu sepsal v článku *Proč musí hipsteri zemřít* Christian Lorentzen z Time Out New York: „Trendaři v jejich současné nesmrtelné inkarnaci jsou lidé, kteří si o sobě myslí, že jsou lepší než zbytek Ameriky. Jsou však nakaženi -ismem, z něhož socio-

logové ve 20. století učinili symbol pohrdání – narcisismem.“ Zdá se, že z trendařů se stali viníci všech neduhů, které provázejí současnou populární hudbu. Můžou prý za povrchnost, neboť nutí hudebníky zaujmout masy v co nejkratším čase. Jsou také zodpovědní za resuscitaci hudebních stylů, které předchozí generace označily za nedůstojné zájmu. Jejich na oko ironická rebelie špatného vkusu jim dovoluje poslouchat italské disco osmdesátých let, nosit heavymetalová trička a diskutovat na blozích o popových celebritách. A z hodnocení „tahle deska je výborná“ udělat soud s omezenou dobou trvanlivosti.

Hipsteri samozřejmě vracejí úder. „Zajímáme se o nové věci, protože se prostě zajímáme o nové věci. Pomáháme podněcovat kreativitu,“ brání se autor blogu Down by the Hipster. Upozorňuje také, že trendaři se odmítají podřizovat fetiši *pravého fanouškovství*, jež umožňuje hudebním dinosaurům (a jejich vydavatelům) prodávat masám průměrné desky ještě dlouho poté, co dosáhnou svého kreativního vrcholu. Co je vlastně lepší? Mít omezený, konzervativní vkus, nebo být *cool* a povrchní? Debata samozřejmě nemá žádný konečný výsledek. Jisté je jen to, že hipsteri a jejich konzervativní nepřátelé nemožnou existovat jeden bez druhého. Vždyť proti komu by se jinak mohli vymezovat?

Autor je hudební publicista.

Herectví se naučit dá

Jaký má být herec a jeho cíl?

„Doma v bytě není bezpečno, bezpečně je jedině na ulici. Nechod'te domů.“ Tohle není omylem převrácené doporučení bezpečnostních složek, to je vážně míněná rada, která se v různých variacích opakuje a rozvíjí v knize Declana Donnellana.

ZDENĚK BARTOŠ

Declan Donnellan, britský režisér, po rodičích Ir (jak typické pro špičku anglického divadla už od začátku minulého století), spoluzakladatel souboru Cheek by Jowl, nedává ve své knize *Herec a jeho cíl* žádný zázračný recept, jak z kohokoliv vychovat geniálního herce, ani nevymýšlí převratný a dosud neobjevený způsob, jak vyučovat herectví, pouze shrnuje své dlouholeté zkušenosti praktického divadelníka. Vychází přitom z postupů svých předchůdců, byť jeho technika není, velmi zjednodušeně řečeno, vnitřním ztotožněním s postavou jako u Stanislavského či odstupem od ní jako u Brechta. Jádrem jeho úvah je nicméně právě uchopení postavy hercem a jeho hra s ní.

jako by byla skafandrem podmořského průzkumníka. Donnellan implicitně nabádá k herectví dynamickému, jež je schopno rychlého střihu a je orientováno více „ven“ – je tudíž spíše expresivní (ve smyslu stálého zvětšování vnitřních pochodů) – než „dovnitř“, tedy k jakémusi nezřetelnému prožívání vnitřních stavů. Jeho ideálem je herec emancipovaný, vědomý si svého počínání, herec silný, ale kontrolované emoce, herec na vysoké technicko-řemeslné úrovni.

Hledání metody

Vcelku nic nového, to je přece evidentní, řekl by možná nejeden student i pedagog českých divadelních škol. Je ale překvapivé, jak zdánlivě

u nás vyšla roku 1996). To nemusí nutně vypočídat o zhoršené úrovni těchto škol, ale spíš o tom, že jejich kvalitu určují především osobnosti, nikoli systém.

Budiž pochválen autor, a především překladatel Julek Neumann spolu s iniciátorem českého vydání, dramaturgem Janem Hančilem, díky nimž i tuzemský adept herectví (nebo profesionální herec) může z tohoto užitečného manuálu čerpat. Přehledně, čtivě a nijak mentorsky totiž kniha nabízí řadu podnětů pro moderní herectví, stručně řečeno – shrnuje a formuluje hereckou techniku dneška.

Herec a jeho cíl není jediná příručka herectví za posledních dvacet let, pár se jich objevilo: svůj předmět pozorují z různých úhlů,

Kresba Jaromír Plachý

Jak je to tedy se skrýváním doma a vyjitím na ulici? Podstatné je pro Donnellana neuzavírat se do jakýchkoliv schémat a krúnů, nýbrž vykročit vstříc dobrodružství živé, a tudíž do jisté míry nepředvídatelné divadelní tvorby. Nepoučuje, jak hrát, nýbrž radí, jak odstranit bloky, které si herec často sám způsobuje svým strachem z neúspěchu, přílišným sebepozorováním, nevhodným soustředěním na své tělo, pohyby, dech. Zkrátka „uzamčením doma“. Proti „soustředění“ Donnellan vybízí k „pozornosti“, k odvrácení od sebe sama směrem k prostoru, situaci, okolnostem – k cíli, který je pohyblivý, zřetelný a konkrétní, který je na dosah, ale uniká, anebo se změní v okamžiku, kdy se ho herec na okamžik dotkne. Cíl má herec sledovat očima postavy, jako skrz průhledné sklo, věci má ohmatávat prostřednictvím postavy,

prosté Donnellanovy návody, které dobrý herec či režisér zná a ovládá aspoň intuitivně, v těchto institucích mnohdy mizí pod vrstvou nejasných pedagogických záměrů a bezradných improvizací. České herecké školy, ať už vysoké či střední (o soukromých nemluvě) mají dnes velmi nezřetelnou metodu vzdělávání. Většinou záleží na učiteli a vedoucím ročníku, na jeho pedagogickém talentu a schopnostech předat své zkušenosti z praxe. Poté, co postupně vysublimovala Stanislavského metodika, udržovaná zčásti z ideologických důvodů, zčásti proto, že nic lepšího po ruce nebylo (ostatně na mnoha školách ve světě se podle tohoto bezmála sto let starého systému stále učí), nastalo u nás vakuum, které každý vyplňuje, jak umí. V lepším případě Michailem Čechovem a jeho cvičeními (jeho velmi užitečná kniha *O herecké technice*

zaměřeny jsou tu teoretičtější, tu praktičtější (Vostrý, Martinec, Vinař). Tahle má ale díky své jednoduchosti a přitom trefnosti šanci umístit se na začátek seznamu povinné četby každého začínajícího herce. Spolu s imaginární Irinou, která v Donnellanově knize „zápasí“ s nastudováním role Julie, projde vzrušující cestu, která mu později může pomoci vyhnout se různým úskalím při vlastní práci. Co je ale důležitější: měla by se stát povinnou četbou pedagogů na školách, které mladé herce připravují. Tak jako se musí rozvíjet talent herecký, je záhodno rozvíjet i talent pedagogický, a zejména v oboru, o němž se všeobecně tvrdí, že se naučit nedá.

Autor je divadelní režisér.

Declan Donnellan: Herec a jeho cíl. Přeložil Julek Neumann. Brkola, Praha 2007, 247 stran.

Jaké je to Po svatbě?

Snímek Susanne Bierové otevírá dveře evropských arthousů díky oscarové nominaci a nálepce hnutí Dogma. Nabízí ale něco víc než citové vydírání a vypjaté emoce? Není už načase překonat zvetšelá dogmata?

OTTO BOHUŠ

Pověst autorské režisérky si Dánka Susanne Bierová udělala před čtyřmi lety filmem *Bratři* (2004), kterému tleskali i kritici na sansebastiánském festivalu (a ze soutěže si odnesl Stříbrnou mušli za ženský i mužský herecký výkon). Využila v něm stylový i dramatický kontrast dvou zcela odlišných lokací: dlouho pohřešovaný otec rodiny se objeví ve vilové čtvrti dánské metropole po otřesném zajetí v táboře afghánských mudžahedínů. Nepřenositelná zkušenost nepochopitelné brutality cizí země eskaluje rodinné drama v Kodani... S dvouletým zpožděním se do české kinodistribuce nyní dostává i režisérčino dílo *Po svatbě* (2006), v němž se opět setkávají dva kontrastní světy. Snímek začíná obrázky z exotické Indie, ale brzy se děj přesune do Dánska, kam je pracovně „odvelen“ humanitární pracovník Jacob, aby sehnal pro svůj sirotčinec nezbytnou finanční dotaci. Charitativní činnost hlavního hrdiny kdesi v Indii se však jeví jako obyčejná scénaristická schválnost, která kromě zvýšeného rozpočtu přinesla filmu už jen dojemné telefonáty a odrazový můstek pro Jacobovo hlavní rozhodnutí o jeho další budoucnosti. Po příjezdu do Dánska se hrdina dostane do rodiny manažera Jørgena, jehož venkovský palác má více komnat než Jacob dětí v sirotčinci. Namísto originálního morálního konfliktu v *Bratrech*, spojeného s evropskou účasní na vojenských misích „kdesi v Asii“, vyzní-

vá indická anabáze v případě filmu *Po svatbě* jako čítankové srovnání chudoby třetího světa vs. luxusu Západu.

Únavné emoce a spousta křiku

Při porovnání snímku *Po svatbě* s předchozím režisérčiným dílem je možné také trochu zlomyslně poukázat na posun autorských ambicí. Dříve užívané nezvyklé detaily a makrodetaily, vystihující schizofrenickou situaci postav v *Bratrech*, zde působí jen jako pěkné technické ozvláštnění, stylistická kudrlinka. Zatímco *Bratři* pracovali jen s tušenými náznaky (vyjma thrillerového konce), Bierová v následujícím snímku vyložila karty na stůl daleko dříve a zaměřila se na přímé zobrazení vyhocených emocí. Na ústřední herecké trio snímku (Mikkelsen – Lassgård – Knudsenová) se pějí ódy, ale pokud je jeho úkolem ve druhé polovině filmu na sebe napřed křičet, pak se utěšovat a nakonec všem odpouštět, tak je to v závěru už trochu únavné.

Doporučení zlomyslného kritika

Aby však nedošlo k mýlce, musím doplnit, že dílo *Po svatbě* přichází do českých kin se skvělou diváckou pověstí, kritikou přízní a chutí oscarové nominace. „Dánská škola“, nasáklá přitažlivými postupy hnutí Dogma 95, diváky okouzluje duchem, který si pravděpodobně spojují s představou evropského artového filmu. *Po svatbě* nabízí ambiciózně líbivou verzi

této představy uměleckého počínu. Nemůžu si pomoci, ale vyspekulovaná zápletková snímku by bez efektní opory ruční kamery (a opět precizního střihu) vyzněla spíš jako telenovela. Nesoucítím s postavami filmu, pokud mi na konci prostřednictvím svého stvořitele otevírají slabikář na stránce s ponaučením, že si mám vážit života, nelpět na statcích a chápat druhé. Filmařsky mi toto dílo Susanne Bierové zkrátka nepřipadá v ničem originální, a pokud mám být opravdu hodně zlomyslný, raději bych před lístkem do kina doporučil nižší, ale o to progresivnější investici do příbalového DVD někde na stánku. Den před českou kinopremiérou snímku *Po svatbě* vydala společnost Filmhouse neskutečný film Tsai Ming-Lianga *Uminěné mraky* (Tian bian yi duo yun, 2005), pro širší obec pod spotřebitelsky srozumitelnějším názvem *Chut' melounů*. Je v něm víc sexu a především si na umění nehraje, ale s vtipem posouvá jeho hranice. Autor je filmový publicista a předseda občanského sdružení Studio 19.

Po svatbě (Efter brylluppet). Dánsko, Švédsko 2006. 120 minut. Režie Susanne Bierová, kamera Morten Søborg, střih Pernille Bech Christensen, Morten Højbjerg. Hrají Mads Mikkelsen, Rolf Lassgård, Sidse Babett Knudsenová ad. Premiéra v ČR 28. 8. 2008.

A co děti? Mají si kde hrát?

Uplynuly dva roky od uvedení Faunova labyrintu a český distributor přišel v půlce srpna s dalším obrazově jímavým kouskem ze španělsko-mexické koprodukce s názvem Sirotčinec. Důležitým pojítkem obou filmů se stal Guillermo del Toro.

LUKÁŠ GREGOR

Režisér Del Toro si v roce 2006 připsal s *Faunovým labyrintem* na konto fenomenální úspěch a získal i příklon diváků a kritiků. V tentýž čas producentsky zaštitil projekt začínajícího Juana Antonia Bayona a zanechal na výsledné podobě jeho celovečerního debutu *Sirotčinec* svým rukopisem nezanedbatelný otisk. Scénář sice vznikal již šest let předtím, než natáčení započalo, Sergio G. Sánchez do něj ale absorboval vícero motivů z Del Torovy předešlé tvorby.

Kdy končí dětské hry?

V popředí příběhu stojí téměř čtyřicetiletá Laura, ale veškeré události spřádá do klubka skupinka dětí. Imaginace dětské fantazie, stejně jako to, kam až může zajít, se naplno rozvinula právě ve *Faunově labyrintu*, doteky s ní ale hrají důležitou roli i v Bayonově *Sirotčinci*. Zde se na ni nahlíží i z druhého „břehu“ a střet světa dětí a dospělých vyznívá zajímavěji než šestákové černobílá válečná dějová linie *Faunova labyrintu*. Nejde ale o konfrontaci dětí a dospělých v pravém slova smyslu, neboť Lauru můžeme vnímat jako někoho, kdo dospělost nechce přijmout; úmyslně se vrací do domu, v němž vyrůstala, a její houževnatost v závěru filmu dokazuje, že

dětství (byť se ozývá ze záhrobí) je jejím světem. Tvůrci touto psychologickou rovinou otevírají témata, která úzce souvisejí s vykořeněním z prostředí a s neschopností vzít na sebe novou společenskou roli. Laura, a to za velkého přispění výkonu Belén Ruedové, tak de facto nebojuje s nebezpečím posmrtného světa, ale s racionálním uvnitř sebe samé. Její odklon od něj a návrat do dětství dokládá sekvence, v níž připraví mrtvým dětem jídlo a poté si s nimi hraje hru, kterou si hrávala sama jako malá. Lauřina ztráta víry v rozumové vysvětlení událostí, které se v jejím novém domě začaly dít, ale také může být cestou k duševní nemoci. K neschopnosti reálně vnímat svět okolo. Nabízí se tak otázka, do jaké míry vlastně závěrečná čtvrtina filmu skutečně probíhá a zda se neodehrává jen ve výplodu chorého mozku. Steží rozeznatelná je i hranice, kdy Laura ještě žije a kdy už (pravděpodobně) nikoli.

Lekání a občas i strach

Pod vedením režiséra Bayona rozbíjí všudypřítomná samota (a strach z ní) zavedený pořádek, idylu i realitu. Bayon volí stále menší sytost barev a obraz „odkrevňuje“ až do potemnělých šedo-tmavomodrých odstínů. Místy se objektiv úmyslně rozostří. V tomto ohledu je extrémní (a zvláště vydařená) scéna, kdy skrze obrazovky sleduje Laura, její manžel a především diváci počínání spiritualistky Aurory, která s posmrtným světem naváže kontakt. Současně ale zamrzí, že režisér nevolí podobnou cestu k vzružení divákova strachu častěji a mnohdy jen spoléhá na „lekací scény“, vznikající prudkým střihem účinně zkombinovaným s vhodným rakursem a důrazným zvukovým efektem. Těchto scén najdete v *Sirotčinci* přes míru.

V Sirotčinci je hranice mezi životem a smrtí hodně tenká. Foto outnow.ch

Bohužel degradují psychologickou rovinu filmu a v podstatě se nijak neodlišují od běžné hororové produkce, zejména té, jež se odehrává ve starých domech. Hnidopich by mohl ke všemu namítnout, že dost bylo hororů o mrtvých dětech, které potřebují pomoci. Přesto se na *Sirotčinec* díky kvalitnímu castingu a vyváženým výrazovým prostředkům, které na sebe nestrhávají tolik pozornost, velmi dobře dívá.

Ačkoliv se Del Toro podepsal na *Sirotčinci* inklinací k motivu úniku dítěte „jinam“ a celkově mysteriózní atmosféře, Bayonův film nemá tak prvoplánově okouzlující styl jako *Faunův labyrint*. Je mnohem průzračnější

žánrem, jízdami kamery i líbivými hudebními motivy. Na druhé straně se netváří jako dar z nebes, nevyvolává nevyargumentovaný příliv chvály a snaží se především o to, aby se při něm divák krásně bál. Skromné, ale účinné.

Autor je šéfredaktor internetového filmového měsíčníku 25fps.

Sirotčinec (El Orfanato). Španělsko, Mexiko 2007, 105 minut. Režie Juan Antonio Bayon, scénář Sergio G. Sánchez, hudba Fernando Velázquez, kamera Óscar Faura, střih Elena Ruizová. Hrají Bélen Ruedová, Geraldine Chaplinová, Mabel Riverová ad. Premiéra v ČR 14. 8. 2008.

Současný filmový plakát

Česká produkce proti zahraniční komerci?

Podoba českého filmového plakátu odpovídá podmínkám jeho vzniku. Na jedné straně tlak komerčně zaměřené produkce, na straně druhé osobní vazby grafiků a studií na filmové tvůrce. Zijeme zkrátka v době kulturní transformace.

MARTA SYLVESTROVÁ

Na přelomu let 1991 a 1992 zanikla Ústřední půjčovna filmů (ÚPF), jejíž propagační oddělení bylo po dlouhá desetiletí centrálním zadavatelem, vydavatelem a distributorem filmových plakátů, a to jak k českým, tak i k zahraničním filmům. Při neexistenci komerčních tržních mechanismů ve státně řízené, centrálně plánované ekonomice nebyla až do konce osmdesátých let funkce filmové reklamy závislá na tržních mechanismech, neboť se výše prostředků do ní vložených odvíjela od státních dotací. Rozvoj československé kinematografie byl pod politickým zorným úhlem pohledu a dohledu státních orgánů. Plakát jako účinný informační prostředek a produkt filmové reklamy plnil pouze informační, a nikoliv marketingovou roli, a nic tedy kromě ideologických zásahů cenzorů nebránilo rozvoji jeho estetických kvalit, jimiž se stát mohl pyšnit na zahraničních přehlídkách v rámci mezinárodních filmových festivalů. Zánik Ústřední půjčovny filmů přivodil radikální změnu, neboť se tím filmová reklama přesunula do kompetence jednotlivých filmových producentů a distributorů. Výsledná podoba současného filmového plakátu je součástí marketingové strategie, vycházející z návrhu kreativního řešení od výrazných osobností současných grafických studií, jejichž specializované týmy jsou schopny zajistit a realizovat celé reklamní filmové kampaně. Součástí jsou návrhy megaboardů, billboardů, plakátů a citylight boxů (metro, zastávky MHD), polepy tramvají, běžné i atypické druhy inzerce včetně webdesignu a další přímé marketingové produkty ve formě upomínkových předmětů, potisků triček, obalů CD-romů, hudebních CD se soundtrackem filmu ad. Rozsah kampaní se odvíjí od výše rozpočtu filmové produkce.

Současnost otevřená komerci

Tlak marketingových oddělení nutí současné grafické designéry, aby se podřídili „efektivnosti = prodejnosti“ filmové reklamy. Jejím ověřeným trikem je všeobecná mediální znalost nejžádanějších filmových celebrit, jejichž tváře na plakátě pomáhají film úspěšně prodávat. Čelit tomuto tlaku dokážou jen vyhraněné osobnosti grafického designu, k nimž patří mezi jinými Aleš Najbrt, Zuzana Lednická a Petr Štěpán ze Studia Najbrt. Jejich excelentní postavení ve filmové reklamě se kromě profesionality opírá i o osobní vazby s českými filmovými režiséry, ochotnými respektovat výtvarný názor grafiků.

Zhruba od počátku devadesátých let (přesněji po zániku ÚPF) jsou v České republice grafikům zadávány pouze návrhy plakátů k filmům domácí produkce, jichž vzniká za rok okolo dvaceti, plakáty k zahraničním filmům jsou k nám importovány filmovými distributory.

Na městských výlepových plochách se s filmovými plakáty, řazenými vedle sebe, dnes už těžko setkáme. Plakáty se, s výjimkou velkoplošných billboardů, nelepí, ale spíše vyvěšují v tzv. light boxech – světelných skříních v prostoru nákupních center, v nákupních zónách, jejichž součástí bývají multikina, náhrada za tradiční promítací sály městských center. Mísí se tu grafická tvorba českých autorů s americkou produkcí hollywoodského střihu, někde je na zahraničním plakátě pouze přeložen text do češtiny, ale ani to nebývá vždy pravidlem a někdy je u hollywoodských produktů

Lednická, Pavel Lev, Petr Štěpán), spolupracující s režiséry Janem Hřebejkem, Davidem Ondříčkem, Milanem Šteindlerem, Petrem Václavem, Věrou Chytilovou aj. Od poloviny devadesátých let úspěšně vytváří vizuální styl Mezinárodního filmového festivalu v Karlových Varech, v němž lze vždy ve zkratce dekodovat příběh, který se před potenciálním návštěvníkem a diváký odehraje i ve festivalové znělce. Najbrtův grafický styl je založen na důmyslné a vtipné koncepci, složené z harmonické barevnosti a autorské typografie. Při realizaci plakátů studio spolu-

Petr Štěpán, Studio Najbrt: Vratné lahve, 2007

ponechán titul filmu v angličtině, pokud distributoři usoudí, že bude českému divákovi srozumitelný, anebo že by se dal jen těžko přeložit. Plochu současného filmového plakátu ovládají zpravidla fotografie s portréty filmových hvězd a množství tiskových informací včetně sponzorských log, umístěných většinou na spodní straně plakátové plochy. „Říkáme tomu hřbitov logotypů,“ upřesňuje Richard The ze studia Sagmeister v New Yorku.

Najbrtův tah na bránu...

K nejfrekventovanějším a nejosobitějším tvůrcům současného českého filmového plakátu patří Studio Najbrt (Aleš Najbrt, Zuzana

...a ostatní hráči na scéně

K dalším výrazným výtvarníkům spolupracujícím dlouhodobě s režisérem Janem Svěrákem patří Filip Heyduk (ze studia HMD design, založeného v roce 2000 společně designéry Josefem Musilem a Martinem Strnadem), autor plakátů k filmům *Akumulátor 1*, *Jízda*, *Kolja* nebo *Obecná škola* (všechny J. Svěrák) a *Válka barev* Filipa Renče.

Je škoda, že talentovaný grafik Robert V. Novák ztvárnil zatím pouze jediný plakát k filmu Ireny Pavlaskové *Nevěrné hry*, ačkoliv je autorem vizuálního stylu Letní filmové školy v Uherském Hradišti a filmového projektu 100. Intelaktuální atmosféru filmu *Sentiment*, filmového přepisu rozhovorů s režisérem Františkem Vlácilem, vystihuje minimalistický plakát Tomáše Machka, evokující napětí a temnou atmosféru ve stylu filmů „noir“ (autorem použité fotografie je Filip Šlapal).

V polovině devadesátých let bylo z iniciativy absolventů grafického ateliéru Jana Solpery pražské Vysoké školy uměleckoprůmyslové založeno profesionální výběrové sdružení grafických designérů s názvem TypoDesign Club, které volně navazuje na profesní sdružení Typo& z časů totality. Počínaje rokem 1996 vydává skupina pravidelné ročenku, v níž jednotlivá studia a designéři konfrontují výsledky své oborové práce, kde se objevují i výtvarně pozoruhodné filmové plakáty.

Zpětná vazba (od roku 1998)

České filmové plakáty jsou od roku 1998 oficiálně hodnoceny v rámci soutěže české filmové tvorby, známé pod názvem Český lev, jejímž iniciátorem a orgnizátorem je Petr Vachler s vlastní firmou Vachler Art Company. Porotu tvoří členové České filmové a televizní akademie (ČFTA). Ačkoliv vlastní soutěž probíhá déle (od roku 1993), teprve od roku 1998 je v rámci nominačního večera soutěže vyhodnocován i nejlepší český filmový plakát. Plaketu v soutěži Český lev získaly od té doby následující filmové plakáty a autoři:

1998 *Postel* – Michal Cihlár; 1999 *Pelíšky* – Aleš Najbrt; 2000 *Kytice* – Juraj Jakubisko; 2001 *Otesánek* – Eva Švankmajerová; 2002 *Rok dábla* – Aleš Najbrt a Zuzana Lednická; 2003 *Sentiment* – Tomáš Machek, foto Filip Šlapal; 2004 *Horem pádem* – Aleš Najbrt; 2005 *Šílení* – Eva Švankmajerová; 2006 ze tří nominací: *Fimfárum 2* – Martin Velíšek a *Grandhotel* – Marius Corradini získal cenu vítězný plakát – *Obsluhoval jsem anglického krále* – společnost AQS, a. s.; 2007 *...a bude hůř* – Martin Kaiser; Ondřej Kalmán, model Leon Havlíček.

Zatím poslední český filmový plakát oceněný v soutěži Český lev – *...a bude hůř* – je dílem Martina Kaisera. Vytvořil ho v souznění s ideou filmového díla režiséra Petra Nikolaeva natočeného podle novely spisovatele Jana Pelce *Děti ráje* (1985).

Autorka je kurátorka Moravské galerie v Brně.

pracuje s uměleckými fotografy Adamem Holým (*Paralelní světy*, *Samotáři*), Martinem Špeldou (*Šeptej*, *Pupendo*, *Rok dábla*), Dušanem Šimánkem (*Návrat idiota*), Jiřím Hanzlem (*Marian*), Tonem Stanem (*Kouř*) nebo Václavem Jiráskem (*MFF Karlovy Vary*). Na nejúspěšnějších filmových plakátech Studia Najbrt je součástí reklamy inteligentní autorský humor navázaný na proměny typografie. Například na plakátu s civilním portrétem Zdeňka Svěráka je typografie deformovaná tak, aby vytvářela iluzi pivní lahve (film *Vratné lahve*). Kontrast v reklamním prostředí zaplaveném dokonalými akčními superhrdiny!

Brno a světová grafická produkce

Bienále grafického designu jako program

Moravská galerie v Brně navazuje na počáteční ambice grafického bienále, založeného v moravské metropoli roku 1964. Mezinárodní přehlídka grafického designu nemá být pouze statickou výstavní akcí, ale flexibilním, strukturovaným triadickým pořadem s prvky informace i interakce.

MARK POKORNÝ

Přestože na osudová čísla nevěřím, někdy není možné, aby profesionální odstup nepodmiňovala trocha sentimentu. Rozhodnutí o tom, že Moravská galerie v Brně se stane organizátorem a zastřeší pravidelnou přehlídku takzvané užité grafiky, po níž mnoho let toužil grafik a dlouholetý předseda organizačního výboru Jan Rajlich starší, totiž padlo v roce 1963, kdy jsem se shodou okolností narodil. A první ročník bienále, byť ještě pouze v podobě výstavy českého grafického designu, byl zahájen 21. srpna 1964, přesně na mé první narozeniny.

Základní půdorys bienále

Z historie bienále jsou však pro Moravskou galerii v Brně důležitější jiná připomenu-tí, která bez nostalgie naznačují logiku vývoje nejstarší akce svého druhu na světě. Označení „nejstarší“ je vždy sporné, ale klíčem je ono „svého druhu“. Pokud vezmeme v potaz původní proklamace a úmysly zakladatelů bienále z šedesátých let minulého století, jednoznačně před námi vystoupí primariát, jež brněnská přehlídka drží ve světovém měřítku. Už na počátku totiž organizátoři naprogramovali bienále jako komplexní projekt s mno-

ré bylo z pozdější koncepce vypuštěno. Byl tento jedinečný, flexibilní, na organizaci velmi komplikovaný a zřejmě ne zcela domyšlený pokus, na němž se intenzivně podílel například Ladislav Sutnar, nenašel pokračování, jeho vytěsnění z paměti bienále by znamenalo rezignaci na celkový potenciál akce.

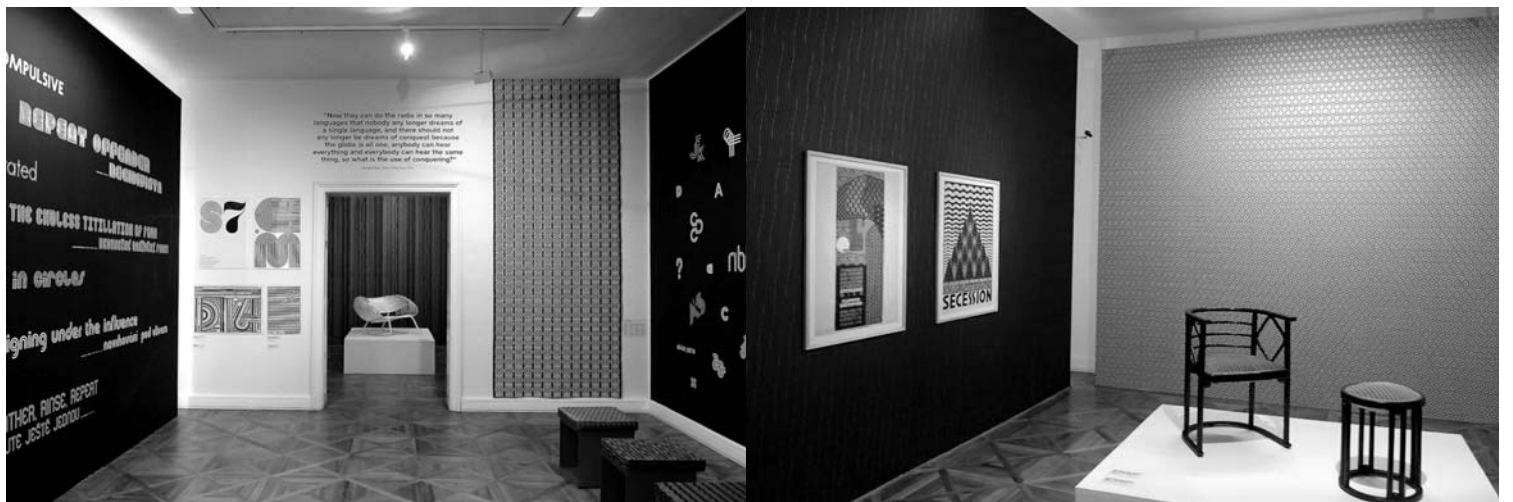
Poučení z krizového období

Během sedmdesátých a osmdesátých let minulého století se i za cenu řady ústupků podařilo bienále udržet v chodu, přičemž jeho rozsah a rekordní počty vystavujících byly nejen jedním z hlavních argumentů, ale také začaly převažovat nad reflexí smyslu bienále. Po odchodu Jiřího Hlušíčky, prvního a dlouholetého ředitele Moravské galerie v Brně, se zhruba do poloviny devadesátých let, než došlo ke generační výměně v organizačním výboru, bienále potácelo na okraji organizačního zájmu vedení galerie a zároveň procházelo krizí identity. Na jedné straně ztratilo své publikum, které v něm za normalizace úspěšně hledalo jinde nedostupný pří-
mý kontakt s vývojem světové výtvarné kultury (vystavovali tu vždy Japonci, Američané,

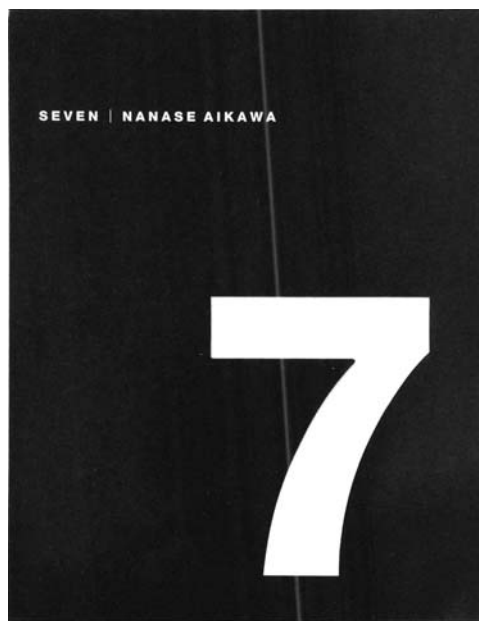
Kristijan Jagomägi (Estonsko): Enigma, návrh písma, 2006

from Mars z roku 2006, letos City's Celebrities), potenciál uměleckých škol a samozřejmě monografická výstava držitele Velké ceny, by měly poskytnout návštěvníkovi zřetelný přehled aktuálního stavu oboru. Důraz na

23. mezinárodní bienále grafického designu Brno 2008, pohled do výstavy Brno Echo: Ornament a zločin od Adolfa Loose k dnešku, kurátor Abbott Miller, MG – Pražákův palác, 18. 6. – 19. 10.

ha postupně aktualizovanými možnostmi. Původní idea uskutečněná během prvních tří ročníků v letech 1964, 1966 a 1968 totiž počítala s trojdílným cyklem, střídajícím zaměření přehlídky na plakát, knižní tvorbu včetně ilustrace či typografie a výstavnictví, na něž došlo v „experimentálním roce“ 1968 a kte-

Daisaku Nojiri – Aikawa Nanase (Japonsko): Seven, design knihy, 2004

Francouzi, Italové, Číňané, Němci, Britové, Íránci atd.), na straně druhé se organizačně nevyrovnalo ze ztrátou svého jedinečného postavení v mezinárodním kontextu: podobné akce, byť specializované na jednu oblast grafického designu, začaly vznikat téměř sériově a postavení grafického designéra prošlo mutací, na jejímž konci září osobnosti srovnatelné svým charismatem a marketingovou zdatností s filmovými a hudebními celebritami, stejně jako velká „značková“ grafická studia, suverénně operující na globálním trhu s obrazovými informacemi.

Obnova původní struktury

Po generační obměně a návratu k původnímu programu bienále, jehož smyslem byla snaha o komplexní a strukturovaný pohled na grafický design, se zdá, že budoucnost bienále je ještě dlouhá. Rezignace na ilustraci jako specifický žánr, který s grafickým designem v zásadě nesouvisí, zařazení grafického designu nových médií, ale především přisná struktura bienále, které je nyní založeno na třech ohniscích: soutěžní přehlídce, profilové výstavě připravené zahraničním kurátorem a mezinárodním sympoziu, kolem nichž se konají doprovodné výstavy, mapující jednak dynamické národní scény, osobnosti českého grafického designu, přesahy grafického designu směrem k volnému umění (Works

přemýšlení o způsobu prezentace grafického designu (výstava připravená Petrem Bilkem pro Bienále Brno 2006 se jmenovala Grafický design v bílé krychli) je pak samozřejmostí, která jaksí zevnitř naplňuje někdejší zadání otců-zakladatelů.

Jako součást Moravské galerie v Brně bienále nejen do značné míry určuje programování jednotlivých sezon, ale také ji jako celek inspiruje svou komplexností, nalezením specifického způsobu získávání sbírkových předmětů či průběžnou spoluprací s komunitou grafických designérů (spolupracujeme s nimi podle povahy konkrétního projektu – od Rostislava Vaňka přes Zdeňka Zieglera a Karla Halouna až po Alana Zárubu, Radima Peška či Adama Macháčka a další), ale také při pokusech nově formulovat přístupy k výstavě jako specifické instituci (připomeňme například výrazný podíl mladého umělce Zbyňka Baladřána na struktuře a podobě projektu *Za 15*, který reflektoval žánr výstavy muzejních akvizic). A samozřejmě je bienále zcela jednoznačně nejvýznamnějším nástrojem zakotvení brněnské Moravské galerie v mezinárodním kontextu – jenom kdybych měl vyjmenovat všechny tvůrce, kteří se v Brně představili, a instituce, s nimiž jsme v kontaktu, potřeboval bych další tiskovou stranu.

Autor je ředitel Moravské galerie v Brně a 23. mezinárodního bienále grafického designu Brno 2008.

Jak uskutečňovat současnost

Američan Abbott Miller, jeden z mála lidí, kteří provozují design v teorii i praxi, připravil pro letošní Bienále grafického designu v Brně výstavu nazvanou Brno Echo: Ornament a zločin od Adolfa Loose k dnešku.

MICHAL NANORU

V katalogu brněnské výstavy A. Miller píše, že Adolf Loos „zpochybňoval estetickou relevanci ornamentu ze sociálního, politického a ekonomického hlediska, a zpochybňoval rovněž ornament jako produkt kapitalistické společnosti, kde se průmyslová výroba tak zásadním způsobem vzdálila od ruční práce“. Na stránkách právě otevřeného muzea Harley-Davidson, jehož expozici Miller navrhoval, jsem narazil v sekci Ke stažení na předpřipravená pozadí pro stránky MySpace (MojeMísto). Píše se tam: „Je to tvůj svět. Tvůj styl. Tvůj vzhled. Takže si zkopíruj pozadí...“ Svou stránku na serveru (MojeMísto) nějaké korporace (News Corp Ruperta Mudrocha) máte individualizovat něčím, co pro vás někdo připravil na stránkách jiné korporace (Harley-Davidson, jejichž motocykly jsou slavné i tím, že si je majitelé přizpůsobují). Hezká ilustrace toho, že Loos, podobně jako Duchamp, viděl až do současnosti, kdy se vyjadřujeme jen prostředky poskytovanými kulturním průmyslem. Spolu s postupující demokratizací umění postupuje i estetizace každodennosti – kultura ornamentu, kde ornament nebo dekorace jsou používány k pseudoindividualizaci. I Loose by ale jistě překvapila suverenita, se kterou dekorativnost ovládla svět – 40 % Američanů pod 40 let má dnes aspoň jedno, podle Loose pro moderního člověka „zvrácené“ tetování – a především omezený rejstřík šablon nabízený z nemnoha kulturních center. Téma mě upoutalo natolik, že jsem A. Millera požádal o rozhovor.

Abbott Miller, designér, kurátor a autor publikací. Vyrostl v Indianě, design vystudoval na Cooper Union v New Yorku. V roce 1989 založil s Ellen Luptonovou think tank Design/Writing/Research, který prosazoval designéra coby autora, zkoumal roli designu a pod vlivem Jacquese Derridy také veřejný život psaní. Společně s Luptonovou jsou autory několika knih, především Design Writing Research: Writing On Graphic Design z roku 1996, klasiky anglosaské literatury o designu, shrnující interakci mezi designem a poznatky sociálních věd na přelomu 80. a 90. let. S Luptonovou společně žijí a od roku 1997 vedou katedru grafického designu na Maryland Institute College of Art v Baltimoru, již Miller také vytvořil grafickou identitu. Fotografie jejich koupelny naleznete na www.designspongeonline.com. Miller je např. autorem identit (vizuálů) Whitney Museum of American Art v New Yorku, uměleckých sbírek v Dallasu či Seattlu a redaktorem a artdirektorem 2wice, časopisu a série knih věnovaných vztahu tance a fotografie. Mezi jeho poslední projekty patří design expozice muzea Harley-Davidson v Milwaukee, katalog výstavy Superheroes: Fashion and Fantasy v Metropolitanu muzeu v New Yorku, design výstavy o úloze pohovky v psychoanalýze pro Freudovo muzeum ve Vídni a kniha o Charlesovi a Rayovi Eamsových pro firmu Vitra. Přípravuje výstavu o designu a udržitelných zdrojích a pracuje na monografii vlastních projektů, nazvané Open Book: Design and Content, která vyjde v roce 2009. Od roku 1999 je Miller partnerem mezinárodního designérského studia Pentagram, které má originální podnikatelský model a pobočky v Londýně, New Yorku, San Francisku, Austinu a Berlíně. V kanceláři Pentagramu naproti jednomu z prvních newyorských mrakodrapů, Žehliče, také probíhal tento rozhovor.

—mn—

Jak se novou kulturu ornamentu díváte vy, designér, tj. tvůrce, který vyjadřuje jakousi vlastní představu kombinací již existujících pevně definovaných forem, jako jsou písmena?

Především to ukazuje na to, že lidé se stále více a více zajímají o způsoby sebevyjádření. Design je jeden z nich a navíc současnosti dobře vyhovuje. Lidé nemají nástroje nebo dovednosti na to, aby si sami kompletně navrhovali nebo uzpůsobovali prostory, které obývají – ať už ty fyzické nebo virtuální. To, o čem mluvíte, samozřejmě není zcela „jejich“ vyjádření, je to verze sebevyjádření v době konumní společnosti. Tam se nevyjadřujete tvorbou, nýbrž volbou. A nemám pocit, že by tento trend lidí nějak brzdil v tom, aby vytvářeli něco sami, mimo tyto struktury. Naopak soudím, že to odhaluje chuť a potenciál něco dělat. Takže nemyslím, že to je něco neblahého, spíše bych tu spatřoval naději, že lidé přejdou od zájmu o sebevyjádření ke skutečnému tvoření. Je to přestupní stanice.

Chtěl jsem ukázat na to, že u platform jako MySpace, kde obsah vytvářejí sami spotřebitelé, jste nakonec úplně stejně limitován, jako když si od majitele musíte najmout byt a nábytek koupit v IKEA. Nemyslíte ale, že je čím dál běžnější uvažovat i o tvorbě jako o volbě? Digitální fotografie například ukázala už úplně všem, že fotografie byla vždy spíše otázkou volby nežli tvorby.

Pořád si ale myslím, že existuje velký rozdíl mezi volbou, selekcí na základě vkusu a samotnou tvorbou.

Jak tento celospolečenský důraz na designování všeho, celého životního prostoru, ovlivňuje profesionální designéry? Ve Spojených státech má veřejnost o designu silné povědomí, především díky televizním

pořadům o tom, jak si navrhnout nebo uzpůsobit vlastní dům, oblečení, vlasy nebo třeba auto – custom cars, tuning, Pimp My Ride na MTV... V poslední době se objevilo nesmírné množství reality show postavených na designových tématech. To je rozhodně novinka. Samotné slovo design proniká do dalších a dalších oblastí kultury – nic takového jsem za dobu, co se o design zajímám, nezažil. Široká veřejnost designérům šlape na paty. Mě tato situace ovlivňuje především v tom, že nástroje, které používám, už nejsou tajné. To znamená víc konkurence, musíte se snažit být pořád napřed, ale hlavně musíte rigorózněji bránit, co to vlastně je dobrý design, co to znamená být designérem. Musíte dávat pozor, jak svou profesi reprezentujete. Pokud jste designu zasvětili celý život, vaše investice se od člověka, který si chce vyzdobit svůj MySpace, skutečně liší.

Sám jste toho napsal celkem dost o designu a postmodernismu, kritické teorii či dekonstrukci – jak v této souvislosti zacházet se spojením „dobrý design“?

Lepší by asi bylo spojení „silný design“, protože „dobrý design“ je samozřejmě většinou spojen s určitou estetikou nebo morálkou, s představou, jaký by design měl být. Ale je možné mluvit o designu silném, provokativním, promyšleném... Já používám sousloví „dobrý design“, přestože vím, že je to výraz, který v sobě nese jistá nebezpečí.

Přišlo něco po zmíněných přístupech? Kde se reflexe designu nachází teď?

Mám dojem, že kritické pohledy na design se přesunuly do zadních řad a ty přední obsadil mnohem komerčnější diskurs týkající se branding, technologií a internetu. Dopady těchto sil na naše každodenní životy jsou mnohem více vidět a vedle nich vypadá kritický diskurs jako něco zastaralého, přežitého či irrelevantního. Hodně literatury osmdesátých let předjímalo stav, který teď denně prožíváme. Přítomnost je technologicky a komunikačně strašně zajímavá, ale nezdá se, že by se lidé nějak zvlášť zabývali jejím teoretickým uchopením, mají plně ruce práce, aby tuto skutečnost realizovali. Jsme zaplaveni. Všichni máme co dělat, je to doba plná příležitostí a participace, doba, která potřebuje hodně designérů a designu, a to znamená, že o vlastní roli designérů se tolik nepřemýšlí. Designu se otevírá tolik dveří, že já osobně jsem třeba odsunul teorii na vzdálenější okraj stolu.

Je za tím váš vstup do Pentagramu?

Pentagram přinesl větší zakázky, ale pro mě je Brno Echo stejně důležité jako Harley-Davidson. Nejde o metry čtvereční nebo o výdělek, jde o to, jestli mě zajímá téma nebo jestli mám zajímavou zakázku.

Povězte, jak Pentagram funguje.

Pentagram je skupina grafických a průmyslových designérů a architektů, kteří sdílejí výhody větší společnosti. Každý z partnerů vede svůj vlastní tým. Tým, který mám, teď není větší než ten, který jsem měl, když jsem ještě fungoval samostatně. Mám dva lidi tady v New Yorku a dva lidi v kanceláři v Baltimore plus projektového manažera. Vždycky jsem měl v týmu architekta, protože děláme hodně trojrozměrných prací, zbytek jsou grafici designéři, téměř vždy moji studenti. Model Pentagramu spočívá v tom, že já si vedu svůj

tým, ale mám k dispozici zdroje a záchranou sítí ostatních partnerů a jejich týmů. Máme společné zázemí, jako je budova či účetní, a jistou kulturu, která vychází z myšlenky, že všichni podnikáme nezávisle, ale dělíme se o zisk. Někdo může mít dobrý rok, někdo špatný a tyhle výkyvy jsou tak rozprostřeny.

Připočítám-li k tomu osvětové ideály, které otcové zakladatelé v sedmdesátých letech vepsali Pentagramu do stanov, zní to idealisticky, až komunisticky.

Je to idealistické. Je to model, který nemá ve světě korporativního obchodu příliš obdob. Je nás osmnáct až dvacet partnerů, potkáváme se dvakrát ročně na čtyři dny, díváme se na práce ostatních, bavíme se o byznysu, o tom, jak se prezentujeme jako entita... Kdybychom sdíleli zisk se všemi ve společnosti, nejen mezi partnery, pak by to teprve bylo komunistické. A není to model, který může růst donekonečna – v podstatě je omezen tím, kolik lidí lze pohodlně posadit kolem jednoho stolu a vést smysluplnou diskusi.

Existuje nějaké alespoň nepsané myšlenkové epicentrum? Někdy mluví?

Ne, a to z toho činí opravdu radikální věc. Neexistuje žádný pan Pentagram, nikdo nemá větší váhu než kdokoli jiný. Za Pentagram mluvíme všichni.

Stojí korumpování designérů zajímavými příležitostmi za vyšuměním aktivismu devadesátých let, ADbusters či manifestů jako First Things First 2000, který jste podepsal a který volal po větší zodpovědnosti tvůrců za to, čemu svou prací napomáhají? Od té doby problémy jen přibýly, designéři, ale také nová sorta spotřebitelů-producentů by měli uvažovat třeba o informační ekologii...

Těžko říci. Současnou avantgardou debaty o designu se do jisté míry stala část aktivismu kolem problémů, jako je duchovní vlastnictví, sdílení informací či licencí Creative Commons, tedy podpory legálních nástrojů umožňujících přejít od „Veškerá práva vyhrazena“ k „Některá práva vyhrazena“. Myslím, že pořád existuje plno dobrých důvodů, proč se designem a médií zabývat z politického a kritického hlediska, ale opět – rozhodně se to odehrává v pozadí a nedá se to srovnat s ostrostí diskusí o roli designéra nebo roli obrazu v minulosti. Errol Morris natočil film Standard Operating Procedure, úžasnou rekonstrukci fotografií z Abu Ghraib, velice silný pohled na roli fotografie a médií. Akademiků nebo novinářů, kteří tyto problémy berou vážně, je mnoho, ale v designu není jejich přítomnost cítit tak silně. Jonathan Barnbrook, který byl letos v porotě brněnského bienále, je ale třeba příkladem velice zajímavého designéra, jenž pracuje na dvou úrovních: na jedné straně konvenční nájemný designér, současně ale používá stejný jazyk k formulování osobnější kritiky médií, moci a společností, se kterými nesouhlasí.

Rick Poynor v esaji pro časopis Icon mluví o tom, že aplikace kritické teorie nechává grafickému designérovi pouze dvě možnosti: cítit se špatně nebo změnit zaměstnání. Ve vaší knize Design Writing Research se ale dočteme mimo Ameriku těžko představitelnou věc: „Ohlas poststrukturalismu na Cranbrook [detroitská umělecká

S Abbottem Millerem o teorii designu odsunuté praxí

Abbott Miller. Foto Christian Witkin

škola, kde v 80. letech probíhalo slavné spojení poststrukturalismu a grafického designu – pozn. aut.] byl do velké míry optimistický, nechával stranou pesimismus a politickou kritiku, jimiž jsou prostoupena díla Barthesa, Foucaulta a dalších.“ Jak šla u vás teorie dohromady s praxí v době, kdy teorie ještě neodpočívala na vzdálenějším okraji stolu? Mnoho projektů, které jsem dělal v raném období, přímo mapovalo témata z teorie. Kniha, kterou jsme s Ellen Luptonovou dělali, *The Process of Elimination: The Bathroom, the Kitchen, and the Aesthetics of Waste*, byla hodně inspirována tím, co mě v té době nejvíc zajímalo – pracemi Michela Foucaulta o těle, disciplíně a čistotě. Četba dějin architektury a designu vyústila v knihu o dopadu Bauhausu... Posledním z takových projektů je knížečka a výstava týkající se teorie rojů, *swarm theory*, které jsme připravili předloni pro *The Fabric Workshop and Museum* ve Filadelfii. Zaměřili jsme se na umělce a designéry, které ovlivnila struktura rojů, včel a mravenců, a srovnávali je s tím, jak funguje internet a nová média coby organická a rozprostřená síť... Je těžké podívat se na úpravu knihy, design plakátu nebo korporativní identitu a říci, tohle vychází z té a té skupiny autorů, kteří mne zrovna inspirovali. Ale mohu takto ukázat na kurátorské projekty a říci, ano, četl jsem toto, najdete to v seznamu literatury a ten vztah je zřejmý.

Lze něco takového říct o projektu Brno Echo?

Ano. Pro mě bylo Brno Echo poctou věcem, které mne zajímají dlouhodobě, možnost, jak uplatnit svou fascinaci Vídní, českým designem, architekturou a grafikou. Od doby studií dějin architektury a designu byla secese, Bauhaus, celá kolébka modernismu součástí mého uvažování o designu.

To, že výstavu Brno Echo připravuje Američan, je zajímavá otočka. Vliv evropského modernismu na americký kontinent má pro mne stále dost nejasné kontury. Přes existenci zkrachovalého Nového Bauhausu a podobné epizody nemá přece Amerika avantgardní tradici.

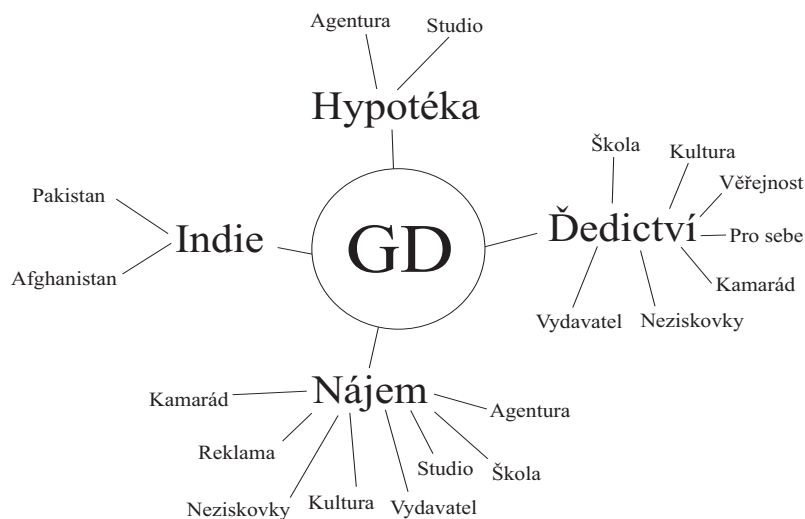
Pro nás je zajímavé, že evropský modernismus můžeme sledovat a dívat se na něj jako na jazyk. Možná máme lepší předpoklady k tomu vidět ho s odstupem, pozorovat ho téměř v lékařském smyslu slova, jako jakousi Petriho miskou vlivů, které se v Evropě mísily a některé z nich pak vyhřezly a dopadly do naší kultury ve formě mnoha emigrantů. V tomto smyslu je to jakési dobře pozorovatelné DNA, které bylo přeneseno a adaptováno v rámci amerického kontextu. Když jsme dělali projekt o Bauhausu, nebylo pouze důležité vrátit se k Bauhausu samotnému, ale také ptát se, kde Bauhaus své myšlenky čerpal. Dojdete tak k hnutím zabývajícím se předškolní výchovou, myšlenkou, že se lze vrátit k momentu, kde forma a barva jsou redukovány na svá základní vyjádření – základní barvy a základní geometrické útvary. A že když absolvujete tuhle cestu zpět, smažete tabuli a můžete začít od nuly. To pro mě byla velice mocná iniciace.

Využil jste některé z těchto poznatků při výchově vlastních dětí?

Ne, krom toho, že jsme je vedli ke kreslení... Dávali jsme jim i jiné barvy než jen žlutou, červenou a modrou.

I'm lovin' it

A kam po škole?

MICHAL RYDVAL

Pokračování ze s. 16

Propast mezi oběma póly ukazuje na jistou nedospělost grafického designu u nás – vzniká u nás opravdu tak málo autorských a odvážných realizací?

Svébytnou kapitolou je ilustrace v podtitulu bienále, jaksi trpěná, neakcentovaná. Můžeme se tedy jen domnívat, že je tu, podle složení a samotného výběru poroty, chápána z úhlu designérů jako dekor nebo doplněk; například sítím výběru prošly z opravdu výjimečné kolekce autorských knih ateliéru ilustrace a grafiky pražské VŠUP jen ty učešnější práce. Brněnské bienále se zdá být zatíženo svou dlouhou a slavnou tradicí až příliš, respektive je až příliš věrným obrazem samotných grafiků; širší obec návštěvníků postrádá. Tedy do té doby, než si designéři namísto otázek, *jak se to teď dělá, koho vybrali a jak se tam dostat, začnou ptát, co jsem se o designu, světě kolem a o své práci vlastně dozvěděl.*

Czech Grand Pop Design

Myslíte si, že je důležité šířit mezi laickou veřejností znalosti o designu?

Ne, obávám se, že ne.

Alison Clarke, historik designu a sociální antropolog

V několika posledních letech začalo být kolem (grafického) designu opravdu živo, k mnohavěké soutěži *Nejkrásnější české knihy roku* přibýly Výroční ceny Akademie designu ČR *Czech Grand Design*, jakési stand-up prezentace designérů a architektů *Pecha Kucha Nights*, akce, jako byl diskusní a výstavní projekt *Foto Typo živě*, putovní výstavy *E-a-t*, *experiment a typografie* nebo *CI.CZ, firemní styl v České republice*, publikace *Český design 01*, *work!*, *search design!*, *Dialog-Monolog o grafickém designu*, katalog studia Laboratoř nebo monografie Studia Najbrt, *Život, štěstí, překvapení*, časopisy a sborníky *Typo*, *Font*, *Kód* a výborný slovenský *Designum*, weby *Czech-Design.cz*, *Typo.cz* atd. Při listování katalogy jednotlivých ročníků *Nejkrásnějších českých knih* si připomenete nejen aktuální tragickou prezentaci, respektive neviditelnost vítězných děl v podobě jedné vitríny na knižním veletrhu Svět knihy v Praze, ale především vysledujete sílící trend, který v současnosti

dominuje: *pop design*. Práce postavené na jednoduchém a jasně čitelném nápadu, vtipu živě reagujícím na aktuální trendy, a překládající je bez nějaké další kreativity, mechaniky; módní barvy, písma, práce s fotografiemi, rychlé výrobky. Je zvláštním zážitkem si tyto oceněné knihy po několika letech procházet; nerozumíte už, proč byly tak vysoce hodnoceny, vidíte průměrnou, dobovou práci s pestrou obálkou.

Úspěch pop designu mi připomíná dnes již zapomenutý efekt z počátku černobílé televize, ten výrazný černý stín kolem ústřední přesvícené postavy; podobně tak tyto výrobky k sobě přitahují pozornost, na první pohled zastihují okolí, jsou srozumitelnou anekdotou, které se ale podruhé už nezasmějeme nebo jež nás dokonce mírně obtěžuje. U pop designu nejsou nutné naše kompetence; je jasně čitelný. Komerční úspěch se tu předpokládá, překvapuje snad jen ocenění odborné veřejnosti. Odpověď je možná jak obecně silná orientace na aktuální trendy, přetrvávající hypertrofovaný obdiv bývalého Východu ke komerčnímu úspěchu, rozlévající se i před kritickou reflexi, nebo postmoderní legenda tzv. dvojího kódování, tak samotný provoz těchto cen a soutěží, vyznačující se osobními vazbami a nedostatkem času a orientace v oboru; za experiment je pak bráno převrácené písmenko nebo odlitý kalíšek. Těžko s tímto přístupem polemizovat, jako by tu ani nebyla styčná plocha; zde se v dobré víře *propaguje* design. Zajímavá je intence, s kterou se tak děje; (grafický) design je představován vlastně jako neproblematický, jeho východiska jsou jasná, jde jen o to ukázat barvy, které právě nejvíce září; ty snad ale vidí každý. Můžete si myslet, že podobné akce by měly být oceněním inovativního, náročného přístupu, experimentu, reflexe nebo sociálně, společensky akcentovaných projektů, prostě upozorněním na existenci menšinových směrů, také proto, že mainstream na sebe upozorňuje hlasitě sám. Odpověď je *I'm lovin' it*. Nerozumíte?

Myslet mainstream

Vedle *design celebrity* a jejich *design junkies* tu ale pracují opravdu inspirující a o designu, vizualitě nebo knize jako objektu, nejen papíru k potištění, a textu přemýšlející autoři;

namátkou Radim Peško, studio Advancedesign Petra Bosáka a Roberta Jansy, Laboratoř Petra Babáka, ateliér grafického designu a nových médií na VŠUP; s výmluvným mottem *Řemeslo je předpokladem, experiment podmínkou, risk nutností* Jiří Mědílek, Helena Šantavá, Juraj Horváth, David Fírek nebo pozoruhodný mladý výtvarník Martin Kubát a výjimečná generace ateliéru ilustrace a grafiky na VŠUP. Není vlastně důležité všechny vyjmenovat, doufejme, že se dočkáme platformy, kde bude snadné spatřit jejich práce a vývoj, získat o projektech základní informace; podstatné je vůbec si uvědomit existenci směrů mimo pop trendy a nahlédnout, že nejde o deficitní produkci. Design, který předpokládá určité kompetence, soustředění, interpretaci nebo i empatii, to je dospělý design; nezní to dnes už podezřele? Tedy naposledy: přečíst si samotný mainstream, pop, existenci žánrů, přístupů v grafickém designu; jak je pak absurdní ptát se, kdo a co je v tuto chvíli nejlepší, přemýšlejme, jaký přístup se přináší, co a jakým způsobem se říká.

Design jako redesign

Je možné přesvědčivě ukázat, že všichni designéři začínají od věcí, které už existují, že začínají tam, kde designéři před nimi (nebo oni sami) skončili, že design se vlastně týká zlepšování už existujících produktů a řešení.

Jan Michl, historik a teoretik designu

Imperativ *originality* je i v grafickém designu nepřehlédnutelný, v jistém smyslu dnes nahrazuje spolu s *profesionalitou* kritérium *kvality*, která se zdá být nepostižitelná. Inspirativní jsou autoři, kteří nimbus originality problematizují, a to nejen z pozice obdivu k tradici a konzervativnosti. Boris Meluš například ve své rozpracované diplomové práci na VŠUP řeší téma klišé v grafickém designu a postupně objevuje a ironizuje jednu vizuální konvenci za druhou, až se skoro zdá, že přes ně nelze k originalitě ani dohlédnout. Jeho pohled je nebyvale podnětný a zábavný a současně

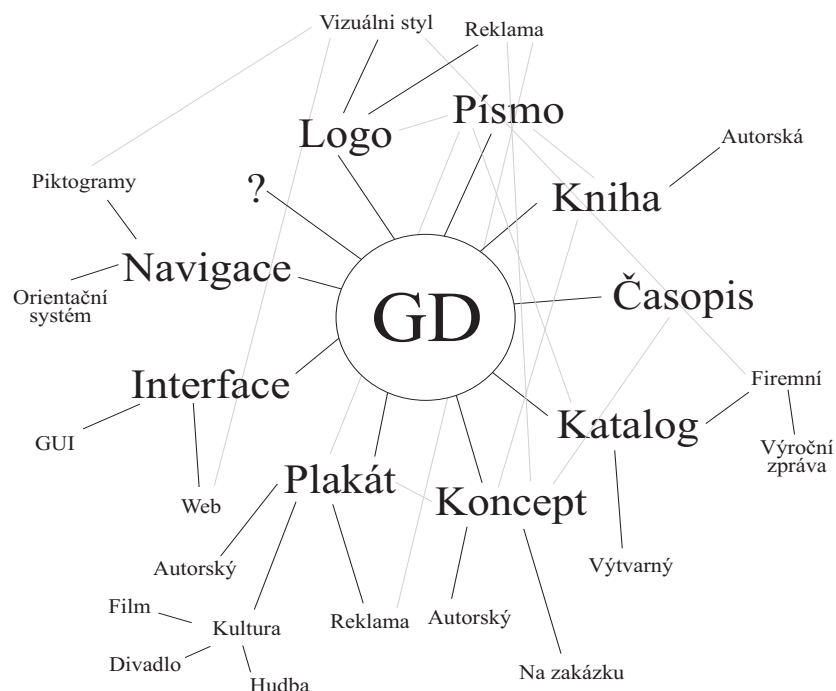
potvrzuje, že (sebe)reflexe je vědním rysem vizuální práce a inspirativním přístupem.

Zdánlivě z druhého břehu přicházejí studenti už zmíněného ateliéru grafického designu a nových médií Petra Babáka (www.304.cz), jakoby z vnějšku, bez respektu k tradici, s ostentativní ignorací pravidel oboru, jejich svévolných až cynických porušování. Tyto práce nám umožňují nahlédnout problematičnost vlastního vnímání a očekávání grafického designu. Vedle jejich floutkovských návrhů se mainstreamová produkce náhle jeví jako bezduchý vizuální stín, nápodoba grafického designu, kříšená mrtvola. Nekomplikujme si situaci faktem, že dnes je grafický design skutečně simulací toho předdigitálního, a vraťme se k originalitě a konceptu Jana Michla *každého designu jako redesignu předcházejících designů*. V kontextu této teze se studenti Petra Babáka vlastně pokoušejí vystoupit z provozu, který je ale samotnou podstatou designu, což je, a snad to nebude znít jako koan, zřejmě nemožné. Nechme se překvapit!

Co je představitelné?

Zájem veřejnosti a většiny médií o grafický design před časem nevzbudilo toto enigmatické usilování studentů VŠUP, ale dvě velké a jistě vysněné zakázky; návrhy loga a vizuálního stylu České republiky a České televize. Odezva, kterou vyvolaly, byla nečekaná, mnohdy přepjatá, byla ale také projevem probuzení zájmu veřejnosti o vizualitu a její roli ve veřejném prostoru. Bohužel představa, že samotný grafický design vytvoří nebo iniciuje kvalitní veřejný prostor, je utopií, smutně ilustrovanou *kvalitním* designem letošních olympijských her v Pekingu; utopií dnes zhmotněnou v totálních vizuálních stylech firem a korporací a současně pronikající i do veřejného prostoru a státní správy. Pokud právě vítáme estetizaci našeho vizuálního světa, měli bychom se zajímat i o skutečné fungování a vliv řízení komunikace, PR a vizuální identity, na veřejnou diskusi a komunikaci s mocí.

A co to vlastně děláte?

Na okraj Bienále grafického designu Brno 2008

Vždyť grafický design prý především umožňuje kvalitně komunikovat; tedy: víme, co vlastně komunikuje logo *Zelená energie*?

Když Česká televize nedávno představila své nové logo a vizuální styl, nejčastější a *profesionály* nejvíce vysmívanou reakcí bylo vyjádření vztahu ke starému logu a námitka, že to nové přece nic neznamena. To je zřejmě obvyklá odezva, obvyklá a snadno vyvratitelná, ale přemýšleli jste o ní? Znáte nové logo Královéhradeckého kraje designéra Jana Koláře? Vykousnutý zaoblený lichoběžník. Je směšné se ptát, co znamená, je to neprofesionální? Je odpovědí *logo přece nic neznamena*? Vyžadujeme standardy a přitom chceme být originální. Sentiment ke starému, očesanému logotypu ČST mi ale dál zůstává v paměti a relativizuje pojmy a argumenty jako současný standard, kvalita, modernost, vizuální identita. Pokud je tak rádi používáme, víme, co znamenají? Na okraj: vzpomínám a uvědomuji si, že jsem v posledních letech viděl snad jediné logo, které bych nazval soudobým logem, návrh *Brno je zlatá loď* Petra Babáka. Je představitelné, že by bylo realizováno?

Veřejný prostor

Jaký je tedy český grafický design v roce 2008? Podle skrovných původních textů je úžasný, nápaditý, aktuální, srovnatelný se světovou špičkou; více se nedozvíme, více jako jeho konzumenti nepotřebujeme vědět. Ale vážně, jaký je opravdu? Přirozeně roztržitý, nepůvodní, silně estetizovaný a neangažovaný, téměř němý, brilantní, přesný a ironický, také tradiční a zmatený, nezmapovaný a nedokumentovaný, téměř nereflektovaný. Nelze jej s nadsázkou charakterizovat výstižněji, než že v drtivé většině vzniká v prostředí počítačových aplikací s vlastní a dominující estetikou, která dosud zůstala tuzemské reflexi skryta.

Sebevětší množství kvalitního designu a estetizování ještě nevytvoří kvalitní prostor; to je triviální poznání, které je pro český grafický design dosud rouháním. Velmi pomalu si uvědomujeme, jak jsou veřejný prostor a diskuse pro design určující, jak problematický je koncept vizuální identity a loga, nebo jak silně negativním trendem je estetizování informací a remix emocí a významů v současné vizualitě.

Obor opírající se výhradně o estetická kritéria, bez reflexe a sdíleného jazyka, se stává slupkou, vnější nápodobou, simulací. Český design potřebuje texty, základní texty k vizualitě, design studies, aktuální texty, překlady, diskusi, potřebuje si uvědomit sám sebe i jinak než prostřednictvím výročních cen, ikon designu a poměřování prestiže a honorářů.

Autor je grafický designér, nakladatel, editor DesignReader.org.

Obrazový doprovod na s. 16: Boris Meluš, Klišé ve vizuální komunikaci, skici k diplomové práci, VŠUP 2008

Forty
Posters
for the
Yale School
of
Architecture

Michael Bierut

Tahle rada přišla draho

Radio Wave už pije krev radním jen digitálně

Zpolitizovaná Rada Českého rozhlasu došikanovala veřejnoprávní rozhlas k vypnutí analogového signálu Českého rozhlasu 4 – Radia Wave, jediné stanice, která naplňuje veřejnou službu mladšímu publiku a zájemci o alternativní kulturu – od začátku týdne už jen v omezené, digitální podobě.

FRANTIŠEK VĚRNÝ

Dozorčí orgán jménem Rada Českého rozhlasu je „nezávislý na politických stranách“, stojí v jednacím řádu (viz www.rozhlas.cz/rada). Ha ha, chce se říct každému, kdo ví, že její místopředsdkyně a mluvčí v jedné osobě Dana Jaklová je členka ODS a dalších vazeb je pozhnaně. Výjimečně měl pravdu ministr kultury Václav Jehlička, když se po zasedání vlády prořekl: „Ony ty rady jsou v podstatě jen prodlouženou rukou politických stran, poslaneckých klubů.“ Člen Rady České televize Jiří Voráč s podobně trpkou zkušeností se svými zatuchlými kolegy-radními zmínil před časem podobnost s mafií. Jeho příklad je ostatně důkazem toho, že zrušení čerstvého veřejnoprávního závanu se netýká jedné konkrétní rádiové stanice, ale jde o příklad významného ohrožení celého kulturního prostředí.

Naladte písničky na přání

Čtvrtý okruh Českého rozhlasu vysílá od ledna roku 2006 a v dnešní dramaturgii hraje namátkou Einstürzende Neubauten, Animal Collective, Modeselektor, Radiohead, Björk, ale zaměřuje se hlavně na nejnovější hudbu a objevování v Česku nepříliš známých jmen. Zároveň nerezignuje na mluvené slovo, není rádiem DJ's, ale moderátorů a reportérů (přes den) a večerních žánrových specialistů. Od 31. srpna ale pokračuje pouze digitálně (na internetu, v DVB-T a dalších minoritních systémech šíření). Místo něj na původní středofrekvenci uslyšíte pohádky, dechovku

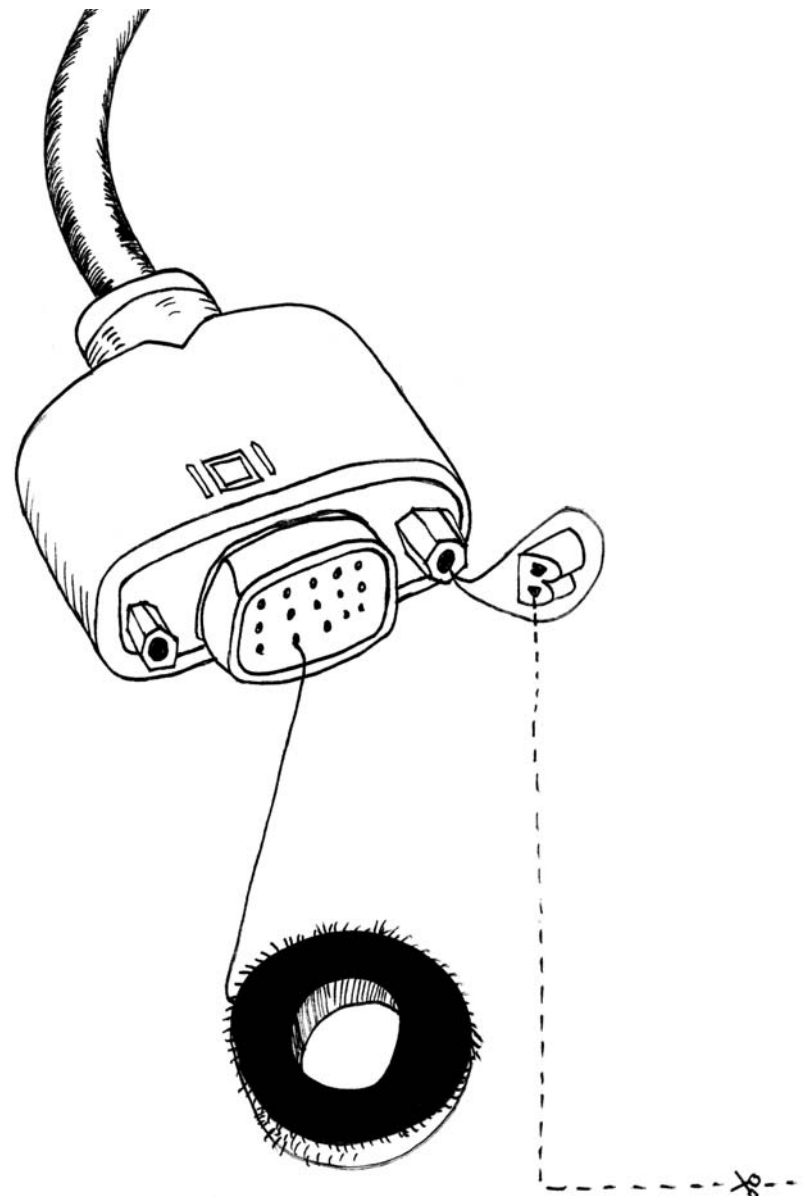
a písničky na přání ČRo 2 – Praha jako důkaz toho, že bývalý kmitočtet vysílače na Cukráku 100,7 FM bylo potřeba stanici odebrat, aniž by se tím komukoliv jinému prospělo.

Rada ČRo za podpory Rady pro rozhlasové a televizní vysílání dotlačila generálního ředitele rozhlasu Václava Kasíka po soudním sporu a právních analýzách (všechny dávaly stanici šanci pokračovat) nakonec pouze pod pohrůžkou odvolání z funkce k vypnutí analogového vysílání Radia Wave. Nebyla nejmenší vůle vyložit zákon ve prospěch rozhlasu. Ze vzniklé situace nikdo neprofituje, snad leda komerční konkurence, které Radio Wave nebere obživu-reklamu (vysílá pár minut reklamy denně), ale hrozí úbytkem posluchačů a především proměnou zapšklého normalizačního českého éteru, ve kterém většina stanic pěstuje u posluchačů návyky hraničící s kulturní infantilizací a znesvěpřávnováním.

Rada, jejíž charakter je dán složením a inteligencí současné Poslanecké sněmovny, ztěžuje život celému Českému rozhlasu, místo aby uplatňovala „právo veřejnosti na kontrolu tvorby a šíření programů Českého rozhlasu“. Radio Wave (zřízené za jiného složení Rady) na to doplatilo nejen kvůli obchodním zájmům a lobby konkurence, ale také proto, že bolševicky uvažující, přestárlé radní provokuje, jak o tom výmluvně svědčí zápisy z jejich veřejných zasedání a neveřejných schůzí předsednictva. Zaznamenáníhodná je například stížnost členů rady na příliš vysoký počet anglických názvů pořadů stanice. Kromě evidentní inspirace předlistopadovými praktikami „pravicových“ radních se nakonec ukázalo, že zřejmě považují mezinin nebo rentgen za cizí slova.

Čekání na zadání

Ing. Radek Vogl, tj. jakýsi specialista pověřený výhradním sledováním programu stanice, dodává radním „expertizy“ – však si jeho přítomné poznámky poslechněte na audiozáznamech z jednání Rady ČRo, kde je vždy předčítají. O hudební dramaturgii tento „mediální odborník“ nedokáže napsat do svých hodnocení asi vůbec nic, zjevně se jen snaží přežít

Kresba Jiří Franta

hudební blok (maximálně za pomoci encyklopedie napíše, že píseň Gott ist ein Popstar je prý „nábožensky kontroverzní“ – viz audiozáznam 8. veřejné schůze v roce 2008), aby se mohl pustit do kritiky slovesných částí. U nich mu pak vadí i „subjektivní spekulace“ v anotaci cestovatelského pořadu, že Skot a předseda Klubu přátel Skotska mluvili o „nekráse skotských žen“. Prý je to nekorektní! Na písemné reakce šéfredaktorky stanice Judity Hrušešové nereflexuje, pravděpodobně je vůbec nemá od Rady ČRo k dispozici.

V zápisu z jednání předsednictva na mimořádně uživatelsky nepřijemných stránkách rady si lze i přečíst, že místopředseda Jiříša žádá od Radia Wave předložení pilotního pořadu před nasazením ve vysílání – to je bezprecedentní přání, v primém rozporu s jednacím řádem, kde se píše, že „kontrola tvorby a šíření programů Radou je vnější a následná, tzn. že Rada nezasahuje do přímého řízení ČRo...“.

S takovým přístupem se nelze divit, když Rada ČRo na zasedání zhruba dvě hodiny kritizuje program Radia Wave a poslouchá celý pořad, o jehož zrušení usiluje (streetartový Pasta Point), a pak jednou větou odpoví na došlou posluchačskou stížnost ohledně Radiožurnálu, že není kompetentní zasahovat do programu stanic. Ke změnám programu skutečně pravomocná není, rada pouze doporučuje a tlačí na management rozhlasu. V něm jí někteří s vidinou budoucího kariérního postupu rádi vyjdou vstříc – například programový ředitel Richard Medek, který se kupříkladu ve shodě s radními zasazuje

o to, aby se DJové museli představovat civilním jménem, nikoliv svým uměleckým jménem – prý by byl rozhlas jinak méně důvěryhodný! Richard Medek ostatně několikrát nepravdivě informoval média i radní o rozpočtu Radia Wave (přestřelil téměř na dvojnásobek) a marketingu stanice (popřel, že je příkazem shora minimalizovaný). V mediálních kruzích ale nedávno zaujal hlavně slizkým výrokem na českokrumlovském semináři, kde na adresu přítomných politiků pronesl za veřejnoprávní média zvolání o tom, že čeká na zadání, které bude rád plnit...

Kromě toho Dana Jaklová kritizovala údajnou přílišnou odlišnost webu stanice od ostatních rozhlasových stránek, Antonín Zelenka si stěžoval na zvukovou grafiku stanice a radní zcela absurdně tvrdí, že „[finanční] ocenění pracovníků RW je ve srovnání s pracovníky ostatních stanic a studií nadstandardní“. Suma sumárum – na Radiu Wave radě vadí všechno, od A do Zet. Bude hodně zajímavé sledovat její postup vůči stanici po odebrání analogového vysílače – dá se předpokládat, že nastane boj o finance při schvalování rozpočtu na další rok nebo že ještě přitvrdí kritika programu. Může ale tohle jít vůbec ještě dál?

Srovnávání jednacího řádu a zákonů (na které se radní tolik odvolávají) s praxí vede člověka k nečemu většímu než jen znepokojení. Spojené síly lobby a kulturní normalizace sice zase jednou zvítězily, ale Radio Wave zatím vysílá a pije krev radním dál. I když jen digitálně.

Autor je spolupracovník redakce.

přešlap

Tání totalitních ledovců?

Sportovní moderátoři České televize se při závěrečném ceremoniálu olympijských her zase jednou předvedli. Pekingská událost se prý nadmíru povedla a nad politikou zvítězil sport, nebo ještě lépe jakási „olympijská myšlenka“. Podle čeho tak usoudili? Zřejmě podle toho, že žadný z domácích ani pozvaných sportovců nedělal problémy, a i kdyby nakrásně dělal, čínská režie ho do éteru stejně nepustila. Jenom by všem kazil náladu s nějakým Tibetem nebo lidskými právy. Navíc moderátoři dospěli k tomu, že se Čína během her (a především díky nim) zlepšila. Zatímco úvodní ceremoniál byl nakaširovaný, plný falešných zpěváků a retušovaných ohňostrojů, u toho závěrečného už se cosi změnilo. Čínští funkcionáři to u něj totiž přiznali. Dalším kladným krokem k světlé budoucnosti se pak stalo chování ozbrojených sil, které se prý po většinu času mračily, ale s koncem her se jim na obličejích začal objevovat úsměv. Takhle nějak vypadá tání komunistických ledovců! To, že na místě určeném pro veřejná vystoupení nikdo nevystoupil ne proto, že by zrovna sledoval překonávání světového rekordu na 100 metrů, ale proto, že po nahlášení svého vystoupení putoval přímo za mříže, je vlastně jen taková prkotina. Zkrátka, olympijské hry se letos vydařily: rekordy padaly jako zralé švestky, Čína předvedla pár svých chovanců, kteří na hry poctivě nacvičovali v uzavřených lágrech, za což se jim dostalo odměny v podobě medaile, a příště se možná podíváme, co báječného se skrývá v Zimbabwe nebo v Severní Koreji. Tedy bude-li mít Mezinárodní olympijský výbor opět šťastnou ruku při losování a především dobrou vůli něco změnit „k lepšímu“.

Jiří G. Růžička

Co přinesl rok 1968 českým Romům

Malá historie romských organizací v Československu

Před čtyřiceti lety, nejvíce v krátkém období mezi „pařížským květnem“ a „pražským srpnem“, se zatřásl svět na Západě i na Východě. Pokud jde o společenský kvas a hlad po větší svobodě v tehdejší Československu, neovlivnil jen většinovou společnost. Promítl se také do života romské menšiny, která začala přemýšlet o vlastní organizaci hájící její zájmy.

PAVEL PEČÍNKA

Zatímco neromské organizace od Klubu angažovaných nestraníků po zárodky nezávislých odborů vyrůstaly v osmašedesátém jako houby po dešti, romští intelektuálové a představitelé tenkrát začínali spíš s přípravnými pracemi na vybudování vlastní organizace. Konkrétní výsledek jejich „osmašedesátnických“ aktivit se tak dostavil, až když obrodnému procesu docházel dech – koncem května 1969. Tehdy se konal ustavující sjezd Svazu Cikánů-Romů (SCR). Na jeho sjezdových dokumentech se už podepsala atmosféra končícího Pražského jara a nastupující normalizace, ale přesto se Svaz tenkrát dotkl ožehavých otázek. Ve svých textech vyjádřil názor, že:

„Teoretické zpracování charakteristiky Cikánů není dosud provedeno. Není možné se stále držet mnohde dosud platných pouček. Na této otázce bude možné rozvinout učení marxismu-leninismu o národnostní otázce. Jestliže dosud nebylo Cikánům přiznáno, že jsou národností, pak hlavní příčinou byly obavy z důsledků přiznání různých práv Cikánům jako národnosti.“

Na sjezdu SCR zazněl také požadavek, aby došlo k přiměřenému zastoupení Romů ve volených i výkonných orgánech moci. Svazu předsedal Miloslav Holomek, k jeho dalším významným představitelům patřili vojenský prokurátor Tomáš Holomek, Antonín a Bartoloměj Danielovi a Zikmund Vagai. Do roku 1972 narostl stav organizace přibližně na 8500 členů, na veřejnost působil SCR časopisem *Romano lil* (Romský list).

Tato první významnější romská organizace v Československu však fungovala pouze čtyři roky. I když vůči normalizačnímu režimu vystupovala většinou loajálně, došlo v roce 1973 k jejímu rozpuštění.

Mimo menšiny

Záminkou k likvidaci se staly finanční nesrovnalosti hospodářských sdružení Butiker a Nevodrom, propojených se SCR. Dokumenty

Charty 77 i romistka Milena Hübschmannová poukazovaly však na to, že hlavní příčina ležela v novelizaci zákona o menšinách v roce 1972, který už s Romy jako s menšinou nepočítal.

SCR působil též na Slovensku, kde ho zakládali Alojz Pompa, Ján Cibula, ředitel podniku Butiker Gustav Karika, Anton Facuna a člen ÚV KSČ Štefan Rigo. Stejně jako jeho česká větev Svazu měl své noviny, nazvané *Romen*.

Zatímco někteří odborníci uváděli spíš jeho kladné přínosy v této době, jiní, jako slovenská akademička Anna Jurová, slovenskou část Svazu zpětně hodnotili nekompromisně. „Byl využíván jako prostředek na zamezení etnoemancipačních snah Romů na Slovensku,“ psala Jurová. Podle ní v Butikeru, podniku pro hospodářské a jiné činnosti, který měl podle původních záměrů rozvíjet tradiční romská řemesla a rozvíjet výrobní činnosti ve prospěch romského etnika, zkrachovalo pro neefektivní hospodaření vícero provozů, rozmáhaly se hospodářské přehmaty a finanční machinace, vyúsťující do trestné činnosti.

Pokračovatelé Svazu Cikánů-Romů

Po roce 1973 žádná další romská organizace v Československu nepůsobila. Někteří bývalí představitelé Svazu či jejich potomci se nadále angažovali, ovšem už jen jako jednotlivci. Teprve v průběhu roku 1986 se zformovala skupina romských osobností, která se obrátila na Ústřední výbor KSČ s žádostí o schůzku, na níž by se diskutovalo, jak řešit problémy Romů. O rok později tito romští aktivisté začali vytvářet přípravný výbor Svazu Romů v ČSSR.

Uvedené polooficiální aktivity však neměly za cíl vytvoření otevřeně opoziční romské organizace, podobné těm, které v prostředí českého a slovenského disentu vznikaly v druhé polovině osmdesátých let. Pokud jde o romský disent, se vši pravděpodobností ho tvořil jediný aktivista – signatář Hnutí

za občanskou svobodu z roku 1988 Karel Holomek, syn bývalého předáka SCR Tomáše Holomka.

Romové rázně vstoupili do politického a společenského života v listopadu 1989. Jejich předáci Emil Ščuka, Ján Rusenko, Ondřej Giňa, Vojtěch Žiga a Vlado Oláh po známém veřejném vystoupení na Letenské pláni vytvořili Romskou občanskou iniciativu (ROI), která měla brzy na 80 000 příznivců. Vztah ROI k někdejšímu Svazu Cikánů-Romů (SCR), tedy tomu hlavnímu, co Romům přinesl osmašedesátý rok, se ale nevyvíjel přátelsky.

Podle romisty Jakuba Krčíka se během prosince 1989 objevily snahy obnovit SCR. *Bulletin ROI* se tehdy rázně proti obnově Svazu ohradil, když napsal: „Činnost SCR byla ukončena v roce 1973 z politických důvodů poté, co Romové žádali přiznání národnostních práv. Někteří vedoucí funkcionáři této organizace vystoupili z vlastní iniciativy s požadavkem ukončení činnosti SCR, poté jim byla nabídnuta výnosná místa a funkce v jiných orgánech a organizacích ze strany tehdejšího režimu. My, Romové, se distancujeme od těchto zaprodaných funkcionářů jako i těch, kteří svou korupcí a vydělečnou činností v Nevodromu a Butikeru pošlapali čistou myšlenku poctivých Romů. Tito tzv. Romové se opět angažují ve vlastní prospěch a pod patronací Národní fronty chtějí obnovit zdiskreditovaný Svaz.“

Tvrdí kritika, do níž už se začaly promítat konkurenční zájmy jednotlivých romských uskupení, dávala tušit, že jednota vytvořená potřebou společného postupu vůči silnějšímu protivníkovi skončí. Na soupeřící strany se rozpadlo Občanské fórum, stejně tak se do různých skupin a stran rozešli aktivisté ROI.

Kouzlo listopadu 1989 nemohlo trvat věčně. Stejně jako kouzlo horkého roku 1968, bez nějž by nejspíš nebylo Listopadu. Přes všechna negativa, která přinesl, přece jen nás posunul k otevřenější společnosti. Nás, Čechy i Romy.

Autor je publicista a politolog.

veřejné osvětlení

Poučení z dvojí normalizace

PETR FISCHER

Česká společnost se po čtyřiceti letech vrátila k událostem roku 1968. Poučení je pozoruhodně jednoduché a stručné: osmašedesátý prokázal, že v dějinách ideologií existuje jen jedna cesta, a tou je kapitalismus. To, že lze spojit dravý kapitalismus se socialismem, se ukázalo jako iluze. Dějiny se asi opravdu opakují. A nejen to: ukazuje se navíc, že v nich z různých ideových pozic lze dojít ke stejným závěrům, i když se za nimi skrývají zdánlivě odlišné motivace.

První poučení, které komunisté nazvali Poučením z krizového vývoje, přineslo logický závěr: aby společnost byla taková, jaká má být, je třeba *normalizovat* poměry. K témuž závěru, ovšem s jiným akcentem, došel i Václav Havel ve své slavné polemice s Milanem Kunderou z února 1969, nazvané *Český úděl?*. Havel se pozastavuje nad Kunderovým

poraženectvím a kýčovitým vyzdvihováním dějinného osudu českého národa a mimo jiné píše: „Svoboda a zákonnost jsou prvními předpoklady *normálně* a zdravě fungujícího společenského organismu, a pakliže se nějaký stát pokouší po letech absence je obnovit, nedělá nic historicky nedozírného, ale snaží se prostě odstranit své vlastní *nenormálnosti*, prostě se *znormalizovat*; což platí bez ohledu na to, zda si tento stát říká socialistický nebo nikoliv.“

Havlova výzva k pokračování v normalizaci započaté, ale nikoli dokončené Pražským jarem se uskutečnila až po roce 1989. I tady byly hlavním heslem „svoboda a zákon“, tehdy se říkalo „právní stát“. Byl to nejparadoxnější moment novodobých českých dějin: jedna normalizace, negativně vymezená jako upevňování „socialistické zákonnosti“, byla nahrazena normalizací jinou, jejímž původním definičním znakem byla především všeotevírací svoboda, otevřená diskuse o smyslu státu. Až po čase vůdčí roli svobody přebíral zákon, který začal být pojímán ve smyslu obrany a zachování poměrů, tedy v tomtéž pojetí, v jakém jej chápala normalizovaná komunistická strana.

Havel nebyl jediný, kdo už na konci šedesátých let hovořil o normalizaci poměrů. Velmi podobně tehdy, ale i později hovořil budoucí druhý český prezident Václav Klaus.

Pro Klause byl rok 1968 také koncem iluzí, vystřízlivěním z falešného snu o efektivních třetích cestách a prakticky provedených teoriích konvergence dvou protikladných systémů. Normální, standardní systém volného trhu nabízel Klaus jako řešení. To se také stalo jeho největším tématem na začátku devadesátých let. Byla to snaha o *normalizaci poměrů* (slovo normální a standardní patřilo k obhlíbeným slůvkům předsedy ODS), jejíž součástí byla i normalizace institucionální a politická, a tedy normalizace zákonem.

Zatímco Havel si při novodobé normalizaci vystáčil s požadavkem, že zákon musí zaručit, aby už nebylo možné přejít do nenormálních poměrů, třeba do časů, kdy povládně socialistický, kolektivistický ohled, a teprve později stále více chápal normalitu skrze západní, americký model demokracie a moralizující způsob vládnutí, Klaus šel ještě o kus dál a žádal, aby zákonnou formalizací byla ustavena jakási „vedoucí úloha“ dvou politických stran (pravicových liberálů ODS a levicových liberálů ČSSD), které patří k základům každé normální společnosti. Vše ostatní, co plyne mimo tento přísně chápáný parlamentní systém, bylo automaticky považované za rušivé, destruktivní, slovem – nenormální.

Druhé poučení z „krizového vývoje“ v roce 1968 tak po čtyřiceti letech dochází k podob-

nému výsledku jako při prvním komunistickém pokusu, jenom barvy, kterými se toto poučení maluje, jsou poněkud odlišné. Principiálně jsou si obě akce ale velmi podobné. Místo otevírání společenské struktury dochází u obou v jejím vlastním zájmu, v zájmu jejího přežití, k postupné regulaci a tabuistickému uzavírání. Obě poučení jdou za pomoci litery zákona, psaného i nepsaného, proti duchu pohybu, který v české společnosti vrcholil v roce 1968.

Étos pražského jara by se dal shrnout do slova *hledání*; jak se ukazuje dokonce i z fotografie ze srpna 1968, je to většinou hledání radostné a hravé. Poučení vykladači dějinného smyslu osmašedesátého už nehledají (v křeči způsobené strachem z případného nebezpečí, které dál z minulosti hrozí), protože našli (našli i sami sebe): v okolních vzorech, v nápodobě hotového, v kopírování. Vývoj společnosti se sice dál místně a kulturně odlišuje, ale v hlavních charakteristikách se provádí podle počítačového modelu *copy – paste*, kopíruj – vlož.

Pokud by se někdo po čtyřiceti letech odvažoval napsat alternativu ke dvojímu normalizačnímu poučení z roku 1968, musel by začít právě tady. Rozevírat, uvolňovat, nikoli svazovat – není tohle nejdůležitější poučení z Pražského jara?

Autor vede kulturní rubriku Hospodářských novin.

Chèque Déjeuner. Radost, která šetří.

Jídelní kupony. Každodenní chvíle pohody, které potěší i ušetří.

Jídelní kupony patří k nejoblíbenějším zaměstnaneckým výhodám. V současnosti se díky stravenkám Chèque Déjeuner pohodlně stravuje více než 250 000 zaměstnanců po celé České republice. Stravenky jsou daňově uznatelným nákladem, nepodléhají dani z přidané hodnoty. Navíc jsou osvobozené od daně z příjmu a odvodů na sociální a zdravotní pojištění. Jídelní kupony obdržíte v praktické šekové knížce včetně exkluzivních slevových kuponů!

UNIŠEK. Čtyři možnosti výběru, které potěší i ušetří.

Jedná se o poukázku, která v sobě zahrnuje 4 další: **Šek sport, Šek kultura, Šek zdraví a Šek vzdělání.** Poukázka je přijímána v široké síti smluvních provozoven: sportovních a kulturních zařízeních jako jsou bazény, solária, fitness, relaxační centra, kina, divadla, zdravotních a vzdělávacích zařízeních typu lázně, lékárny, masáže, rehabilitace, jazykové školy, autoškoly a celá řada dalších po celé ČR!

Šek dovolená. Bezstarostný odpočinek, který potěší i ušetří.

Šeky dovolená jsou přijímány v široké síti cestovních kanceláří, lázní a hotelů. Je to originální způsob jak odměňovat a šetřit zároveň, protože poukázky jsou osvobozené od daně z příjmu a sociálního a zdravotního pojištění na straně zaměstnance. Výše příspěvku je libovolná až do 20 000 Kč na zaměstnance a rok! Navíc máte možnost využít speciálních slev, které majitelům Šeků dovolená nabízejí někteří naši partneři jako bonus.

Dárkové kupony CADHOC. Překvapení dle vlastního výběru, které potěší i ušetří.

Jednoduchý a administrativně nenáročný způsob motivace zaměstnanců. Odměna, která nepodléhá dani z příjmu ani odvodům na sociální a zdravotní pojištění. Tato odměna může činit až 2 000 Kč na zaměstnance za rok. Odměňujte své zaměstnance, motivujte je k lepším pracovním výkonům a zároveň posilujte jejich pocit sounáležitosti s vlastní firmou nebo institucí! Dárkový kupon je viditelný výraz Vašeho zájmu a uznání.

Akce Kulak

Kolektivizace jako destrukce venkova

Kolektivizace československého venkova představuje závažné a významné téma pro českou historiografii. Jednalo se o proces, jenž hluboce poznamenal českou společnost tím, že během poměrně krátké doby prakticky zlikvidoval dosavadní sociální, majetkovou a hodnotovou strukturu českého venkova.

MICHAL KUBÁLEK

Plakát anonymního autora z roku 1955

Kolektivizace je obsáhlé a významné téma, jež nabízí mnoho přístupů k výzkumu. Je možné analyzovat ideové základy kolektivizace zemědělství, zkoumat sociální proměny venkova a následky kolektivizace, srovnávat její různé podoby v zemích sovětského bloku, zabývat se svědectvími účastníků a obětí. Přestože perspektiv je mnoho, dosavadní česká vědecká a odborná produkce zůstala tomuto tématu dosti dlužna.

Z tohoto hlediska představuje monografie Karla Jecha *Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy*, vydaná v nakladatelství Vyšehrad,

zásadní publikaci. Jedná se o přepracovanou a doplněnou autorovu studii *Soumrak selského stavu 1945–1960*, vydanou v roce 2001 v řadě Sešitů Ústavu pro soudobé dějiny AV ČR.

Destrukce tradičního života

Karel Jech charakterizuje kolektivizaci jako drastickou destrukci selského stavu vnímaného jako nositele tradičních způsobů života a jednání. Zkoumání kolektivizace tudíž předchází stručná charakteristika vývoje českého venkova a selského stavu do konce druhé světové války. Po nástinu situace, která vedla v roce 1946 k volebnímu úspěchu KSČ i v rámci českého venkova, se autor již přímo věnuje kolektivizaci. Její základní příčinu spatřuje ve vnitřním vývoji stalinského impéria; v rámci roztržky mezi sovětským a jugoslávským vedením prudce zesílil Stalinův tlak na unifikaci mocenských a sociálních poměrů v satelitních státech dle sovětského vzoru. Tomuto tlaku se československé vedení podle autora zcela přizpůsobilo s tím, že nadále zvažovalo již jen taktické detaily nastávající kampaně. Jech přistupuje ke kolektivizaci především jako k státně-represivnímu procesu – analyzuje právní normy a další mocenské nástroje využívané k nátlaku na sedláky, přičemž hlavní pozornost věnuje tzv. Akci Kulak, tj. organizovanému soudnímu postihu (spojenému s konfiskací majetku a násilným přesídlováním

rodin obětí) vybraných rolníků, prováděnému od roku 1951 na základě tajné směrnice ministerstev spravedlnosti, vnitra a národní bezpečnosti. Na základě archivního výzkumu autor stanoví periodizaci Akce Kulak v letech 1951–1953, přináší odhad počtu postižených a popisuje i určité organizační a finanční problémy, jež přinesla místním mocenským institucím. Další pozornost je věnována doprovodným represivním kampaním, jako bylo například vylučování selských dětí ze zemědělských škol, odstraňování kulaků z národních výborů, a poté i další fázi kolektivizace ve druhé polovině padesátých let, kdy režim kombinoval metody nátlaku s hospodářskou podporou JZD. Po shrnutí následků kolektivizace v padesátých letech uzavírá autor práci stručným doslovem, charakterizujícím situaci selského stavu v současné době.

Represivní mechanismy

Kniha Karla Jecha je příkladem vysoce erudované a detailně provedené historické práce. Autor se opírá o důkladnou znalost archivních pramenů a využívá výsledky svého předchozího výzkumu dané problematiky (věnovaného např. úředním seznamům příslušníků selského stavu). Hlavním předmětem jeho zájmu jsou represivní mechanismy kolektivizace, tj. hlavní právní a administrativní nástroje využívané mocenským aparátem. Autor ukazuje i jejich konkrétní uplatňování v nižších patrech tehdejších rozhodovacích struktur na některých příkladech regionálního provádění kolektivizační politiky (např. na Poděbradsku). Zvláštní kapitoly jsou věnovány i kolektivizačnímu úsilí na Slovensku. Z analýzy jednotlivých represivních kampaní vyplývá autorovi i základní periodizace kolektivizace, v její vrcholné fázi se v podstatě kryje s jednotlivými etapami Akce Kulak. Velmi pozoruhodná je charakteristika problémů, s nimiž se kolektivizační proces potýkal v místním a regionálním měřítku (jednalo se především o nákladnost represivních akcí), přínosné jsou také souhrny následků celého procesu, nejednoznačnost čísel dává v tomto ohledu tušit nedokonalosti v samotné jeho evidenci. Menší pozornost je věnována charakteristice jednotlivých mocenských center podílejících se na kolektivizaci, autor vnímá instituce režimu jako jednotně působící mechanismus. Analýze jsou podrobeny i příčiny kolektivizace právě tak jako důvody střídání jednotlivých fází vrcholné represe klidnějšími obdobími, jež autor spatřuje především v takticko-mocenských úvahách režimních špiček.

Svědectví i obžaloba

Význam práce Karla Jecha je dvojitý. Představuje určitý „základní kámen“ pro zkoumání československé kolektivizace a jejích souvislostí. Další studium tohoto tématu v různých výzkumných perspektivách (sociologických, politologických, ekonomických, právních) bude nutně navazovat na poznatky a analýzy, které kniha přináší. Kromě toho je ale práce i osobním svědectvím a obžalobou. Svědectvím o tragických osudech lidí, jejichž životy byly zničeny či poznamenány nenávisťnými kampaněmi a bezohledným násilím, a obžalobou režimu, jenž tyto způsoby jednání potřeboval k dosažení svých mocenských a ideologických cílů.

Autor je historik.

Karel Jech: Kolektivizace a vyhánění sedláků z půdy. Vyšehrad, Praha 2008, 336 stran.

Naším jménem?

Několik otázek pro českého ministra zahraničí

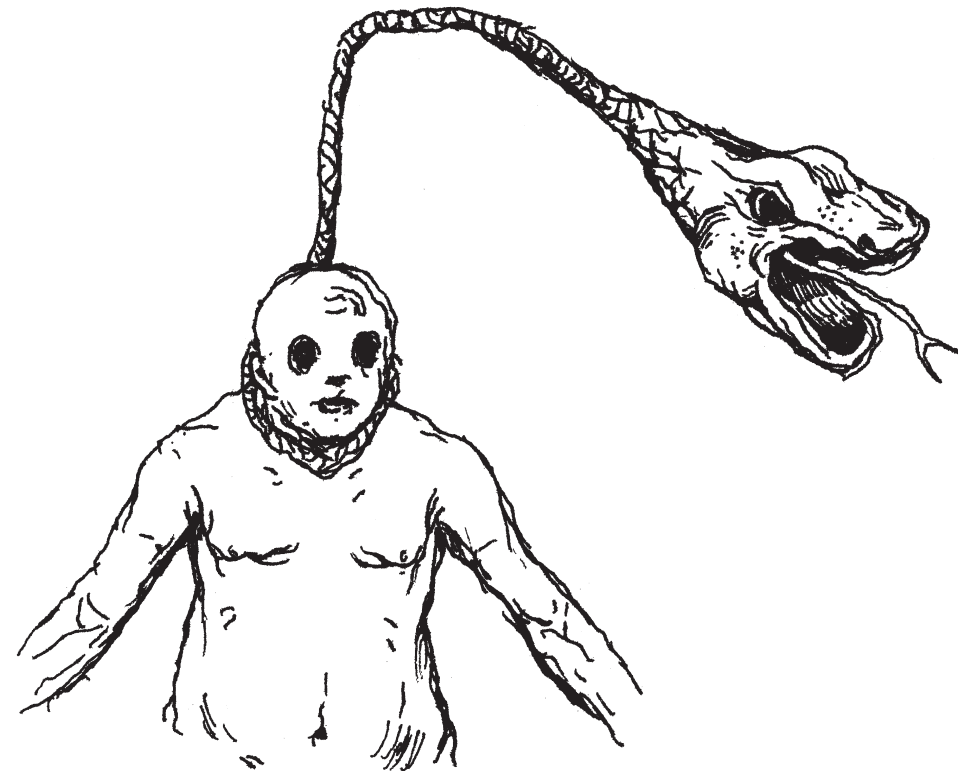
Reakce na postoje české diplomacie k rusko-gruzínskému konfliktu o Jižní Osetii je zároveň výzvou ministru zahraničí, aby v souladu se zákonem o právu na informace odpověděl.

ONDŘEJ SLAČÁLEK

Vážený pane Karle Schwarzenbergu, jakožto občan České republiky jsem se před časem z Vašich úst s úžasem dozvěděl, že v konfliktu o Osetii stojím na straně státu, jenž se rozhodl vojensky napadnout lidi, které prohlašuje za své občany. V době Vašeho prohlášení byla Gruzie napadena Ruskem – a bylo rovněž známo, že začátek války představoval útok na město Cchinvali a jeho civilní obyvatele. Vaše prohlášení, učiněné jménem deseti milionů lidí, znamenalo přihlášení se k zodpovědnosti za tento zločin a za rozpoutání války. Nemám moc zasahovat do Vašich příštích prohlášení, která ze mě a z mých spoluobčanů učiní spoluviníky válečných zločinů, abych však alespoň věděl, s čím mohu v této věci počítat, obracím se na Vás s několika otázkami.

1. Gruzie napadla civilisty v Jižní Osetii mimo jiné českými zbraněmi. Jak je možné, že došlo k jejich prodeji do země, kde jsou použity proti civilistům? Kdo je za tyto prodeje zodpovědný a jaké ponese následky za své jednání? Jaké kroky přijme Vaše ministerstvo k tomu, aby se podobná situace neopakovala?

2. Byla by česká reakce stejná, pokud by se krize odehrála za půl roku, tedy v době českého předsednictví EU? Byla by Česká republika, jejíž diplomacie během krize předvedla prapodivnou kombinaci stranickosti a nemo-

Kresba Jakub Janovský

hounosti, schopná na tuto krizi za takových okolností vůbec reagovat? Zmohla by se na víc než na projevy historicizujícího narcismu, které vycházely ze zavádějících paralel tu k československému roku 1938, tu k československému roku 1968, které dávaly jasně najevo, že naše diplomacie není schopna vidět v mezinárodních problémech jejich vlastní povahu, ale že pro ni představují pouze zrcadlo, v němž se zhlíží?

3. Česká republika plánuje poskytnout 150 milionů humanitární pomoci Gruzii. Kolik peněz

poskytne bombardovaným Osetincům? Jak dohlédne na to, aby tyto peníze nebyly přímo zneužity militaristickou vládou v Tbilisi k válečným účelům? A jak odpoví na námitku, že tyto peníze mohou být zneužity nepřímo, respektive že představují nepřímý příspěvek k budování kupní síly pro další zbraně například české výroby?

4. Pokud by Gruzie byla v NATO, znamenalo by to pro nás závazek bránit ji vojensky proti ruským vojákům, kteří reagovali na gruzínský útok na civilisty?

5. Nedomníváte se, že západní podpora gruzínskému prezidentovi byla jedním z významných faktorů, které jej vedly k jeho vojenské akci? Neměl byste se tedy za tuto akci vzhledem ke svým postojům cítit spoluzodpovědný?

6. Srovnáváte vztah Ruska a Gruzie se vztahem hitlerovského Německa k Československu v roce 1938. Víme přitom dnes již všichni, čím byl a jaké záměry měl nacismus. Chcete snad skutečně tvrdit, že v Moskvě sedí lidé, kteří chtějí vnutit celému světu panství genocidní ideologie? Nebo snad chcete tvrdit, že Hitler byl jen obyčejný a relativně uměřený nacionalistický imperialista, jakým je Putin? Co bylo smyslem Vašeho přirovnání – chtěl jste zlehčit nacismus, nebo absurdně zkreslit hrozbu současného Ruska?

Vážený pane Karle Schwarzenbergu, Česká republika se za Vašeho působení věnuje v zahraniční politice globálnímu vývozu morálního kýče. Jak ukazuje příklad Gruzie, export řečí o demokracii a lidských právech tvoří dobrý doplněk pro vývoz zbraní a podporu vůdců, kteří je umějí rychle používat. Vaše snaha vtáhnout deset milionů lidí na jednu stranu hluboce nespravedlivé války, snaha podpořit naším jménem válku proti civilistům, bude snad mít aspoň jeden pozitivní dopad – stále méně lidí bude tomuto morálnímu kýči věřit.

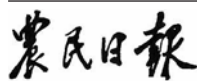
par avion

Z ČÍNSKÉHO TISKU VYBÍRALA ANNA ZÁDRAPOVÁ

Situaci v čínském tisku v letošním létě by mohl odhadnout každý: titulní strany všech periodik samozřejmě okupuje olympijské zpravodajství. Fotografie čínských sportovců, tabulky s přehledy o počtu medailí získaných reprezentanty jednotlivých zemí (nejvíc zlatých patří, jak známo, čínským borcům) i tematické seriály k jednotlivým událostem her nás nenechají na pochybách, co zajímá ne-li všechny čínské občany, tak jistě všechny čínské novináře. Když kvůli zranění achillovky odstoupil ze závodu domácí překážkář Liou Siang, stalo se to předmětem mnoha úvah o smyslu sportu. Peking-ský večerník v článku z 19. srpna hlásá, že „konečným cílem sportování je silné a zdravé tělo“. Olympijský sport sice hecuje sportovce „ještě rychleji, ještě výše a ještě silněji“ a všichni se těší na to, jaké výkony podají sportovci v těch vyhrocených okamžicích,

každý však chápe, že „účastní-li se sportovec klání nebo ne, záleží na jeho zdravotním stavu a na jeho osobním rozhodnutí, je to jeho právo“. Nakonec, světe, div se, „základem sportu je člověk“ a zdraví sportovce je přece důležitější než nějaká zlatá medaile (zejména když je jisté, že nás už nikdo v počtu zlatých nepřekoná, dodejme). Následuje přehled sportovců z celého světa, kteří museli kvůli zranění vzdát závod nebo i přes vážné zranění do soutěže šli.

Olympijské téma se nevyhnulo ani Rolnickému deníku, který 24. srpna přinesl článek popisující, „jak se z mladých venkovanů stávají talentovaní sportovci“. Olympijské hry prý inspirovaly mnohé „přátele z venkova“ (slovo přítel se dnes používá na místě dřívějšího soudruha) k otázce, jak se přijde na talentovaného člověka, který je z venkova. Na tiskové konferenci v hlavním městě provincie An-chuej se k tématu vyjádřili místní úředníci pro sport. Nadaní mladí sportovci mají všeho všudy tři cesty, jak se dobrat úspěchu. Za prvé mohou navštěvovat speciální sportovní školy. Na venkově na základních ani na středních školách nejsou zatím většinou sportovní třídy, je-li však rodina ekonomicky zajištěná, může dát dítě zapsat do takové školy ve větším městě. Touto cestou

šla například letošní zlatá gymnastka Teng Lin-lin. Další možností je účast na nejrůznějších sportovních kláních: „Pokud je sportovec dost dobrý, je možné, že si ho všimne někdo ze zainteresovaných institucí.“ Třetí, a dodejme nejdůležitější cestou, která ostatně podmiňuje i první dvě, je cesta doporučení: „Další možností je nechat učitele tělocviku doporučit nadaného jedince trenérům.“ Na střední a základní školy jezdí lovci talentů, a tento výběr je nejdůležitější fází vzniku nové generace sportovců. Není asi třeba zdůrazňovat, jak moc záleží na osobních konech a úplatcích právě v této branži.

„Když se političtí vůdci uvolněně účastní olympiády, o čem to svědčí?“ ptá se v titulku článku z 12. srpna agentura Nová Čína. „Funkcionáři se účastní zápasů, aby povzbudili sportovce, a stávají se tak nápadnými ‚nadfanoušky‘. Jejich chování dává světu jasné najevo, že olympijské štěstí se stalo událostí pro všechny čínský lid, veřejně deklaruje úspěch pekingské olympiády, dokazuje úspěch toho, že svět zvolil právě Čínu.“ V těchto chvílích se nejvyšší představitelé stávají obyčejnými lidmi, svléknou oficiální západní obleky a jenom v tričku a běžných kalhotách se vmáčknou mezi davy diváků. Trochu v rozporu s těmi davy diváků se zdají

Evropanovi další slova o „rodinné atmosféře“ na stadionech, kde ještě navíc mají být „oceány diváků“ – Číňan z velkoměsta je však v davu jako doma. Jarní zjištění západního tisku, že v Pekingu není čistý vzduch, a obavy o zdraví sportovců neponechala čínská média bez povšimnutí. Článek nadepsaný „Pochybnosti zahraničních médií o vzduchu se rozplývají jako pára nad hrncem“ je doplněn barvotiskovou fotografií Brány Nebeského klidu z poloviny srpna – modré nebe, průzračný vzduch, rudé zdi. „Ještě měsíc před začátkem her bylo pekingské ovzduší hlavním předmětem zájmu zahraničních novinářů,“ píše se v článku. „25. července dokonce jeden sportovec prohlásil, že bude-li v Pekingu špatný vzduch, bude závodit s rouškou přes obličej nebo i v plynové masce.“ Ačkoli prý první tři týdny v červenci byla pekingská obloha jako vymetená, od 26. do 28. července, kdy se konala tisková konference pro zahraniční novináře, bylo v Pekingu šedo a viditelnost žádná. V článku nechybí tvrzení, že šedý příkrov není způsoben smogem, nýbrž mlhou. Ta ovšem zázračně ustoupila, když pořadatelé ve snaze splnit ultimáta lehce panikařícího Mezinárodního olympijského výboru přijímali opatření za opatření. Asistent ředitele Pekingského úřadu pro životní prostředí pan Tu Šao-čung se vyjádřil, že „když je člověk pilný, Nebesa mu pomohou“, a tak se druhý den olympiády počasí zázračně změnilo a vydrželo až do samého konce.

Most přes devět let

Kosovo očima poražených

Na hlavní téma minulého čísla – vzpomínání na jugoslávskou válku – navazuje reportáž české novinářky. Kosovo zpřítomňuje očima jedné ze stran: té srbské.

LENKA KUČEROVÁ

V březnu 1999 vystartovala z italského pobřeží letadla NATO pokropit bombami protilehlou stranu Jadranu. Na Kosovu hořely albánské domy, kosovští Albánci prchali do okolních států. V Bělehradě bomby padaly nejen na vládu a parlament, ale také na obytné domy. Byly ničeny továrny, elektrárny, železnice. Na Kosovu vyhořely stovky klášterů. Jugoslávii čekalo embargo.

nejen povolení, ale i obrněné vozidlo. Skrytá v něm a krytá ostřelovačem se samopalem jsem zase u ostnatého drátu. Lupení na helmě jen uhne a jsem u Srbů. Otec Mivko, zdejší pop, na mě kouká jako na zjevení.

Život v nedobrovolné klauzuře

V klášteře pobudu pár dní, odnesu několik nenápadných tašek z městečka do kláštera. Jsou v nich mýdla, pasty na zuby a sirky. A hlavně léky. Jídlo v klášteře naštěstí mají díky vlastnímu hospodářství. Co nemají, je elektřina. Celé dny a noci hučí generátor. Při světle lampy tři chlápci-geodeti fotí zemské knihy. Prý aby byl důkaz, či je jaký majetek. Čekají, že si Albánci vše přivlastní.

Otec Mivko je sdílný. Dovede mě ke čtyřem čerstvým hrobům. Patří ženám z oko-

z malých domků zbyl jen jeden – právě ten, z kterého mě kdysi kamenovali. Místo dalších vyrostly mnohaposchodové domy nebo vily.

U kláštera odevzdávám pas. Ha, pár Taliánů tu přece jen zbylo! Dostávám kartu s číslem 10. Netrvá dlouho a už se objímám s pravoslavnou jeptiškou, co mě i po letech poznala. Pravoslavné vzkříšení se neobejde bez hostiny. Usedám mezi tři desítky Srbů. Jsou zamlklí a trochu překvapení mou přítomností. Ožívají, až když do kláštera vchází Samardžić, srbský ministr pro Kosovo a Metochii. Klaní se úžasným a zachráněným ikonám, brání se spršce dotazů hostů. Po jeho odchodu vchází další pán na holení: Iviša Dačić, následník Miloševićova stranického trůnu. „Predsednik...“ přerušuje jeptiš-

Autobus nás vyvrhne na nádraží. Taxikáři zajásají a vyzkoušejí naši blbost. Z deseti eur usmlouváme předražených pět.

Desetieurový penzion na kopci, zvaný U profesora, nabízí slušné zacházení, nefunkční internet, kuchyňku a společnost autobusových Holanďanů. Odhodím bágel a krásným obrovským parkem, zbudovaným nějakou další evropskou nadací, se sunu z kopce do centra. S Davidem Fritzchem, našim poradcem NATO, se stěží najdeme. Místo zde určené k setkávání, tedy „před hotelem Grand“, je narvané k prasknutí slečnami v luxusním hadříkách, na luxusních kramlíkách s mladíky v nobl kvádrech. Vše zabaleno v oblacích francouzských parfémů. Maturanti tu totiž slaví konec roku. Prý 70 % kosovských Albánců je pod třicet let. To je potenciál!

Evropská budoucnost pro Srbsko i Kosovo: pouhé lákadlo v politickém výprodeji? Most v kosovské Mitrovici, srbský prezident Boris Tadić o Velikonocích 2008 s kosovskými Srby a nabízené zboží albánského stánkaře. Foto autorka

V únoru 2008 Kosovo v čele s bývalým oficiérem Kosovské osvobozené armády (UCK) vyhlásilo samostatnost. Ejhle, výsledek „humanitárního bombardování“.

Léto 1999

Před několika dny přestaly padat bomby. V autobuse pod vlajkou UNHCR s osádkou repatriovaných kosovských Albánců vyjždím z albánské Tirany přes hory do Kosova. Cesta je nebezpečná kvůli banditům. Jen se šeptá, co se až za několik let přizná: právě tam, v horách u městečka Kukes, mají kosovští Albánci cvičné tábory a sklady zbraní.

Na hranicích Albánie-Kosovo muž s páskou UCK v doprovodu vojáků KFOR jen otočí můj pas na fotku a státní příslušnost. Uznale kývne, čímž zřejmě děkuje za humanitární bombardování Srbů vojsky NATO, tedy i našimi. Vjíždíme do Prizrenu, vedle doutnajících baráků se tyčí nové stavby. Pokrčím rameny, prst zabodnu do dýmu a otazník v očích pošlu spolupracujícímu. „Srbski kući,“ odpoví soused hrdě.

Bůh v arestu

V Peči, sídelním městečku bývalé srbské patriarchie, kláštera z 12. století, mě pracovníci Člověka v tísní upozorní, že to není Peč, ale po albánsku Peja. Naše humanitárka tu pomáhá kosovským Albáncům napravit krivdy. Já jdu hledat onen klášter. Ptát se Albánců je o zabití, Italové v zeleném rádi poradí, ale do kláštera nepustí. Už dvě stě metrů od klášterní zdi stojí několik tanků. Ostnatý drát i maskovaný Talián říkají jasně, že neprojdou.

Vracím se do města a v hotelu Grand, toto času sídla KFOR, najdu velitele. Prsím se pravoslavným jménem Maria Magdalena, získaným nedávno v Izraeli. Fešák vydává

lí, jedna tu leží bez hlavy: „Tohle je mentálně postižená dívka. Albánci ji znásilnili před matčinými očima, pak ji rozsekali na kousky...“ Tři další ženy nedopadly lépe.

Pár těch, co přežilo, ovšem bez rodin, se plouží klášteřem. Běženci. Asi třicetiletý Slávek se klátí na židli. Zešlel, když mu před očima rozčtvrtili celou rodinu.

V obrněných italských vozech jedeme na Visoké Dečany, další to významný srbský klášter. Geodeti se pídí po zemských knihách. Marně, už je odvezli Albánci. Dáme si sklenku – prý nejlepšího červeného vína na světě, produkt z zdejšího kláštera, a vyrazíme do srbské enklávy Goraždevac. Za dvěma věnci tanků tu žije na třináct set Srbů, převážně dětí. „Až odtud odjedeme, tak je Albánci všechny podríznu,“ svěruje se mi zelený Ital. Ponorková nemoc v této enklávě zuří. Někteří chtějí pryč, jiní zase bojovat. Večer v Peči – pardon, Peje – mi záměr enklávu vyhladit potvrdí místní albánský ranař: „Malý Srb taky Srb, čím dřív ho zlikvidujeme, tím lépe.“

Na rozloučenou dostávám za omylem vyslovené slovanské slovo *nerozumím* spršku kamení.

Totéž místo, o devět let později

Pravoslavné velikonoce 2008, tedy konec dubna. Kosovští Albánci v únoru vyhlásili samostatnost, my ještě bruslíme: uznat, neuznat?

Albánská Peja se změnila k nepoznání. Jen pár nápisů UCK uvnitř dvorů, kde se skrývájí ruiny někdejších domečků, připomíná historii. Nové domy s butiky v parteru a hlavně všude vlající albánské a americké, sem tam i evropské vlajky hlásají, kdo je tady pánem. Hotel Grand je zase hotelem, i když bez hostů. Cestu do kláštera téměř nepoznávám,

ka abatyši v přátelském rozhovoru se socialistou. Avizovaný host, Boris Tadić, srbský prezident a předseda Demokratické strany, způsobně čeká, až se abatyše „uráčí“. Skromnost je před volbami vhodná, navíc tady „před Bohem“ je pouhý návštěvník a host abatyše.

Srbové si ho berou „do prádla“. Ctitel EU se brání se sliby, že Evropská unie postaví v Srbsku fabriky, nabídne práci. Ta totiž nejen na Kosovu, ale i v Srbsku chybí. Že ale nechtějí do Srbska, že chtějí zůstat na Kosovu a vrátit sem své rodiny, se zdá pro budoucího vítěze voleb překvapením.

Vítám pozvání Srbů do nejbližších enkláv. Mezi ruinami bývalých domů se krčí přízemní domky, co pomohli stavět soucitní Italové. I Goraždevac stále stojí, i když velká část obyvatel přesídlila do Srbska.

I já se tam za několik dní sunu. Přes kosovskou Mitrovici, přes ten most nenávisti. Na druhé – srbské – straně řeky mě čeká bída, šed, ale také přátelství.

Kosovo i pro nás albánské, červen 2008

„Co vy? Proč jedete na Kosovo?“ ukáže na nás hraniční policista bradou. Na odpověď je zvědavý celý autobus. „My tam pracujeme,“ hlesnou moji holanďští spolucestující z nadace podporující kosovskou vzdělanost. Já trvám na turistice. Je pár dní po našem uznání samostatnosti Kosova a jsme na nových hranicích Srbsko-Kosovo. My tři cizinci dostáváme novotu: bumážku, prý něco jako vízum.

Obdělaná srbská políčka se směrem na jih do útrob Kosova mění v prosté holé kopce. Tu a tam trčí nějaká ta pláňka. Zase naopak houstnou novostavby. Kdo nestaví, není snad ani kosovský Albánc. Těsně před Prištinou čadí obrovská tepelná elektrárna.

Slovanský jazyk zrovna není tím nejoblíbenějším, pizzerie a nové restaurace necháme proto Albáncům, směřujeme tam, kde se jím mluví. Malá, leč sympatická knajpa patří Gorancům. Tito horalé z jihu Kosova sice přijali islám, ale jako praví Srbové mluví po svém.

David vyžaduje srbské pivo, to ale dnes není k máni. Zato běží televize a v ní fotbal. Vyhrávají Turci nad Chorvaty. Napolopoturčenci jásají.

Další den v nedaleké srbské enklávě Gračnica s významným a zachráněným klášteřem se vojáci NATO dozvídají o srbské historii. Uznale pokyvují. Ten den vstupuje v platnost nová kosovská ústava. Albánská.

Autorka je nezávislá novinářka.

Milíčova 13, Praha 3
www.argo.cz, argo@argo.cz
distribuce www.kosmas.cz

DANY LAFERRIERE Jak se milovat s černochem a neunavit se

Přeložila Anežka Charvátová, 188 Kč
Kanadský frankofonní prozaik Dany Laferrière (1953) je původem z Haiti. Do Kanady emigroval roku 1978, působil nejprve jako novinář a publicista. V románu inspirovaném vlastními zkušenostmi *Jak se milovat s černochem a neunavit se*, který se proslavil i díky vtipnému a chytlavému názvu, ironicky a s cynickou nadsázkou líčí problémy soužití různých ras v Kanadě z velmi málo „politicky korektních“ pozic (například schválně používá slovo *negr*). Historii i současnost tohoto soužití nahlíží autor vtipným prizmatem erotiky (někdy i trochu drsnější), jazzu, buddhismu a psychoanalýzy.

inzerce

Copyright © Przemysław Truściński

Przemysław Truściński (Trust)

Przemysław Truściński patří k nejvyhrocenějším autorům polské komiksové scény. Debutoval v komiksových zinech a později se propracoval i k samostatnému albu s eponymním názvem Trust, které používá jako svůj pseudonym. Díky nepřehlédnutelnému rukopisu se jeho kresby a karikatury dostaly až na stránky časopisů Newsweek či Playboy. Narodil se roku 1970 a vystudoval lodžskou Akademii výtvarných umění. Kromě svých větších komiksových projektů kreslí stripy pro varšavskou přílohu Gazety Wyborcze, ilustruje, pracuje pro reklamní agentury nebo firmy jako Nescafé a Pepsi. Je autorem postav k počítačové hře na motivy ságy Andrzeje Sapkowského Zaklínač (Wiedźmin) nebo fresky na varšavském Muzeu Powstání. Je vítaným hostem ve všech domácích antologiích, ať už vydávaných polským Egmontem (antologie válečných komiksů Wrzesień) či sborníku s lapidárním názvem 44 (rok Varšavského povstání).

Jeho autorský výtvarný projev se nese v neoexpresionistickém duchu, srovnatelném například se stylem Billa Sienkiewicze nebo Ashleyho Wooda. Do kreseb zapojuje jak rozvolněnou munchovskou expresi, tak občasnou pitoresknost Simona Bisleyho nebo koláže ve stylu Davea McKeana. Sugestivně pracuje s lomenou linkou, ornamentem, hlubokými stíny, s vyřčeným i skrytým. I v těch nejrozmáhlejších tazích je ale vidět pevná ruka a promyšlená kompozice; v jeho kresbách se mísí patos se špínou, hrdinské s odporným, hi-tech s periferií, panoptikum s hororem. Vypjaté, pečlivě stylizované pózy a explozivní výprava prozrazují vnitřní náboj – jako kdyby postavy, stejně jako jejich autor, byly hnány nějakou nesnesitelnou vnitřní energií.

Hodný pozornosti je i angažovaný rozměr jeho tvorby – kromě zmíněných historických a válečných komiksů se v roce 2003 podílel na vzniku antologie Komiks kontra AIDS, jeho projekt DUST pak reaguje na drogové závislosti.

www.trusthead.com

Seriál pro A2 připravuje KomiksFEST!
3. ročník komiksového festivalu 1.–8. 11. 2008

www.komiksfest.cz

Nepatrné vyšinutí

Lotyšský lunatik Semjon Chanin a jeho Orbita

Rusky píšící básník nekoordinovaných pohybů a ambivalentních útržků vět je též zakládajícím členem řížské umělecké skupiny Orbita. Ta proslula mimo jiné propracovanými básnickými videoklipy a performancemi.

LIBUŠE BĚLUNKOVÁ

Textová skupina (rusky těkst-gruppa – podle vzoru rok-gruppa, rocková skupina) Orbita vznikla v roce 1999 v Rize. Pět rusky píšících básníků jedné generace (narození v letech 1970–1977) se nechalo inspirovat výtvarnou a hudební scénou, především laboratoří elektronického umění a nových médií E-Lab a multikulturním festivalem Casa blanca. Rozhodli se vyvázat poezii z jejího čím dál těsnějšího prostředí a ukázat, že je součástí současného umění.

Tim a jeho parta

Semjon Chanin, Vladimir Svetlov, Žorž Ualik, Artur Punte a Sergej Timofejev (Tim) začali spolupracovat s fotografi své generace, lotyšskými i ruskými. Tak vznikly almanachy a sbírky, které se náramně hodí do hlavního tématu této Ádvojky. Například almanach Orbita 3 tvoří jednou spirálou spojené dva kroužkové bloky – fotografie a textů; celkový počet variant obrazu a textu na „stránce“ je 3136. Sbírka básní Semjona Chanina *Právě teď* (Tolko čto, 2003) vyšla ve dvou knihách v minimalistické krabičce navržené grafikem skupiny Vladimírem Lejbgauem, jeden svazek obsahuje originál v ruštině, druhý překlady (někdy velmi volně) do lotyšštiny od sedmi básníků, několik textů má víc variací. Při autorových čteních skupinu doprovázeli spřátelení hudebníci a prováděly se vizuální experimenty (DJ Zagga s oblibou promítal právě prováděné podezřelé chemické reakce na zed). Začala vznikat hudba pro konkrétní básně, která často jde proti rytmu textu (třeba starší básně Semjona Chanina jsou psány v mírně rozladěném jambu). Další almanach už měl podobu doma vypáleného CD s 18 kompozicemi a jasně se schylovalo k videoartu. Sergej Timofejev to považuje za přirozené: „Film byl vždy vnímán jako blízký literárním žánrům románu nebo povídky. Videoart ale vznikl jako „vizuální poezie“.“ Dnes vystupují se svými klipy (zatím vyšla dvě DVD) i živou hudbou po celé Evropě, doma pak v předloni otevřeném kulturním centru v bývalém řížském přístavu na řece Daugavě.

Spojení poezie s videem není v Evropě věc nevídaná (viz například mezinárodní festival básnických filmů ZEBRA v Berlíně), lotyšská verze se vyznačuje převážující melancholic-

Skupina Orbita v roce 2003, Semjon Chanin vlevo nahoře. Foto V. Borjajev

kou atmosférou, něžným vtípem, ohromnou energií a – v postsovětském prostoru naprosto nevídanou – součinností rozličných tvůrců dvou národností. Je to zatím nejsympatičtější etapa příběhu ruské literatury v Lotyšsku. Po rozpadu generace řížské perestrojky a okruhu kolem časopisu Rodnik (nejtalentovanější řížský prozaik Andrej Levkin, viz A2 č. 24/2007, nyní žije v Moskvě) nastal v devadesátých letech útlum, ale díky invenci autorů a zároveň soustavné státní podpoře mladé literatury skrze Latvijas Literatūras Centrs se Lotyšsko stalo na evropských knižních veletrzích jedním z nejvítanějších a nepřehlédnutelných účastníků z postsovětského prostoru (vedle srovnatelného Slovinska).

Pacient fixuje terč

Poezie Semjona Chanina (vlastním jménem Alexandr Zapol, nar. 1970), již jsem si vyvolila mezi tvorbou seskupení, je v podstatě marná rehabilitace vestibulárních poruch. Zahrnuje polohové manévry u pacientů, nácvik pohy-

bových stereotypů stoje, chůze, lehu, pokusy o zamezení rizika pádu. Jeho první básně, otiskované časopisecky, jsou kusy pevně sešněrované rytmem, vnitřními i jinými rýmy, zvukovými nástrahami a nápadnou ambivalentností jednotlivých slov a jejich vztahů. Nikdy není jasné, kde jsou švy jednotlivých obrazů. Pak Chanin začíná své kvádry narušovat (viz básně Když jehlou zkoušel neprostupnou mlhu a Jsem císař imperátor, s. 26–27) těžko postřehnutelnými nejasnostmi a nejistotami, ještě později s sebou městské a milostné motivy přinášejí rozvolnění verše, přerývanou dynamiku a nárůst zaslechnutých a opečovaných plevelných slov.

Semjon Chanin je editor a literární historik, studoval ruskou literaturu nejen v Rize a v estonském Tartu. Letos vydal s kolegy z Orbity objemnou Antologii současné ruské poezie v Lotyšsku. Kniha připomíná holínku.

orbita.lv
literaturwerkstatt.org
literature.lv

23. MEZINÁRODNÍ BIENÁLE GRAFICKÉHO DESIGNU BRNO 2008

GRAFICKÝ DESIGN Z CELÉHO SVĚTA

17/6–19/10/2008

MORAVSKÁ GALERIE V BRNĚ

Uměleckoprůmyslové muzeum, Místodržitelský palác, Pražákův palác

www.moravska-galerie.cz

www.moravska-galerie.cz

Hlavní partner

Hlavní mediální partner

Partneři

Mediální partneři

Nezvládnuté pohyby

V pořadu Současní světoví spisovatelé pouštíme mírně rozladěný rytmus veršů rusky píšícího lotyšského básníka.

Vladimír Věla: Ten, 2008

*
tak daleko psát a dopisy chodí
tak dlouho. Nic se tady nepřihodí
jen hlouposti, není o čem psát
snad by tě ale mohlo zajímat
že u nás v podnebesí nemódní je
křivky štíhlé šije
světlými vousy ponoukat

*
neříkej něco na tom přeci jenom je
i když cosi takového už tu bylo
jistěže ne že by to zcela bralo dech
ale zase se zdá a docela fest
je za tím cítit jako by za tím něco bylo
není to tak jednoduché – ani mi nemluv

*
když jehlou zkoušel neprostupnou mlhu
vykřik pronikavě, sám sebe pích
jak strašné – v zuhelnatělém úhlu
tvrdých náprstků a nůžek skřípavých
chmatáci rovnou z ruky kradou
jehlu s nití, šití i oblečení
nastaví nohu, před jámou stojí
s rozevřenými náručemi

*
sníh lunatik taje na střechách
klouže, láme se jak dětský hlas
žen a na vatových uběhaných nohách
přiopilý provazochodec
lano mu překáží co zamotaná
tkanička, ukročí
rozhodí ruce zvadlých růží
a upustí se – kožešinová čapka
uleželá, prázdná, vymrzlá

*
marnotratníci života jedí cukroví
takové, s nadýchaným krémem
takové, s ořechy a se šlehačkou
a ještě takové, snad s višněmi
a marcipánem
jak se všichni upatlali! – vypečení hoši

jidáši se líbají po dvou v průjezdech
a ve vchodech po třech
ti vyvádějí, jen se pokochejte
jako by cosi ztratili a teď to hledají
speciálními nástroji

to už je příliš

*
v hlavě cosi tiká, kape
a visí telefonní háček

z nedovřeného poklopu
na křiklavé šaty teče

tichý zvuk, nozkama šije
do temene vmontovaná štenice

*
napsali mi kapky, jednou týdně kapku
vyvedli z nemocnice, do vozíku šup
svlékli župan, dolů z očí klapky
vatu z pusy, z uší smotky
pak vymývali mozek a kolikrát
mě živého zakopali, mrtvého vykopali
dali kus čokolády, zalhali a zapáchali
zdráv říkají, ale něco mi přece je, ne?

*
památce A. U.

pláště, bílé postele, stříkačky
následky tvého života, jeho konce
spojit, pokus je svázat a tělem
žít ještě chvíli, beze spěchu, na zmrtvělém
širém tom světě, ještě zazářit
a ručkou takhle mávnout, jak skleničku
svrhneš slzu

Semjon Chanin

*
cítím se jako císař imperátor
teplota, step, je snad moje tato
imperie, bezmocné pokusy pláště
o zahalení a košili mi oblékají zvlášť
špatně, knoflíky do šejdru –

neposlušné prsty klamou
uhýbám jim jsem nevrlý
až trochu směšný
– ty stepi mi nesluší
prostě se nehodí

cítím se tak osamělý
bez poddaných ten pocit sílí
a samota se šíří i když z oken
podobných abstraktnímu umění
zavál povědomý průvan

*
vyplivnutý ze života na tuhle pláž
silnou vzdutou vlnou
automaticky jdeš k převlékárně

snímáš ploutve
pěstuješ nové známosti
hledíš na holé pupky

pupky odpovídají vodovzdornými pohledy
krém na opalování leží v tlusté vrstvě

jizvy se spékají spolu s pískem

vzdáleně to připomíná příliv
vlažná růžová láva tavené sýry rozpuštěné
másla

spíš ses definitivně spálil

Vladimír Věla: Roubování, 2008

blíží se plážoví záchranáři
v černých boxerských rukavicích
nahore bez
blíž a blíž se nese šplouch a plác

voda vynesla botasku prožranou solí

ještě jeden takový úžeh
a je s tebou měkkyš

*
odulost – přesně ta mi chybí
vážně nevím, proč bych měl mít velké oči
a pokud nabízejí ucpání nebo proříznutí
vybereš si vyvářecí hrnec
tehdy přichází nová směna
a první protijedoucí
dělají tady namydlit a tady vyholit
z teplého tedy už vyjmuto, sem co zůstalo
a sami jsou cítit takovýma rukama
jako by v životě nepokládali sluchátko

*
tání celé noci. pod nízkým měsícem
slavíme procházky, a stále výše
a tenčí jsou tvé sukně každý rok
a já už zapomněl, že srdce se bije
že ve tmě se bolí usmívat
že nádraží není zadumaným službám
otevřeno věčně. těsně se přimykáme
cizími a nateklými těly
přivykli jsme tvářit se umělecky
že se jen tak procházíme po večerech
jako by se nic nestalo
mezi čtyřretnými slovy lásky

*
dvojitý námořní
sám se rozvázaný uzel
mořskou vodou
nasáklá podzemní koule
tře se o bok, vrže
vrtá se v díře

a vypité podvodní válkou
noci maličké rozpustné dvojité
bezostyšně ještě jedno
odkrývá dno

*
jak ze všeho vypadnout a nerozbít se
co nejlíp předstírat že už nespíš
v případě potřeby se štípat ve spaní
ověřit že bdění dochová modřiny

prostě spal u okna, trochu nakloněný
otrhaný, do vody hozený, ležel, zabítý,
dvojlůžkový
poplácával se přátelsky po noze, maják
jančil nad hlavou
jančící věci vědí jak natažený
průhledný spíš objatý spánkem
pod perinou nahý neprobudím se slíbil
přisahám
budík zmodral úsilím celý modrý

prostě když se spalo ujížděl udržoval
rovnováhu

podlaha svažitá příliš ležel u otevřeného
okna
podlaha nakloněná upilované nožky
vestibulární aparát
na pokraji záda přeleželá nelze nadechnout
narovnat se tak drží to nepouští

galerie

Obraz neznámého
Vladimír Věla (1980), absolvent pražské AVU (2000–2006, prof. Z. Beran, prof. M. Knížák), patří mezi hledající, neklidné malíře. Cesta z ateliéru klasických malířských technik, kde se pěstuje statická, dokonale provedená iluze klouzající se vším odstupem, chladem, ale i efektem po povrchu předmětného a jevového světa, do nejistého prostředí komunikačně pestře rozprostraněného intermediálního ateliéru, je jen svrchní formou vzhledu do těkajícího Vělova hledačství. V radikální zkratce lze hovořit o posunu od iluze k bezprostřednosti, od zrcadla ke gestu. Vladimír Věla se expresivním výrazem oproštuje od malířské iluze a reviduje existenciální tematiku lidské pomíjivosti a rituálního vnímání času, bez kterého nastává pád do propasti. Budí ze šera lidské paměti jakési temné idoly a nejasná božstva, aby rozpoutal jejich symbolický dopad na mediálně a konzumně otupené lidské vědomí (starší cyklus Funerálpop). Kdesi v pozadí lze hledat cestu zpět, k přírodnímu rámci, k ztracené hierarchii „posvátného“, k polaritám strachu a naděje, kterých se ani současný jedinec odsunutý z aktivního jeviště do pasivního hlediště nemůže nadobro zbavit. Uklizená smrt je fikcí současné společnosti. O to více může podprahově působit potlačovaná a před světem skrývaná trýzeň imaginace vytvářející „obraz neznámého“ (obraz Roubování). Petr Vaňous

Z ruských originálů vydaných ve sbírce **Tolko čto** (Orbita a Neputns, Riga 2003) a z nevydaných rukopisů přeložila Libuše Bělunková. Básně Když jehlou zkoušel neprostupnou mlhu a Cítím se jako císař imperátor vyšly v antologii 15 x poezie Lotyšsko (Fra 2006).

T. Coraghessan Boyle Reči řeči

Přeložili David Záleský a Markéta Záleská
Argo 2008, 356 s.

Ve svém novém románu T. C. Boyle popisuje, jak snadno se dá v elektronicky vyspělé společnosti žít doslova na cizí účet. Ústřední zloduch tohoto výborně napsaného a napínavého díla (podle něhož někdo nepochybně brzy natočí stejně napínavý film) začínal jako poctivý mladý restaurátér, ale nevěra milované ženy ho přivedla na scestí a posléze do vězení. A tam dostal od spoluvězně náležitou školu. Vždyť je to tak snadné. Stačí zmocnit se cizího čísla sociálního pojištění a při troše vynalézavosti člověk může přijmout cizí totožnost. Co na tom, že postiženého uvrhne do dluhů. Ve chvíli, kdy by měla spadnout klec, se zase proměníme v někoho jiného a můžeme dál jezdit v nejnovějším modelu BMW, jíst v drahých restauracích, pít francouzská vína a své krasavici plnit veškerá přání. Hlavně je třeba dávat pozor, aby člověk neudělal někde špatný krok. Jednou z jeho obětí je i Leslie, hlavní hrdinka románu, kterou policie při dopravním přestupku zatkne, protože je na ni vydán zatykač v několika státech pro nesplacené dluhy. Chudák Leslie je ještě ke všemu hluchá, ale naštěstí má oddaného a šikovného přítele. A když zjistí, že jim policie příliš nepomůže, vydají se pronásledovat zloděje totožnosti sami. Následuje napínavá honička napříč Spojenými státy od pobřeží k pobřeží s poněkud překvapivým závěrem.

Jiří Hanuš

Martina Komárková Prašní lidé

Klub přátel Tvaru 2007, 64 s.

Pomalu, pečlivě – a trpělivě. Tak je záhodno číst druhou sbírku Martiny Komárkové (1963). Její poezie nebere dech, pozoruhodně se v ní však spojuje přichylnost k tradici a originální výraz. Přitahují ji klasické formy (mistrně vystřižených Sedm sonetů pro iluzi) a „velká, závažná slova“: člověk, čas, věčnost, a samozřejmě smrt, nejen ve Trinácti zastaveních pro hřbitov. Spíš vážnost a umírněnost než nezávažnost a volný experiment, ačkoli pevné formy vyžadují od básníka velkou porci hravosti. Tahle poezie chce všechno jiné než (po)bavit, odlehčit. Jenže někdy to možná chce až moc, a výsledek pak může být zbytečně překombinovaný – právě přílišná komplikovanost formulací, v nichž se čtenář občas ztrácí, je zřejmě nejvýraznější slabinou této poezie. Někdy by možná bylo působivější ponechat letmý náznak tam, kde stojí „kamenné“ konstatování, trochu rozvolnit tu přísnou stavbu. Co asi původně bylo na jejím místě, jaká vzrušující krajina? Bylo by také příjemnější, kdyby se ubralo na gnómičnosti, a místo snahy „mluvit za nás všechny“ (a všem nám pěkně vysvětlit, jak se věci mají: Jsme od zrození nakradeni,/ plní marného a bezvýznamného./ Ale můžeme toho celý život užívat.) zůstalo u prostého, leč nekonečně autentičtějšího „já“. Právě básně, v nichž se „já“ neskrývá za „my“ (Stárnu si jako jiná žena/ než na kterou jsem chystala se/ v dětství), totiž působí svěže a přesvědčivě.

Simona Martínková-Racková

Karel Vysloužil Návrat

Lípa 2008, 94 s.

Další útlá knížka bývalého politického vězně a katolického básníka a spisovatele je zasvěcena památce jeho manželky Jitřenky. Jejím námětem je návrat – v podobě vzpomínky a hledání kontinuity lidského života, sloužící k pokornému sebepoznání. Autor formou drobných úlomků vypráví příběh své životní lásky, plný záračných detailů, od jejich nahodilého setkání na Svatém Hostýně v červnu 1948 až po Jitřenčino úmrtí. Neširoký prostor pár desítek stran mu přitom stačí, aby plasticky a jímavě (nikoliv však sentimentálně) vykreslil bolestnou krásu jejich svazku, jež neporušilo ani jeho věznění v padesátých letech, které zde také citlivě líčí. Kniha, oslavující lidskou i božskou lásku, je opět zdařile komponována. Autorovo živé vyprávění rámuje „pastorační lístky“ s úvodním rozjímáním nad návratem („Působí-li návrat v nás a vede naše kroky, je to ten pevný bod, k němuž je nasměrován život. Je opakem cesty pýchy, slávy, moci a bohatství.“) a duchovní poezií na téma lidského poměru k Bohu. Několik básní, v nichž se s pozoruhodnou čistotou spojuje osobní niterná reflexe s obecnějším zřením, také vlastní Vysloužilovo vyprávění uzavírá. V těchto křehkých meditativních textech, vyjadřujících smíření s Boží vůlí a odhodlání k životu i k cestě do Věčnosti, se pak navracejí motivy zazněvší v právě dovyprávěném příběhu a symbolický výraz knihy je tak ještě prohlouben.

Karel Kolařík

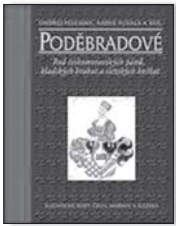

Milan Exner OnOna

Nakladatelství Bor, 2008, 53 s.

Spisovatelský rozptyl Milana Exnera je nezvykle široký. Od osmdesátých let vydal několik románů a souborů novel, vědeckých textů například o předplatónských modelech vesmíru a básnických sbírek, z nichž některé seřadil do souboru pod názvem Poesie Z. Zatím poslední básnická sbírka OnOna je dle autorových vlastních slov milostnou poezií pozdního věku. V básnické výpovědi se ve formě lyriky písňového typu navrácí k poetice své tvorby devadesátých let. Většina básní je niterným dialogem se ženou, sdělením obav z citů a lásky, nad kterou nic není. Ale bohužel, s milostnou poezií je jedna zásadní potíž – snadno sklouzne k patetickému bolu, k drásavým výlevům o tom, že on (ona) mě už nemiluje a já ji (jeho) přece tolik. To se bohužel stalo i v básních této sbírky, o nutnosti jejíhož vydání můžeme pochybovat. Mimo verše typu „Líbat prstík po prstíku na Tvých nohou! Od malíku až k malíčku, můj slavičku!“ se zde bohužel objevují i klišé v rýmech láska – srdce praská. Jako básnický bonus se to v textech roztomilými zvířátky či sladkými lesními plody jen hemží. Vzhledem k ostatní autorově tvorbě, především k oceňovaným prózám Svatoušek či nedávno vydané Lakuně s přihlédnutím k inspirativním textům čistě odborným (Aktanty nevědomí), vzbuzuje sbírka OnOna rozpaky. Naděje však umírá poslední, proto se domnívejme, že je to jen mistrně šifrovaná perzifláž milostné poezie náctiletých.

Zuzana Malá

Ondřej Felcman, Radek Fukala Poděbradové – rod českomoravských pánů, kladských hrabat a slezských knížat

Nakladatelství Lidové noviny 2008, 761 s.

Nutno říci, že četba této knihy, je-li nahlížena prizmatem tvorby elit, je útěšným čtením ve srovnání s dneškem, kdy české podnikatelské špičky se často rekrutují z kriminálního podsvětí a politické elity jsou s tímto polosvětlem až příliš často srostlé. Geneze nejdéle žijící větve pánů z Kunštátu, Poděbradů, je poučným dílem české historie. Postupné vytváření mocenské a majetkové základny Poděbradů vrcholí postavou „husitského krále“ Jiřího z Poděbrad. Jeho snahy o založení nové dynastie sice ztroskotaly, neboť domácí, uherské, polské i říšské poměry tomu nepřály, nicméně založení slezské knížecí dynastie bylo neméně velkolepým politickým činem. Kniha se podrobně věnuje sňatkové politice Jiřího z Poděbrad a zejména Jiřího potomkům. Tím se na scénu dostávají nám stále málo známé slezské dějiny. Velká část knihy je samozřejmě věnována uherské expanzi politice Matyáše Korvína. Samozřejmostí faktograficky minuciózní knihy je genealogie Poděbradů, její heraldické, sfragistické a numismatické proměny. Vynikající jsou i závěrečné kapitoly věnované odrazu Poděbradů v dějinách jazyka, literatury a výtvarného umění. Zvláštní však je, že téměř mimo zorné pole autorů zůstávají mírotvorné snahy a panevropský projekt Jiřího z Poděbrad. Ale to je spíš na samostatnou knihu. Neměla však být tomuto tématu věnována alespoň samostatná kapitola?

Michal Janata

Odorik z Pordenone – z Benátek do Pekingu a zpět. Setkávání na cestách Starého světa ve 13.–14. století

Filosofia CMS AV ČR a UK 2008, 288 s.

Sborník příspěvků z mezinárodní konference, která se předloni konala na půdě Filozofické fakulty Západočeské univerzity v Plzni při příležitosti 675. výročí úmrtí františkánského řeholníka Odorika z Pordenone. Ten začátkem 14. století podnikl cestu do východní Asie a podal o ní významnou zprávu. Příspěvky se soustřeďují zejména na vztahy Evropy a Asie, lépe na obraz Asie, kterou si středověká Evropa ze zápisků cestovatelů a misionářů ve 13.–14. století vytvořila. Nejlepší jsou části, které konfrontují Odorikův cestopis s reáliemi, jejichž sítím na povrch vystupují zvláštnosti jeho vyprávění. Pozoruhodné je srovnání autorských hledisek, struktur a specifík jednotlivých cestopisů od Marka Pola, který v 90. letech 13. století navštívil jižní a západní pobřeží Indie, přes Odorika, jenž se z Číny vrátil zřejmě v roce 1330, po Jana Marignolu, kterého do Pekingu vyslal papež Benedikt XII. roku 1338 a Karel IV. jej posléze pověřil sepsáním nové české kroniky, kam vložil svá vyprávění z cest, nemluvě o intertextualitě v Mandevillově cestopise. Další příspěvky se věnují konkrétním oblastem cestopisných faktů, např. asijskému náboženství a jinakostem. Mongolové a obchodní vztahy Čech s okolní Evropou jako by se poněkud mimo základní téma staly druhým okruhem konferenčních příspěvků.

Klára Löwensteinová

Jan Dvořák, Věra Eliášková a kol. Karel Makonj a Vedené divadlo

Pražská scéna 2007, 330 s.

Po portrétech J. Krofty nebo J. A. Pitínského věnuje nakladatelství Pražská scéna další svazek edice Režie osobnosti Karla Makonje a jeho Vedenému divadlu (1969–1972). Hlavním impulsem pro jeho založení byla pro K. Makonje a skupinu dalších studentů loutkářství nespokojenost s tehdejší rigidní českou loutkovou scénou, pracující pouze s napodobivou funkcí loutky a zakletou předurčením dětskému divákovi. Proto koncem 60. let začali experimentovat s možnostmi konfrontace loutky (později objektu) a živého herce a usilovali o rozšíření publika loutkového divadla i o dospělé. Tomu odpovídala také na tehdejší loutkový repertoár nezvyklá dramaturgie – Camusovo Nedorozumění nebo temná groteska Hop, signore! M. de Ghelderodeho. Ačkoliv Vedené divadlo nemělo příležitost se rozvíjet dlouho, jeho nové postupy, jež využívají metaforický potenciál loutky, kontrasty a napětí vycházející z konfliktu hmoty a živého, výrazně zasáhly do vývoje českého loutkového divadla. Makonjovo dílo (kromě zmíněného Vedeného divadla také projekty na Divadelní pouti a působení v divadle Minor) ve sborníku prezentují v obsahově poněkud nevyrovnaných studiích jeho bývalí spolupracovníci, kritici i teatrologové jako J. Císař nebo H. Jurkowski a najdeme tu také původní režijní explikace Karla Makonje, úryvek z jeho diplomové práce a dobové kritiky.

Pavla Vimmrová

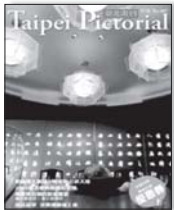
Peter Englund Stříbrná maska

Přeložila Dagmar Hartlová

Nakladatelství Lidové noviny 2008, 160 s.

Švédský historik napsal portrét výjimečné a dodnes fascinující královny Kristiny (1626–1689), která před čtyřmi staletími šokovala Evropu abdikací na švédský trůn a konverzí ke katolicismu. Nejde přitom o vyčerpávající, mnohastránkové dílo, jakými byly jeho předchozí úspěšné počiny Nepokojná léta a Nepřemožitelný (česky 1998, resp. 2004), ve kterých se na pozadí jednoho příběhu vykreslila celá epocha. Naopak, Stříbrná maska se soustřeďuje výhradně na postavu Kristiny a ostatní aktéři příběhu dostávají jen marginální prostor. Studie může překvapit také svým stylem – je to spíše delší výkladový esej, autorův pohled na královnin život, nikoliv práce postavená na citování dostupné primární a sekundární literatury. Dobové prameny – nejčastěji Kristinina korespondence – i výsledky bádání jiných historiků jsou samozřejmě přítomné, odsunuté ovšem do pozadí. Lehce plynoucí, zkratkovitý a psychologizující styl připomíná jiného Švéda, P. O. Enquista a jeho historické romány, i když Englund jako historik se samozřejmě nemůže pouštět tak daleko na pole spekulativní psychologie, jak by možná i sám chtěl. Královna Kristina a vůbec skandinávské dějiny jsou kapitolou ve světě známou a probádanou a je jen škoda, že u nás stále opomíjenou. Englund tuto mezeru může zacelit jen zčásti, na druhé straně tak alespoň činí lehkou a sugestivní formou.

Vladimír P. Polách

Tchaj-pej Chua-kchan 8/2008

Srpnové číslo tchajwanského časopisu informuje o kulturní akci, kterou za podpory tchajpejské radnice a Rady původních obyvatel Tchaj-wanu uspořádalo Rádio Tchaj-pej. V ostrém protikladu k tomu, jak se k původním obyvatelům ostrova chovali postupně čchingští úředníci, japonští okupanti a Čankajškovi nacionalisté, a naopak v těsné návaznosti na zájem, který v přistěhovalcích ve vztahu k původním obyvatelům vyvolaly liberální vlády stanice pěveckou soutěž Hoheyang. Ta rozhodně není komerčně pojatou soutěží ve stylu Česko hledá superstar: namísto zpěvu populárních písní v čínštině totiž pravidla soutěže zavazují interprety k tomu, aby bez doprovodu hudebních nástrojů zazpívali původní písně v některém z jazyků původních obyvatel Tchaj-wanu. Soutěže se účastní příslušníci různých kmenů, které se navzájem liší nejen jazykem, ale především zvyklostmi, jež se odrážejí v podání jednotlivých interpretů. Již předkola soutěže proto vzbudila posluchačský zájem: z regionálních soutěží vzešlo postupně dvacet semifinalistů a poté deset finalistů. Semifinále uváděly dvě hvězdy tchajwanské pop-music Fan I-čchen, příslušník kmene Ami, a Paiwanka Taj Aj-ling, jejichž repertoár je jinak tvořen výhradně písněmi v čínštině. Akce je provázána s internetovou vědomostní soutěží o původních obyvatelích ostrova.

David Uher

Tisíc jizev – 11 cest za dobrodružstvím
Uspořádala Ivona Březinová
Albatros 2008, 160 s. + CD

Jedenáct povídek studentů tvůrčího psaní na Literární akademii má společného jmenovatele – dobrodružství. Jako celek působí v rámci možností vyrovnaně a žádný výrazně netrčí. Odehrávají se na souši i pod vodou, autoři si libují zejména v jeskyních, často využívají hovorového jazyka a mezi řádky lze leckdy vycítit snahu o bezprostřednost či originalitu literárního vyjádření: „Dno se mi plazí pod břichem.“ Anebo: „Padák se znova nafoukne... a šlehe mi páteří o zem.“ Pro čtenáře-mladšího mládežníka (což je pravděpodobná cílová skupina) jsou srozumitelné. K nejzajímavějším povídkám patří příběh o „novodobých“ pirátech od Ladislava Konečného, který lze číst i jako pokus o nadsázku, a vyprávění z pouště Gobi autora Martina Strnada s výrazně hlubším ponorem do tématu, mongolské prostředí českým autorům patrně vyhovuje. Ale nejen tyto dvě povídky ukazují na jeden zásadní aspekt – posun mladé autorské generace za hranice České republiky. Nelze předpokládat, že by všichni zúčastnění autoři šli ve stopách Františka Flose, který psal své exotické příběhy, aniž by opustil rodnou hroudu. Tisíc jizev autoři zasadili do Brazílie, Irska, Karibiku, Itálie, Tuniska či Newfoundlandu pravděpodobně proto, že cestují. A jedenáct doprovodných ilustrací jim se ctí sekunduje, dokonce by se dalo říct, že v určitém smyslu působí ilustrace mnohem vyzrálejší dojem jistého a vyhraněného rukopisu.

Magdalena Wagnerová

odjinud

O zfilmovaném *Máji Karla Hynka Máchy* napsal v Respektu č. 34/2008 Jan Gregor, že mu chybí „jakýkoli přesah, pokus po máchovsku vystihnout tragiku lidského údělu“ a že „strašný lesů pán“ Matěje Stropnického „je strašný jinak, než Mácha zamýšlel“. „Přelomovým počinem“ byla podle Haló novin 25. 8. 2008 literárněvědná konference o *Juliu Fučíkovi* pořádaná evropskou revue Vulgo.net a pražským Ústavem pro českou literaturu AV ČR 21.–22. 8. t. r. pod názvem *Julek Fučík – věčně žijí!*

K osmdesátinám *Pavla Kohouta* 20. 7. t. r. přinesly příspěvky Mladá fronta Dnes 18. 7., 19. 7. (od Ivana Klímy) a 21. 7. (původní rozhovor – jen ale v jihočeské a jihomoravské mutaci!), deníky Bohemia a Moravia 19. 7., Brněnský deník 19. 7. a Lidové noviny 21. 7. (od Milana Uhdeho). Neviditelný pes převzal 28. 7. na své internetové stránky příspěvek Karla Hviždaly z vysílání ČRo 6, Jan Čulík v Britských listech podvackrát (26. a 28. 7.) podrobně rozebral (a vysoko ocenil) retrospektivu filmů Pavla Kohouta na letošní Letní filmové škole v Uherském Hradišti. Kohoutovy účasti na této akci využil 2. 8. k původnímu rozhovoru Zlínský deník. O letošním 4. čísle revue Rozrazil (Brno, Větrné mlýny – Husa na provázku), jež je vlastně ojedinelým kohoutovským sborníkem, jsme psali v minulém Odjinud. V Hospodářských novinách se 15. 8. vedoucí kulturní rubriky Petr Fischer kál, byť s jistou ironií, za opomenutí Kohoutova výročí. Haló noviny, ale ani Literární noviny a Listy se nekály vůbec. Naposled se ke Kohoutovi vrátily sobotní Lidové noviny 16. 8. celostránkovým rozhovorem, motivovaným reflexí „srpna 1968“.

Nad osmidílným rozhlasovým zpracováním *Směšných lásek Milana Kundery*, konkrétně

nad druhou částí cyklu – povídkou *Nikdo se nebude smát* –, se v Týdeníku Rozhlas č. 35/2008 zamýšlel Petr Pavlovský. Došel k závěru, že i „přes jisté rozpory s dobovým společenským paradigmatickým... text úspěšně prošel kvalitativní zkouškou času a stal se součástí kánonu klasické české literatury“.

Ve Vzpomínce na exilové Listy (Listy č. 4/2008) identifikoval *Josef Škvorecký* svůj pseudonym *Vladimíra Burke*, používaný v letech 1981–89 v exilovém časopisu *Západ*. Měla to být „fiktivní česká dívka vdaná za kanadského jazzového basistu“. – Jako jeden z autorů *Bibliografie Josefa Škvoreckého* si dovoluji doplnit, že dva články v Západu byly podepsány pseudonymem Vladislava Burke a pod jedním (o Ladislavu Štollovi) se skvělo jméno Josefa Urválková.

Doslov k výboru z milostné poezie *Vladimíra Janovice Jed v růži* (H & H, Jinočany 2008) napsal Vladimír Krivánek, editor v A2 č. 32/2008 kritizované publikace *Kolik příležitostí má poezie. Kapitoly z české poválečné poezie 1945–2000* (Brno, Host 2007).

František Knopp

soutěž

Márius Kopcsay
Ztracené roky

Napište nám, jaké ocenění a za kterou knihu získal Mária Kopcsay v roce 1998. Jeden ze čtenářů, kteří správně odpovědí, získá autorku knihu Ztracené roky. Uzavěrka soutěže je 11. 9. 2008. Pište na adresu redakce, nebo na e-mail soutez@tydenikA2.cz.

–mam–

SYMFONICKÝ ORCHESTR
HL. M. PRAHY FOK

PŘÍCHÁZÍ KE ČTENÁŘŮM
TÝDENÍKU A2 S PRAVIDELNOU
NABÍDKOU KONCERTŮ

17. a 18. 9. 2008 | středa a čtvrtek

Smetanova síň Obecního domu | 19:30

ZAHAJOVACÍ KONCERT 74. KONCERTNÍ SEZONY

Igor Stravinskij:

Koncert pro housle a orchestr D dur

Gustav Mahler:

Symfonie č. 4 G dur

SYMFONICKÝ ORCHESTR HL. M. PRAHY FOK

Jiří Kout | dirigent

Veronika Eberle | housle

Olga Jelínková | soprán

18. 9. od 18.15 hodin beseda před koncertem
v Cukrárně Obecního domu

23. 9. 2008 | úterý

Kostel sv. Šimona a Judy | 19:30

Georg Philipp Telemann

Antonio Vivaldi

Johann Sebastian Bach

VERNER COLLEGIUM

PŘEDPRODEJ VSTUPENEK

On-line na www.fok.cz
Předprodejní pokladna FOK
U Obecního domu 2 (naproti hotelu Paříž), Praha 1
Po – Pá: 10.00 – 18.00, Tel: 222 002 336
E-mail: pokladna@fok.cz
Vstupenky je možné zakoupit rovněž 1 hodinu před
začátkem koncertu v pokladně příslušného sálu.

V ZÁŘÍ POKRÁČUJE PRODEJ ABONETNÍCH VSTUPENEK!

soprán

MAIJA
KOVALEVSKA

Tomáš Netopil | dirigent
Orchestr Národního divadla

11.09.2008, 19.00

Národní divadlo | opera

Program září 2008

Národní divadlo

01.	J. Suchý, J. Šlitr: Dobře placená procházka	19.00
03.	G. Bizet: Carmen	19.00
07.	J. Suchý, J. Šlitr: Dobře placená procházka	16.00, 20.00
10.	G. Verdi: La traviata	19.00
11.	Maija Kovalevskaja & Tomáš Netopil: Koncert k otevření sezony 2008/2009	19.00
12.	G. Verdi: Aida	19.00
25.	B. Smetana: Prodaná nevěsta, 1. premiéra	19.00
26.	B. Smetana: Prodaná nevěsta, 2. premiéra	19.00
28.	B. Smetana: Prodaná nevěsta	14.00, 19.00

Stavovské divadlo

09.	W. A. Mozart: Le nozze di Figaro (Figarova svatba)	19.00
13.	W. A. Mozart: Le nozze di Figaro (Figarova svatba)	19.00
17.	W. A. Mozart: Le nozze di Figaro (Figarova svatba)	19.00
21.	W. A. Mozart: Don Giovanni	14.00, 19.00
22.	W. A. Mozart: Don Giovanni	19.00
30.	W. A. Mozart: Kouzelná flétna	19.00

Předprodej a rezervace vstupenek

tel.: 224 901 448, 224 901 319, 224 901 668, fax: 224 931 544
info@narodni-divadlo.cz, ntprague@narodni-divadlo.cz, www.narodni-divadlo.cz
Ticketportal, BTI, Ticketpro

www.narodni-divadlo.cz

Capartizace velké literatury

Quodlibet aneb Jak se co líbí Ivanu Wernischovi

Básník Ivan Wernisch ve své třetí antologii pozapomenutých či neznámých básníků sestavil reprezentativní chronologický průřez marginální literaturou, z níž spíše než komika či absurdita dýchá nezaměnitelné poetično.

VLADIMÍR BORECKÝ

Postmoderní senzibilita obrací v literatuře pozornost k okrajovým jevům. Směřuje od centra k periférii a všímá si paraliterárních projevů, ať již mají komerční a konzumní charakter, kýčovitou či brakovou povahu nebo mystifikační ladění navozující absurdní komiku.

Domorodci, šílenci, mystifikátoři

V umění jsou zřetelné náběhy k této orientaci od přelomu 19. a 20. století, kdy se na jedné straně objevuje zájem o kuriózní projevy literárních šilenců, výtvarná díla duševně chorých, o tzv. primitivní umění nebo výtvo-ry dětí, na druhé straně o záměrně vytvá-řené mystifikace, které vycházejí z citlivos-ti pro marginalitu. V prvním případě připomeňme Brunetovo vydání *Literárních šilenců* (Fous littéraires) z roku 1880 nebo *Chorobné umění: kresby bláznů* (L'Art malade: dessins de fous) z roku 1901 od Marcela Réjy, četné studie o umění přírodních národů a kreativ-ních výtvorech dětí. V druhém případě mož-no uvést doktora Faustrolla, mystifikačního zakladatele Jarryho patafyziky.

na sklonku 18. století, vedlo též k rozšíře-ní schopnosti psát, jež u nezměrného počtu jedinců navozuje grafomanické sklony a sna-hy prosadit se jako spisovatelé.

Zdá se, že *Quodlibet* není založen na nějakých záměrných a přísných klasifikač-ních pravidlech, ale, jak naznačuje název, spíš na osobním naladění básníka, který hle-dá často v klišovitých stereotypech jejich archetypální jádro. To nakonec spíše než komikou a absurditou působí svým poetic-kým vyzněním.

Zahubil mne chlast

Je samozřejmě těžké předvídat, kdo bude ochoten editora v jeho intencích následovat. Moje sečtělá babička, která dosáhla věku dvaceti let v roce 1900, označovala podob-né zájmy jako *caparty*, opírajíc se o jeden z epigramů Jana Kollára: „Um svůj těmi bav caparty,/ měř kdo vyšších netuší!“

Již v dětství mě udivovalo, že slovo capart, které jsem znal jako označení malého dítě-te, je možné užít v neživotném rodě k ozna-čení věci podobně nepatrné, přehlédnutelné

Jiřího Červeného či kinooperátora Vikto-ra Ponrepa, herečku Evu Vrchlickou, básní-ka Gézu Včeličku, spisovatele Vojtu Beneše, neurologa Ivana Lesného, hermetika Pier-ra de Lasenic nebo manžele Tilschovy. Sám jsem se zde setkal asi se sedmi autory, na jejichž díla jsem mimoděk při své četbě nara-zil, jako na divadelníka Antonína Fencla, kte-rý se v linii Jana Kollára zabýval historií slo-vanských kmenů, písničkáře Františka Haise, autora zlidovělé písně *Spi, Havlíčku, v svém hrobečku!*, herbartovského filosofa Oldři-cha Kramáře, jehož syn Karel proslul svými průniky do prehistorie Slovanů, nakladatele Josefa Rodena, myslitele Richarda Špačka či básníka Václava Mencla, o jehož lauréatamontovský laděnou poezii se zajímali čeští sur-realisté včetně Bohumila Hrabala. Výjimeč-ně mě kdysi zaujal skladatel Ludvík Ratolíst-ka hlavně svým kupletem: „Švagrová, šlo by to? Ať je to odbyto!/ Bys nemyslela o mně, že jsem kopyto.“ V Ratolístkově pozůstalosti byly údajně nalezeny i rozverně deníky, pře-kypující eroto-sexuálními motivy.

Obdiv (s drobnými výhradami)

V knize ovšem narazíme na drobné nepřes-nosti a chyby. Kožlany, rodiště bratří Eduar-da a Vojty Beneše, nejsou na Písecku, ale u Plzně. Volná kritéria na výběr ukázek je problematické uplatňovat i na odkazování k citované literatuře, respektive k odkazům v textu na seznam použité literatury, kdy se libovůle staví proti srozumitelnosti. Sezna-mu použité literatury v závěru knihy by prospělo, kdyby byl řazen abecedně podle auto-rů, respektive editorů citovaných knih. Řaze-ní podle titulů ztěžuje případné dohledávání. Namátkou uvádíme několik případů, kdy je patrné, že zde chybí korespondence mezi odkazem v textu a záznamem v seznamu bibliografie:

U Pavla Albieriho a Vojtěšky Baldassari Plum-lovské by měl být uveden odkaz na Vladimí-ra Forsta, editora *Lexikonu české literatury 1* (FORST, 1985), odkud jsou data evidentně čerpána. Uvedení *Lexikonu* v seznamu bez odkazů v textu je bezpředmětné. U Ludvíka Ratolístky by měl být odkaz na Josefa Kot-ka (KOTEK, 1985), editora *Šantánu s červe-nou lucernou*, který by měl být v bibliografii veden pod jménem editora. U Oldřicha Kra-máře je sice odkaz na Josefa Krále, autora *Čes-koslovenské filosofie* (KRÁL, 1937), ale nemá referenci v bibliografii. V literatuře chybí též odkaz na Evu Ryšavou, editorku knihy *Vzpo-mínky pražského písničkáře* (Odeon, Pra-ha 1985), věnované Františku Haisovi. Koneč-ně u Antonína Fencla jako u mnohých dal-ších není žádný relevantní odkaz. Však dále se rýpáti v bibliografických odkazech bylo by hnidopišstvím. Otázkou ovšem zůstává, proč editor nespolečně pracoval s odborným korekto-rem. Je to možné přičíst na vrub odpovědné redaktorce, paní Evě Strnadové?

Kniha, od níž mohou odradit její mírně kyk-lopské rozměry, je vyvedena s mimořádnou pečlivostí a výsostnou grafickou úpravou Bedřicha Vémoly. Bez morálně pozdviženého ukazováčku, poukazujícího k vyšším metám, není možno než se čtyřístasedme-sátistránkovému sborníku obdivovat.

Autor je filosof a psycholog. Působí jako profesor na katedře teorie kultury na FFUK v Praze.

Ivan Wernisch (ed.): Quodlibet aneb Jak se komu co líbí. Druhé město, Brno 2008, 476 stran.

Marie Kodovská: Husa, 1990

U nás se v poslední době objevují díla věnova-ná podobným marginálním projevům. Napří-klad nedávná publikace Antonína Přidala *Kouzlo nechtěného*, nemluvě o stále se šířícím zájmu o *art brut*. Mystifikační rovinu pokrý-vá dosud poněkud obsolentní figura Jára Cimrmana, ale k rozkrytí problematiky insit-ní a surové poezie přispívají svými studiemi například Radim Kopáč nebo Jan Nejedlý.

Grafomanova každodennost

Tři dosud vydané sborníky básníka Ivana Wernische *Zapadlo slunce za dnem, který nebyl* (2001), *Píseň o nosu* (2005) i nejnovější *Quodlibet* sice plně nezapadají do naznače-ných proudů, nicméně výřez české marginál-ní literatury 19. a 20. století, jež přinášejí, je podobně vyladěné. Zejména poslední sborník svým výběrem často navozuje absurdní komi-ku, ale především otvírá pohled na českou literaturu v její každodennosti, v široké škále rozmanitých projevů jejich tvůrců. Čtenář si maně uvědomí, že odstranění negramotnos-ti širokých vrstev, jehož bylo dosaženo zave-dením povinné školní docházky Marií Terezií

a malicherné. Wernischův sklon k marginali-zaci bych si proto ve vši účtě dovolil označit jako *capartizaci*. Aniž by capartizace vedla záměrně k nivelizaci takzvané velké literatu-ry, odkrývá nezměrně větší prostor chápání literatury, než poskytuje tradiční pedagogic-ky zaměřená kategorizace.

Některé rýmy čtenáři obsedantně utkví-vají v mysli. Např.: „Šněrovačky – upejpání,/ kuří oka – vyšívání,/ limonáda, vata, vzde-chy,/ pudr, gardedámy, slechy...“, jak veršu-je královéhradecký anonym v oslavě maso-pustu. Nebo *Píseň pijáka* od K. Rosického: „Já nevím, kdo mne pochopí,/ nedav se nikým zmást!/ Kdys měl jsem sílu kyklopí,/ však zahubil mne chlast.“ Konečně bychom ocito-vali úryvek z básně *Nikdy!* ze „skoro románu ve verších“ od Eduarda Rady: „Vermut pila za vermutem,/ srdce naše měkla –/ ona to, jež na Petříně/ „Nikdy!“ tehdy řekla.“

Švagrová, šlo by to? Ať je to odbyto!

Čtenáře potěší, když v záplavě zcela zapome-nutých jmen najde nějaké známější osobnos-ti, jako herce Jindřicha Mošnu, kabaretiéra

OBJEDNÁVKA PŘEDPLATNÉHO

A2 kulturní týdeník

☒ zaškrtněte druh	noviny do schránky	elektronické noviny a přístup do archivu	čtvrtletní 13 čísel	půlroční 26 čísel	roční 52 čísel
TIŠTĚNÉ	☒		☐ 280 Kč	☐ 520 Kč	☐ 988 Kč
ELEKTRONICKÉ		☒	☐ 195 Kč	☐ 364 Kč	☐ 650 Kč
STUDENTSKÉ	☒	☒	☐ 221 Kč	☐ 429 Kč	☐ 832 Kč
KOMPLET	☒	☒	☐ 312 Kč	☐ 611 Kč	☐ 1196 Kč
SPONZORSKÉ (roční)		☐ stříbrné 2600 Kč	☐ zlaté 5200 Kč	☐ platinové 10400 Kč	

ADRESA PŘEDPLATITELE

titul jméno příjmení

organizace

ulice PSČ město

telefon e-mail

ADRESA PRO ZASÍLÁNÍ jiná než fakturační, např. obdarovaného

titul jméno příjmení

organizace

ulice PSČ město

telefon e-mail

PLATBU PROVEDU

☐ složenkou A, z obdržných údajů lze platit i převodem

☐ fakturou, uveďte IČ DIČ

☐ prostřednictvím SIPO, uveďte spojovací číslo

OBJEDNÁVKY PŘIJÍMÁ jménem vydavatele firma SEND

adresa: SEND, Předplatné, P.O. Box 141, 140 21 Praha 4

tel.: 225 985 225 fax: 225 341 425 sms: 605 202 115

e-mail: send@send.cz www.send.cz

neutečte vám žádné číslo

noviny nemusíte shánět, najdete je ve středu ve vaší schránce

ušetříte až 312 Kč ročně

k ročnímu předplatnému zápisník MOLESKINE REPORTER v ceně 226 Kč zdarma

pro předplatitele ročně zdarma čtyři přílohy (CD, knihy)

tydenikA2.cz/moleskine

ovšem

Bývalý disident Jan Urban reagoval na válku v Gruzii slovy: „Česká republika a na její popud i Evropská unie by měly odpovědět co nejrychlejším zrušením všech povolení občanům Ruské federace ke stálému nebo dlouhodobému pobytu.“ Naneštěstí jeho nápad nezůstal bez odezvy. A tak jsme si na titulce Lidových novin mohli 29. srpna přečíst v úvodníku Martina Zvěřiny, že Evropa sice nemůže Rusko potrestat ekonomickými sankcemi, ale nějaká šika na vůči jeho obyvatelstvu by se přece jen našla: „existují i jiné způsoby, jak Rusku naznačit, že takhle se chovat nelze; třeba tím, že omezíme jeho občany v užívání si vymožeností ve svobodné Evropě“. Neumíme uškodit moskevské vládě? Co na tom, vybijeme si zlost ospoň na obyčejných Rusech, trochu povzbudíme jejich protizápadní resentment a svůj vlastní protiruský rasismus. Namísto kontaktů se světem, které by mohly působit blahodárně, vůči nim postavíme novou železnou oponu. Ejhle, český novinář, podivný tvor: možnost svobodně cestovat nezískal zase tak dávno, ani ne před dvaceti lety – a už přemýšlí, jak by ji někomu jinému omezil.

Ondřej Slačálek

Podruhé a naposledy rozbalily ležení na Střeleckém ostrově v Praze kapely sdružené kolem labelu Silver Rocket. Každoroční akce s proměnlivým názvem, ale stejnou ideou přilákala i letos spoustu těch, které spojuje jeden boj – klást odpor líné řece českého hlavního proudu. Akce však tentokrát měla drobný organizační háček – chyběl stánek s občerstvením. Ve sporu žvanec versus kultura vítězí přece jen po šesti a více hodinách kručící žaludek i u těch nejeteričtějších bytostí. Druhý den se začaly na fóru SR hromadit stížnosti, ty však byly rázně utaty z centra labelu: Díky těm, kdo přišli na kulturu, a ne se nažrat. Vzhledem k jisté nadřazenosti, která je nesmlčitelnou silou tužící jádro SR, znalý čtenář mohl okřiknutí přejít ušklíbnutím – jistě, lůza si nemá co stěžovat. Smutné je, co následovalo. Někde se patrně vyspal (já osobně pociťuji podobnou změnu nálady k lepšímu, pokud se najím) a zastyděl se. Jeho příspěvek z fóra zmizel a byl nahrazen smířlivějším: sorry, jak pořád myslíme na kulturu, zapomněli jsme na žvanec. No, i mistr tesař se utne, ale po všech těch proklamovaných ctnostech – nebylo lepší se prostě a jednoduše omluvit a nepřejímat praktiky těch, jimž se vysmíváme?

Martin Zajíček

Že bude Jan Kaplický stavět orchestrální svatyni, to si nadšenci kolem Jihočeské komorní filharmonie špitali už v době, kdy eskovala taškařice kolem Národní knihovny. A zatímco se kulturní veřejnost rozpustila bavila na účet pražských radních, Jihočeská společnost přátel hudby v čele s Janem Kazilem připravovala krok za krokem půdu pro nové Koncertní a kongresové centrum Antonína Dvořáka, které do tří let vyroste v areálu bývalých kasáren. Skvrnitě organická žlut interiéru se podobá útrobám nějakého obřího tvora (odtud asi ten „rejnok“), vesmírná kavárna zase vyhlíží jako kosmická loď, ladně plující pár metrů nad zemí. Co uchvátí, je originalita obou koncertních sálů. Muzeální archetypy bychom v nich hledali marně, za orchestrem se netyčí varhany, ale duby! – prosklené hledí do noční osvětlené stromovky, kam lze případně popatřit, když nás to se sólistou nebude bavit. Pro architektu prý jeden z nejtěžších úkolů dosavadní kariéry, pro primátora města „něco, co Budějovice zapíše na několik příštích staletí do povědomí evropské hudbymilovné veřejnosti“. Zdá se, že pro patent na dobré investice si Praha ještě párkrát musí zajet do Budějovic.

Lukáš Sommer

Minulý týden propadly všechny tři naše fotbalové kluby, které bojovaly o postup do Ligy mistrů a Poháru UEFA. Ještě před odvetným utkáním mezi Spartou a řeckým Panathinaikosem se spekovalo o odchodu Michala Kadlece do německého Leverkusenu, k němuž pak po prohře došlo. Bez jistých zisků z LM se musel rozpočet klubu nasytit jinde. Nepříliš velkým překvapením po vyřazení Slavie pak byl prodej jejího nejnadějnějšího hráče, útočníka Tomáše Necida, do moskevského CSKA. České ligové kluby tak definitivně potvrdily, že nemají žádné větší ambice v rámci mezinárodních soutěží. Zůstávají v pozici dorostenecké přípravky a předdůchodovou štací pro ty, kteří už nemají venku šanci prorazit. Jakmile se objeví hráč, který alespoň trochu převyšuje ligový průměr, snaží se ho klub prodat do zahraničí, dřív než by mohl o formu přijít. Může se pak někdo divit, že česká liga ztrácí na atraktivitě a fanoušky na stadionech už dávno netvoří ti, které by zajímal fotbal, ale především ti, kteří si užívají beztrčnost vykřikování rasistických hesel a hospodské potyčky s podobnými „fanoušky“ z ostatních klubů? Pomýšlet na kvalitativně nedostižnou Ligu mistrů se pak jeví jako alibistický sen.

Jiří G. Růžička